

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

RESAD

*Aşk
Yolunda
İstanbul'da
Neler
Olmuş*

EVDEN

KOÇU

Reşad Ekrem'in dilinde tarih gerçek hayattan daha canlı, daha güzel, daha büyümlü...

“Konusu hayalden doğmuş hikâyeleri, geçmişin dekorları, kıyafetleri, günlük hayat cilveleriyle tarihe mal etmek (...) zordur.”

Reşad Ekrem ustalıklı altından kalkıyor bu zor işin: Eski meddah defterlerinde bulduğu, “bir kahvehanede veya bir konakta, sinema ve tiyatrunun, gazetenin ve dolayısıyla tefrika yazılarının bulunmadığı devirde birkaç gece boyunca anlatacak meddahlara basit bir not şeklinde kaydedilmiş” dört meddah hikâyesi anlatıyor. Sürprizlerle dolu bu hikâyeleri, eskinin “one-man show” yıldızlarının çalışma tekniklerine dair, defterlerden aktardığı ilginç notlarla da zenginleştiriyor.

“Uzun yıllar öncesine dönüyorum ve Murat Reis’in Oğlu’nu okumaya başlıyorum. Büyük bir hayranlıkla okuduğum bu roman uçsuz bucaksız denizlerden geçip giderek bana Osmanlı tarihini sevdiliyor. Yazarı Reşad Ekrem Koçu, Osmanlı tarihini ‘bugünde yaşatan’ mucizevi, görkemli bir yazar! Reşad Ekrem’in eşsiz eseriyle dostluğum artık hep sürecek, herhalde ölünceye kadar...”

Selim İleri

“20. yüzyılın başında şehrin hüznle yaraladığı ve şehrin hüznü ama tamamlanmamış bir imgesini yaratan o özel ruhlardan biridir Reşad Ekrem Koçu.”

Orhan Pamuk

Reşad Ekrem Koçu, 1905 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Ekrem Reşad Bey (1877-1933), İstanbul Şehremaneti muhasebecilerinden Abdullah Reşad Bey ile Osman Paşa kızı Melek Hanım'ın oğluydu.

1921'de Bursa Lisesi'ni bitiren Koçu, 1931'de İstanbul Darülfünununu Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Burada yaşamı ve eserleri üzerinde önemli etkiye sahip olan Ahmed Refik Altınay'ın önce öğrenciliğinde sonra da asistanlığında bulundu.

1933'te meşhur "Üniversite Reformu" birçok öğretim üyesiyle birlikte Altınay'ı da tasfiye edince hocasıyla birlikte üniversiteden ayrıldı. Emekliliğine kadar Kuleli Askeri, Pertevniyal ve Vefa liselerinde tarih öğretmenliği yaptı. 6 Temmuz 1975'te İstanbul'da öldü.

Reşad Ekrem Koçu birçok kitap ve henüz kapsamlı bir dökümü dahi çıkarılmamış olan yüzlerce makale yazdı. Bunlar arasında hemen akla gelenler *Kızlarağasının Piçi* (1933), *Hatice Sultan ve Ressam Melling* (1934), *Eski İstanbul'da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri* (1947), *Tarihimizde Garip Vakalar* (1952), *Osmanlı Padişahları* (1960), *Erkek Kızlar* (1962), *Dağ Padişahları* (1962), *Esircibaşı* (1962), *Forsa Halil* (1962), *Yeniçeriler* (1964), *Osmanlı Tarihinin Panoraması* (1964), *Fatih Sultan Mehmed* (1965), *Patrona Halil* (1967) ve *Kabakçı Mustafa'dır* (1968). Ayrıca son derece özgün bir çalışma olan *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*'nün de yazarıdır.

Bütün bu eserlerin yanı sıra, Koçu genellikle, büyük bir yayıncılık ve yazarlık macerası olarak anılan *İstanbul Ansiklopedisi*'yle özdeşleştirilir. Büyük kısmını bizzat ve bazen de takma isimler olarak yazdığı, resimlediği, kaynak bulduğu bu başeserini bitirmesi maalesef mümkün olmamış, ansiklopedi "g" harfinin ortalarında maddi yetersizlikler nedeniyle durmuştur.

Koçu'nun Türk tarih yazımındaki yeri çok önemlidir. "Tarihi sevdi-ren adam" olarak anılan hocası Ahmed Refik Altınay'ın yolundan gitti, o yolu genişletti, olağanüstü ayrıntıları yakalayan dikkat ve titizliğiyle büyük bir "hikâye etme" başarısı elde etti.

Aşk Yolunda İstanbul'da Neler Olmuş

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Eski İstanbul'da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri
Osmanlı Tarihinin Panoraması
Kösem Sultan
Topkapı Sarayı
Tarihimizde Kahramanlar
Fatih Sultan Mehmed

AŞK YOLUNDA İSTANBUL'DA NELER OLMUŞ

Yazan: Reşad Ekrem Koçu

Yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

Bu eserin bütünü hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

29 Nisan-8 Haziran 1971 tarihleri arasında *Tercüman* gazetesinde tefrika edilmiştir.

Doğan Kitap'ta 1. baskı / Temmuz 2002

5. baskı / Haziran 2015 / ISBN 978-605-09-2736-8

Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Geray Gençer

Kapak görseli: İllüstrasyon: Jean-Baptiste Van Mour

Fotoğraf: Philip de Bay © Historical Picture Archive/CORBIS

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İş Merkezi. A Blok Kat: 2

34310 Haramidere-İstanbul

Tel. (212) 412 17 00

Sertifika no: 12026

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr/ editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Aşk Yolunda İstanbul'da Neler Olmuş

Reşad Ekrem Koçu

İçindekiler

Çerkes Rıdvan'ın Dolabı	13
Kasımpaşalı Yemenici Mustafa	14
Cevahircibaşı'nın kızı İncili Hanım.....	16
Çerkes Rıdvan	18
Müthiş tuzak	20
Erkek Tersane, kız da Babacafer Zindanı'nda.....	23
Çifte nikâh	25
Atinalı Cevad	29
Molla Emin'in macerası.....	31
Kanlı zıfâf.....	33
Cevad'ın sihirli değneği.....	35
Kanlı Ayşe	38
Abbas Ağa'nın kızı Hayal Hanım.....	40
"Bizi duadan unutmayın!.."	43
Hammal Kızı.....	47
Dekor ve figüranlar.....	47
Benli Elif ile uşâğı Kara Hasan.....	49
Çardak Yeniçeri Kahvehanesi	51
Meddahın hikâyesi.....	54

Havandaki karabiber.....	57
Al atlastan gelinlik.....	60
İncili gelin yorganı.....	62
Raşide'nin kısmeti	65
“Elif okudum ötürü, pazarlığım götürü”	67
“Elif Bey'e varırsam, babasından ötürü”	70
Genç Bektaşî	73
Devlet kuşu.....	75
Mihrişah Sultan.....	78
Kara Hasan'ın hikâyesi	80
Cellat Ahmed Çorbacı'nın güzel kızı	83
Hasan “karabarut”, Mihriban “ateş”	85
“Kara Hasanım Üsküdar'dan geldi mi, gelmedi mi?..”	88
Bursalı'nın Kahvehanesi.....	91
Kadırga'da Bursalı'nın kahvehanesi.....	91
Ünlü şair ve hattat Cevrî Çelebi	93
Bir rüya ve Venedikli ressam.....	96
Mirasyedi toy gençleri avlayan İstanbul külhanileri	98
Bülbülün çektiği dilinin belası	100
Acem kızı oyunu.....	103
“Kanlı Konak” ve kanlı haytalar	105
“Yetiş Cevrî Çelebi... Yetiş!..”	108
Kalyon kaptanı Murad Reis.....	110
Haytaların sonu	113
Sözlük.....	117

Aziz okuyucular,

Hakikatleri zedeledikten, hakikatlere tecavüz etmeden tarih olaylarını, tarihin büyük şöhretlerinin hayatlarını romanlaştırmak çok zor işlerdendir. Konusu hayalden doğmuş hikâyeleri, geçmişin dekorları, kıyafetleri, günlük hayat cilveleriyle tarihe mal etmek de öylesine zordur.

Kalemlerini o yollarda kullanan yazarların çok sağlam tarih bilgisine dayanması şarttır.

Fransız romancısı Alexandre Dumas'nın ve İngiliz romancısı Walter Scott'un üniversite kürsülerinde tarih dersleri verme yetkileri vardı, ama o kürsülerin profesörlerinin tarihi romanlaştırma kudretleri olmamıştır, tecrübe etmeye de cesaret edememişlerdir.

Tarih hakikatlerine, vaka olsun, dekor, motif olsun, asla dokunulmaz. Yalnız dil değişir; yazar kendi zamanının dilini temiz ve şirin kullanmasını bilmelidir.

Ardımda elli yılı aşmış bir basın hatırası vardır, o temiz bir mazidir. Kimseden en küçük bir buluş alınmadan, avami tabiriyle kimseden en küçük bir "aparma" yapılmadan geçmiş bir mazi...

Bu kitapta dört eski meddah hikâyesini naçiz kalemimden okuyacaksınız... Her hikâyenin ayrı bir adı var.

Kitaba bir isim koymak istedim: *Aşk Yolunda İstanbul'da Neler Olmuş* dedim. "İstanbul'da neler olmuş" adını bize, Türklere roman okumasını öğretmiş Ahmed Midhat Efendi merhumdan aldım, ve üstadın en kötü eserinden. Yetkisini aşarak tarih katkılarıyla, hakikatten çok uzak tarih katkılarıyla yazılmış, tökezleyen bir uzun hikâyesinden. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Dört hikâyenin konusunu da eski meddah defterlerinden aldım. O defterlerdeki hikâyeler, onları bir kahvehanede veya bir konakta, sinema ve tiyatrunun, gazetenin ve dolayısıyla tefrika yazılarının bulunmadığı devirde birkaç gece boyunca anlatacak meddahlara basit bir not şeklinde kaydedilmişlerdir. Üst tarafı meddahın hünerine, bilgisine kalır. Birini aynen alıyorum ki bu kitapta ilk hikâye olarak okuyacaksınız.

Çerkes Rıdvan'ın Dolabı

“Yemenici Güzeli Mustafa, Kasımpaşa çarşısı, kendi güzel ve hem sesi güzel.

Tahsil-i maarife heveskâr, Eyüpsultan'da cami dersine devam, dolmuş kayığıyla.

Refik-i azizi vardır Müstecib Çelebi, tabiptir.

Defterdar'da yalıda Cevahircibaşı'nın kızı İncili Hanım Yemenici Güzeli'ne âşık. Kendini kafes altından gösterir, oğlan dahi kıza vurulur.

Nameler, ağız haberleri, Dudu Kadın eli ve ağzıyla.

Ali Bey'in mahbub kölesi Çerkez Rıdvan. İncili Hanım'ı Ali Bey o kölesine vermek niyetindedir. (Belli ki Ali Bey kızın babasıdır.)

Cariye Çerkes kızı Rıdvan'a âşık.

İncili Hanım Rıdvan'ı sevmez, Rıdvan dahi Çerkes cariyeyi sevmez.

Rıdvan Yemenici Güzeli'ni görür, şüphe, şüphesi doğrudur, hanımı el-den uçuracak.

Rıdvan'ın dolabı. Sahte name hanım ağzından, yemenici oğlanı gece yalıya davet.

Baskın. Yemenici Güzeli'ni derdest. Cariye Rıdvan'ın bâziçesidir.

Mustafa Tersane Zindanı'na, cariyeye Babacafer'e.

Sultan Murad-ı Rabi hasta. Müstecib Çelebi padişahı ayağa kaldırır. Yemenici Mustafa için şefaet niyaz eder.

Hakikat iyan. Mustafa ile İncili'nin yalıda zifafı...”

Bu notların bu hikâyede nasıl işlendiğini okumaya başlayacaksınız. Öbür hikâyelerde de böyledir.

Kasımpaşalı Yemenici Mustafa

Vaka 17. yüzyılın ilk yarısında, kanlı bir müstebit olan, fakat memleketi korkunç bir anarşiden kurtarmış ve Bağdat'ın ikinci fatihi olmuş Sultan IV. Murad zamanında geçer. "Muhabbet, oynaşma gönül işi; yapanlar daima iki kişi; biri erkek, biri dişi" demişler.

Bu macerada oğlan, Kasımpaşalı Yemenici Mustafa, 18-19 yaşında, gençliğin en ateşli çağında, güzelliğin en revnaklı durağında idi. İstanbul'un bütün esnaf şehbazları gibi şahin başı keçe külahlı ve yalın ayakları Cezayir fırları bir pırpırı cilasun afet olduğu halde akran ve emsaline uymamış, bıçkınlık yoluna sapmayarak okumaya, maarife, tahsile heves etmişti. Bir taraftan sanatında hüner ve marifet öğrenmiş, bir taraftan da beline gayret kuşağı kuşanarak hoca, üstat önünde diz çökmüş, mürekkep yalamaya başlamıştı. Oğlanda bu aşkı gören ustası da haftada iki gün onun cami derslerine devamına izin vermişti. Eyüpsultan'da Cami-i Kebir'de perşembe ve pazartesi günleri Şeyh Hüsameddin-i Karamanî'nin âşıkane, sadıkane ve şairane bir edayla verdiği derslere devam ediyordu.

Yemenici Mustafa'nın sesi de güzeldi. Mahallelerinin mescidi olan Çatma Mescit'te sabah ezanlarını o okurdu, bülbül gibi şakırdı. Yemeniciliği bırakıp müezzinlikte karar kılması için ısrarla teklif edenler çok olmuştu. Ne zaman bu teklif tekrarlınsa, "Yok, bizim sanatın da bir hoşça nümayişi vardır. Ben camide derse kalp gözümlü açmak için devam ederim, danışment olmaya niyetim yoktur, sanatımı terk etmem..." derdi.

Ders günleri mescitte sabah ezanını okur, namazını kılar ve gider dükkânı açardı. İşe koyulmaz, ustasını beklerdi.

O tarihlerde Kasımpaşa Deresi, içinde kayıklar gider gelir bir koca dereydi. Kasımpaşa Çarşısı da bu derenin iki kıyısı boyunca uzanırdı. Kasımpaşa'nın tabakhaneleri, oralarda işlenen kösele ve sahtiyanları, yemenicileri ve yemenicilerin o sahtiyan ve köselelerden diktikleri yemenileri pek meşhurdur.

Kasımpaşa Çarşısı, Yemenici Mustafa'nın yaşadığı zamandan yüz elli sene sonra kalender meşrep bir halk şairi tarafından şöyle tasvir edilmiştir:

Çarşı ortasından akar deresi
Ahalisi giyer Cezayir fesi

Cümlesi bıçkıdır baldırı çıplak
Sinesinde tir-i müjgân yâresi

İki sıra dükkânlarda oturmuş
Güzelleri süzer çeşm-i nergisi

Her biri zeberdest misali ejder
Kalyoncu fetânın ciğerpareşi

Pırpır civelek güzeller kânı
Bilmedin mi canım bura neresi

Kasımpaşa hâki efendim bura
Sokmazlar çarşıya öyle herkesi

Gülle topuk ile nümayiş gerek
Çakırpençesinde hem gaddaresi

Kaş gözünden gayri, saçından gayri
Olmamak gerektir yüzde karesi.

Yemenici Mustafa işte bu meşhur çarşının, yüzünde kaş ve gözünden başka karası olmayan taze civanlarındandı. İlme, okumaya hevesi ise o güzel, temiz yüze ayrıca bir ülker vermişti. O ülkerin tesiriyledir ki Eyüpsultan'da derse gideceği günler Kasımpaşa kayıkçılarından biri derede, dükkânının önünde Yemenici Mustafa'yı beklerdi. Onu aldıktan sonra, adam başı bir akçeye Kasımpaşa'dan Eyüpsultan'a ilk dolmuş seferine çıkardı. Eğer başka müşteri olmazsa, Yemenici Mustafa'yı yine o bir akçeye alır götürür, derse yetiştirirdi.

Yemenici Mustafa'nın Eyüpsultan arkadaşlarından Müstecib Çelebi adında bir mirasyedi delikanlı vardı. Güzellikte Mustafa "gül" ise, Müstecib Çelebi "sümbül" idi. Bir şair onlar için:

Çift gezmeyiniz sonra nazar eyler isabet
Bir boyda iki toysunuz Allah'a emanet!..

demmişti. Birbirini gayetle sevmişlerdi. Huyları da benzemekteydi. Mustafa nasıl bir esnaf şehbazı ise, Müstecib Çelebi de mısır tüccarı olan babasından kalmış servetini, şair havai mirasyediler gibi saz ve söz ve işret ve çengiler köçeklerle bağlarda bahçelerde ve meyhanelerde meclis kurup dalkavuklarla rezalet yolunda havaya savurmamıştı. Tıp ilmine merak sarmış, altınlarını kitaba vermişti; onda olan kitap hekimbaşında yoktu; ve hazineler harcayarak türlü ecza tedarik etmişti.

Cevahircibaşı'nın kızı İncili Hanım

Pervaneler ışıklara koşar, toplanır; her duman olan yerde ateş vardır; selin aktığı yerde kum, balçık kalır. Güzeller de ışık gibi, ateş gibi, sel gibidir. Her güzel bir aşkın mihrakıdır, her güzelin etrafında âşıklar toplanır, acı veya tatlı hatıralar bırakmak her güzelin alın yazısıdır. Yemenici Mustafa'nın güzellik şanından macerası da şu oldu; haftada iki gün Kasımpaşa ile Eyüpsultan arasında kayıkla gidip geldikçe Defterdar İskelesi yanında Cevahircibaşı Ali Bey'in yalısı önünden geçirdi. Ali Bey'in dâr-ı dünyada bir tek evladı, kızı vardı; güzellikte melek gibi olup İncili Hanım diye meşhurdu. 14-15 yaşındaydı.

İşte o kızcağzı, "Yalının önünden kayıkla geçersin; nereden gelir, nereye gidersin; fırsat bulsam da pâyin bûs ederek beyan etsem halimi aşikâre; gönül verdim sen esnaf civanı şivekâre!.." diyerek yemenici oğlana âşık oldu.

Küçükhanımlardan yanık kokusu gelmesin, geldi mi, o devrin saray misali konak ve yalılarında kızdaki oğlana name götürüp haber getirecek muhabbet ulağı bulmak çok kolaydı.

Cevahircibaşı'nın yalısında bir Ebekızı Ayşe Dudu çıktı, İncili Hanım'ın gönül çatısında kıvılcım gördü; "Hanımım, derdini aç, dermanı bendedir" dedi. İncili Hanım derdini açtı. Ayşe Dudu, "Gam yeme!.." dedi.

İzin ver hanım kız hemen sen bana

Varup görüneyim bir yol oğlana

Yağlı perçeminden tutup eşbehi
Dizinin dibine getirem sana.

Ebekızı dediğini yaptı; Yemenici Mustafa'nın önce aklını çeldi. Bir sabah yalının önünden kayıkla geçerken yarı kaldırılmış bir kafesin altından bir çift kız gözü gösterdi ki işte o anda Yemenici Mustafa da İncili Hanım için cayır cayır yanmaya başladı.

Pazartesi ve perşembe günleri dolmuş kayığı Defterdar İskeleyi yanındaki Cevahircibaşı Yalısı'na yaklaşıırken Kasımpaşalı Yemenici Mustafa hemen değişiveriyordu. Yüreği heyecanla çarpmaya başlıyor, yüzünü de bir utanç kırmızılığı kaplıyordu. Kendisine başkaca albeni veren o hal ile, yalının penceresine şöyle bir bakıyordu.

Bir oğlanın bir kızla oynası üzerine toy Mustafa hiçbir şey bilmiyordu. Bu hep böyle mi devam edecekti?

Kızdan oğlana, "Ey ruy-i mahım, gül yüzlü şahım, zülf-i kemen-dim, serv-i bülendim" diye namerler gelecek ve oğlandan da kıza, "Ey peri ruhsarım, şeker güftarım, fıkır ü hayalim, gül-i handanım" diye ağzı haberleri mi gidecekti?

Sarmaşması, koklaşması, göz göze diz dize oturması, öpüşmesi yok muydu?

Bir türkü hatırlıyordu:

Oğlan adın Mustafa

Gir koynuma sür sefa!..

İncili Hanım kızın koynuna girip sefasını sürmek olmayacak mıydı? Olacaksa ne zaman ve nerede?

Yemenici Mustafa camideki derslerinde şaşırır oldu, dükkândaki tezgâhta hünerli ellerine bir ağırlık geldi. Camide hocası ve dükkânda ustası oğlandaki acayip halin farkına vardılar, fakat yüz göz olmamak için onu sorguya çekmediler; "Çağının hakkı... Bir nigâra tutuldu, fakat akıllı oğlandır, kendini çabuk toplar, kurtarır..." dediler.

Ders arkadaşı ve yâr-i garı Müstecib Çelebi'ye gelince, elbet ki o da farkına vardı, azıcık sıkıştırınca İncili Hanım meselesini öğrendi. Kalp kırmamak için, "O zengin kızını senin gibi yalın ayaklı yarım pabuçlu yemeniciye vermezler... Bu maceranın sonunda o kıza bir şey

olmaz ama kabak senin başında patlar... Cümle âleme rezil olduktan başka adamı ırz düşmanı diye zindana da atarlar..." demedi de, "Aman kardeşim, ayağını denk al!.. Hatta bu sevdadan tamamen vazgeç ki ilimle meşgul olan bizler için öyle cümbüşler, oynaslar olmaz!.." dedi.

Ama öbür taraftan Ebekızı pek tatlı haberler getiriyordu: "İncili Hanım babasının tek evladı, gözbebeği sevgilisiydi; kocasını seçmek için iradesi eline verilmişti, babasına ben Yemenici Mustafa'mı isterim demesi kâfiydi, pek yakında ve helalinden kızın koynuna girecek ve İncili Hanım'ın sefasını sürecekti..."

Ebekızı Ayşe Dudu yalan söylemiyordu, hakikat de öyleydi, fakat İncili Hanım babasına karşı o kadar hürmetkârdı ki, "koca" bahsinin onun tarafından açılmasını bekliyordu.

İşte mesele bu durumdayken sahneye bir Çerkes Rıdvan çıktı.

Çerkes Rıdvan

Cevahircibaşı Ali Bey'in, Rıdvan adında gayetle mahbub bir Çerkes kölesi vardı. Beyin erkek evladı olmadığı için evlat gibi büyütülmüş, aşırı muhabbetle şımartılmıştı.

Köle deyip geçme sakın Rıdvan'ı
Tığ gibi civelek Çerkes civanı
Eller şöyle dursun ayaklarına
Su dökemez inan cennet gılmanı.

Yalıda herkes kesin olarak kanaat getirmişti ki Ali Bey'in niyeti, biricik kızı İncili Hanım'ı sevgili kölesi Rıdvan'a vermektir. Bundan ötürü yalıda Ali Bey'den başka kimse Rıdvan'a adıyla hitap etmezdi, kimi "Küçükbey" derdi, kimi "Rıdvan Bey".

Alımlı çalılı Çerkes oğlanı, altın yaldızlı perçeminden gümüş topukları, elhak ki kusursuz, şıkırdım nümayişli çapkındı. Pek şatafatlı, süslü esvaplarıyla ve takındığı küçükbey edasıyla nice akran ve emsali gençlerin gözlerini hasetle kamaştırıyordu. İspir, seyis, ham-lacı, aşçı yamağı, yalıda o gençlerden en az sekiz on delikanlı vardı.

Yalıda Çerkes Rıdvan'a ehemmiyet vermeyen, hatta süslü güzel oğlanın yüzüne bile bakmayan tek insan İncili Hanım'dı. Bu durum

karşısında Çerkes Rıdvan'ın da kıza karşı olan duygusu elbet ki sevgi olamazdı.

Efendisinin sonsuz sevgisine rağmen eline azat kâğıdı bile verilmemiş olan Çerkes köle için İncili Hanım sadece bir defineydi, hazineydi. Ali Bey'e damat olursa hem hürriyetine kavuşacak, hem de Cevahircibaşı'nın servetine konacaktı. Kızın kendisini sevmediğini, hatta kendisinden nefret ettiğini bildiği halde, Ali Bey'den gördüğü aşırı muhabbet ve alaka, istikbali için tek ümidiydi.

Rıdvan'ın odası yalının bir ucundaki selamlıktaydı ve koca binaının arkasına düşüyordu. Çapkın köle yolunun üstüne tehlikeli bir rakip olarak çıkan Yemenici Mustafa'yı bir gün tesadüf eseri keşfetti. Bu tesadüf belki üç gün gecikmiş olsaydı, Çerkes Rıdvan için efendisinden azat kâğıdı istemek ve başını alıp yalıdan çıkıp gitmekten başka yapılacak şey kalmayacaktı.

Bir pazartesi günü Cevahircibaşı Ali Bey'in bir işi çıkmış, sevgili kölesi Rıdvan'ı, Haliç'in karşı yakasında Sütlüce'deki yalılarında oturan ve İbrahimhanzadeler diye anılan Sokullu Mehmed Paşa torunlarından Hasan Bey'e göndermişti; bir elmas satışı işiydi. Rıdvan Sütlüce'den kayıkla dönerken, önleri sıra ilerleyen ve Eyüpsultan'dan gelmekte olan bir dolmuş kayığında çok güzel bir delikanlının, Cevahircibaşı Yalısı önünde gözlerini hemen yalya çevirip manalı bir şekilde baktığını fark etti ve bir pencerenin azıcık yukarıya kaldırılmış kafesi altında İncili Hanım'ın gözlerini buldu. Öylesine dalmıştı ki küçükhanım, kendisini görmemişti.

Rıdvan deliye döndü. Yüzünü çevresiyle gizleyerek kayıkçısına:

“Şu dolmuş kayığının peşine düş ama belli etme!..” emrini verdi.

Kasımpaşa İskeleyi'ne çıkan Yemenici Mustafa'nın kim olduğunu öğrenmek Çerkes Rıdvan için iş değildi. Dükkânını bile öğrendi ve orada Mustafa'yı çok yakından gördü. Acıydı ama İncili Hanım'a hak verdi, yemenici oğlan Çerkes kölenin pabucunu dama attıracak kadar güzeldi. Yine öğrendi ki Yemenici Güzeli haftada iki gün Eyüpsultan'da cami dersine gidiyormuş; demek ki oğlan ile kızın göz göze gelişleri o gün bir tesadüf eseri değildi.

Çapkın köle Cevahircibaşı Yalısı'na döndükten sonra odasına kapandı ve mesele üstünde çok ciddi olarak durdu. Tahminler yaptı, tahliller yaptı, hesaplar yaptı ve kesin kararını verdi; “İncili Hanım'ı

şu yalın ayaklı ve yarım pabuçlu yemenici oğlana kaptırırsam bana da Çerkes Rıdvan demesinler!..” dedi. Gayet soğukkanlı olarak düşündüğü şeyler ve vardığı sonuç şu olmuştu:

Yemenici Mustafa, elhak ki güzeller şahıydı. Muhitinde edebiyat, terbiyesiyle, namusuyla tanınmıştı. Üstelik ilim tahsiline de hevesliydi. Böyle bir genci damat edinmekte Ali Bey bir an bile tereddüt etmeyecekti.

İncili Hanım nerde görmüşse görmüş, yolunu bulmuş ve Yemenici Güzeli’ni kendisine yâr olarak peylemişti. Aralarında muhakkak ki nameler, ağız haberleri de gidip gelmişti. Babasına, “Ben o oğlanı isterim!..” dedi mi, Yemenici Mustafa Cevahircibaşı’nın olacaktı. Kesin hakikatti. Ve işte o zaman, yalıda kendisinin müstakbel damat olarak görüleğelmüş şıkırdım nakışlı küçükbey itibarı bir anda yok olacaktı. Kendisine hasetle bakan öbür genç uşakların alelade bir kapı yoldaşı olacaktı; ispir, seysis, hamlacı, sekiz on gencin yüzlerindeki tebessümü görür gibi oluyor ve alaycı seslerini duyuyordu:

“Ulan Rıdvan!.. Bütün işin yaldız, kalaymış... Biz de hödük, şu kadar zamandır, sana küçükbey dedik...”

“Gördün mü yemenici oğlanı Rıdvan!.. Ta Kasımpaşa’dan gel, İncili Hanım’ın koynuna gir...”

“Bizim küçükbey de şimdi ayı gibi tabanını yalasın!..”

Rıdvan bütün gece uyumadı. Yemenici Mustafa’ya karşı bir plan hazırladı. İncili Hanım’ı asla dile düşürmeyecek, ama rakibini âleme rezil edecekti, rezil etmekle de kalmayacaktı, o güzel oğlanı zindana kadar sürükleyecekti; yatağında mırıldanıyordu:

“Nakşigül!.. Bu işte onu kullanacağım!..”

Müthiş tuzak

Cevahircibaşı Ali Bey’in yalısında Nakşigül adında bir Çerkes kıızı cariyeye vardı, gönül kuşunu uçurmuş, kendi cinsinden olan köle Rıdvan’ın altın yaldızlı perçemine kondurmuştu.

“Küçükbey”in öylesine divanesiydi ki, oğlanın yoluna çıkmak için her gün türlü sebep, bahane bulurdu. Rıdvan’ını görünce de ağlayarak kaçardı. Tam âşıklık haliydi.

Yemenici Mustafa’ya karşı müthiş bir tuzak hazırlarken Rıdvan’ın

aklına ilk gelen tek yardımcı bu Nakşigül oldu. Kızı bir تنها köşeye çekti ve oynayacağı rolü en küçük noktalarına kadar anlattı, öğretti:

“Bana kavuşmanın yolu, dediklerimi yapmaktır. Kulağını aç, beni iyi dinle!..” dedi.

“Senin yolunda ben canımı veririm Rıdvan...”

“Bilirsin ki Bey beni damat edinmek ister... Ben ise İncili Hanım’ı istemem, babasının kölesiyim, küçükhanımla evlenirsem karımın da uşağı olacağım...”

“... ”

“Ama velinimetimdir, emrine karşı gelemem...”

“... ”

“Gönül gönüle karşıdır, ben seni severim Nakşigül!”

“... ”

“Şimdi senin bana, benim de sana kavuşmamız için bir fırsat çıkmıştır...”

“... ”

“Dün öğrendim ki İncili Hanım’ın Yemenici Mustafa adında oynanış bir oğlan vardır...”

“... ”

“Sen falan gece İncili Hanım olacaksın, odan alt kattadır. Kayıkla gelen bir adam pencereden içeri kolayca girebilir...”

“... ”

“Yemenici oğlan kayıkla gelir, muhabbetli diller dökersin ve kafesi kaldırıp o oğlanı içeri alırsın, oğlan ki odaya girdi, hemen mumu söndürüp kaçarsın... Ben de tembihlediğim yalı halkıyla gelir, İncili Hanım’ın zenparelerini yakalarım. Küçükhanımın ipliği pazara çıkar, bey de bana artık ‘Damadım ol’ diyemez... Ben de ondan azatlık kâğıdı isterim, seni alırım murada ereriz.”

“... ”

Nakşigül, Rıdvan “Ateşe bas” dese basacak âşıktı. Çapkının tekli-fini düşünmeden kabul etti.

Çerkes Rıdvan İncili Hanım’ın ağzından bir name düzdü ve iskele boyunda sürü sürü dolaşan serserilerden bir oğlanla Yemenici Mustafa’ya yolladı:

Hanımın artık sabrı tükenmişti... Falan gece kayıkla yalı altına muhabbete gelmesini istiyordu. Mustafa sını yalının alt katında ca-

riyelerden Nakşigül'ün odasının penceresinde bekleyecekti. Oğlanı getirecek olan kayığı da kendisi gönderecekti...

Rıdvan, yalı halkından da güvenebildiği sekiz on kişiyi topladı, onlara yemin ettirerek bir sır verdi:

“Haremde Nakşigül adındaki cariyecileri geceleri odasına civan oğlan alır... Oğlan kayıkla gelip kayığı yalı altına bağlayıp kızın odasına pencereden girer... Kahpeyi yarınki gece basalım. Zira bir gören olsa cariyecilerden İncili Hanım dile düşer” dedi...

Çerkes Rıdvan gibi bir çapkın için kayıkçılardan hayta takımından bir it bulmak gayet kolaydı. Delikanlıyı gece yarısı Kasımpaşa İskeleyi'nden alacak, kanuna aykırı fener yakmayarak Defterdar'daki yalıya getirecekti... Hırsız küreği çekerek sessizce... Yakalanırsa sonu dumandı, en hafifinden asılacaktı. Ama peşin elli altını gören kayıkçının gözleri kamaştı; Rıdvan:

“Elli altın da sabahleyin alacaksın...” dedi.

Kayıkçı da:

“Tamam beyim...” dedi, “ben bu işi yaparım...”

“O oğlanı getir, yalıya bırak, sonra sen sıvış git... Yarın sabah ben seni iskelede bulurum...”

“Tamam beyim...”

“...”

Dolap, Çerkes Rıdvan'ın istediği gibi döndü.

Cariye Nakşigül, yalının alt katında ve denize nazır odasının penceresinde oynasını bekleyen İncili Hanım oldu. Karanlıkta, iki usta elin sessiz ve denizi yakamozlandırmadan çektiği hırsız küreğiyle bir kayık geldi. Yüz seçmenin imkânı yoktu. Önce kız, ancak kayıktan işitilebilecek bir perdeden seslendi:

“Benim Yemenici Güzeli civanı... Teşrif eyledin mi?.. Senin için yanıp yanıp kül olurum şehbazım efendim... Gel Mustafa'm, gel. Seni pencereden alayım, kollarımla sarayım ki gözlerime inanayım...”

Sonra ayağa kalkan ve pençelerini pencerenin alt pervazına koyan oğlan konuştu:

“Uğrunda Yemenici Mustafa'nın canı fedadır... Sen ki emrettin, işte ben de gelirim...”

Oğlan pencereden yalıya girerken ayaklarının altındaki kayık da sessizce kaydı, karanlıkta kayboldu.

Tam o sırada Rıdvan'ın pusuya yatırdığı adamlar da bağrıışarak cariyeler kapısından hareme girdiler ve Nakşigöl'ün odasını sanki bilirlermiş gibi lahzada buldular:

“Bre tutun... Bre tutun!”

“Bre yalıya hırsız girdi!”

“Bre hırsız değil, zenparedir!..”

Elindeki şamdanın mumunu söndürüp kaçmak isteyen Nakşigöl odanın kapısı önünde Rıdvan tarafından yakalandı, çapkın delikanlı kızın kulağına, “Sen sakın ağzını açma, işi bana bırak...” diye fısıldadı.

Erkek Tersane, kız da Babacafer Zindanı'nda

Baskın gürültüsü bütün yalı halkını ayaklandırmıştı. Çapkın Rıdvan hemen Ali Bey'e koştu; gürültüye uyanmış İncili Hanım da babasının yanındaydı:

“Efendim velinimetim... Cariyelerden Nakşigöl kahpesi Yemenici Mustafa denilen Kasımpaşalı bir kopuğu geceleri penceresinden odasına almış... Efendi namusu korur bendelerin, bu gece o kopuk oğlanı kahpenin odasında basmışlardır... Ferman senin, ne yapalım?..” dedi.

Cevahircibaşı Ali Bey, biri sübaşı ağaya, biri de Tersane başçavuşuna iki tezkere yazdı, vakayı kısaca anlatarak, kızı Süleymaniye'de Ağakapısı'na, Mustafa'yı da Kasımpaşa'da Tersane'ye gönderdi. Oralarda sorguya lüzum görmediler, sübaşı ağa Nakşigöl'ü Zindankapısı'ndaki kahpeler ve borçlular mapushanesi olan Babacafer Zindanı'nın kadınlar kısmına, Tersane başçavuşu da Yemenici Mustafa'yı içinde harp esirlerinin, canilerin, korsanların yattığı Tersane Zindanı'na attırdı. Bu bir misafirlikti, vaka yerine göre Eyüp-sultan kadısının mahkemesinde verilecek olan bu hüküm, kıza yağlı kement ve oğlana da zağlı satır olabilirdi.

Vakayı babasının yanında Çerkes Rıdvan'ın ağzından öğrenen İncili Hanım da, bir cariyenin odasında yakalanmış Yemenici Mustafa'nın, bir de yalıda sorguya çekilmesine lüzum görmemişti. Yemenici Mustafa'ya ya karşı olan sevgisi birden nefrete çevrilmişti, içinden, “Vay nankör oğlan!.. Ben onun ateşiyle yanarken meğer o cariyeyle işi bu mertebeye getirmiş... Yalının önünden kayıkla geçerken

mestane mestane bakışları bana değil Nakşigül kahpesineymiş...” diyerek odasına kapandı.

Nakşigül’ü Ağakapısı’nda sorguya çektiklerinde kız, Rıdvan’ın tembihine uyarak ağzını açmadı, “Sükût ikrardan gelir” dediler.

Yemenici Mustafa’yı da Tersane başçavuşu sorguya çekmişti. Mustafa İncili Hanım’ın namusunu koruma yolunda bir asalet, mertlik gösterdi.

“Cariyeyle alakan eski midir?..” diye sordular.

Kendisini yalıya çağırıp alan İncili Hanım’dı, demek ki baskından sonra sonunda bir fedakâr cariyeye çıkmış, atılmıştı ortaya, hiç tereddüt etmedi:

“Bir aydan fazladır ki sevişiriz!..” dedi.

Vaka İstanbul’da tez yayıldı, duyuldu. Yemenici Mustafa’nın ustası hayretler içinde kaldı, fakat gün görmüş, tecrübeli adam hemen hüküm vermedi; “Mustafa zenparelik edecek oğlan değildir, bir kıza âşık olabilir, fakat harama kuşak çözmez... Bunda bir çapkın oyunu var!..” dedi. Çarşılıdan dört beş arkadaşıyla Tersane’ye gitti, başçavuşu gördü, oğlan hakkında iyi şahitlikte bulundular.

Yemenici ustalarından sonra Tersane’ye cemel âşığı, Hak âşığı şair ve âlim Şeyh Hüsameddin Karamanî hazretleri geldi. Yemenici Mustafa için aynı yolda konuştu ve üstelik çok sevdiği talebesini kapatıldığı zindan odasında ziyaret etti. Delikanlı hocasının yüzüne bakamadı, ağladı; fakat bir ara, “Müstecib nerede?.. O niçin gelmedi?...” diye sormak istedi, onu da sormadı.

Müstecib Çelebi, Yemenici Mustafa’nın en yakın arkadaşı neredeydi?.. Vakayı duymamış mıydı?..

Şeyh Hüsameddin giderken talebesinin eline bir mektup verdi, Müstecib Çelebi yollamıştı. Mustafa, küçük bir delikten sızan ışığın altında o satırları heyecanla okudu, tekrar tekrar okudu:

“Ey benim ders arkadaşım Yemenici Güzeli Mustafa!.. Metin ol, ben seni zindanda bırakmam... Ziyaretine geledim ise sebebi padişahımız Sultan Murad Han hazretlerinin hizmetinde bulunmamdır...”

Sultan IV. Murad gece gündüz içerdi. Nihayet o günlerde hastalanmış ve yatağa düşmüştü. Hekimbaşı ile saray hekimleri ve hatta İstanbul’un bütün hekimleri padişahın derdinin ne olduğunu bilemediler, dermanını da bulamadılar. Müstecib Çelebi bir hekim-

den şunu öğrenebildi: Sultan Murad'ın karnı şişmiş, ateşi yükselmiş, nabızı da çok sık atarmış.

Tıp meraklısı delikanlı kimsede bulunmayan kitaplarını açtı, nihayet bir kitapta o belirtilerle başlayan hastalığın adını ve devasını buldu: hastalık “teşemmu-ı kebedi”, karaciğerin mumlaşması idi, çok tehlikeli bir hastalıktı, tek ilacı da “anberiye suyu”ydı. Anberiye bir bitkiydi, ve ancak Hindistan'da Himalaya Dağları'nın en yüksek tepelerinde rastlanırdı, kar buz içinden çıkan yosuna benzer bir bitki. Delikanlının yüzü güldü, çünkü ecza dolabında bir tutam kadar anberiye vardı, iki yüz altına getirtmişti. Hemen saraya koştu, önce padişahın has gözdesi Silahtar Mustafa Paşa'yı gördü, niçin geldiğini anlattı ve onun aracılığıyla hasta padişahın huzuruna çıktı.

“Padişahım... Derdinin dermanı bendedir, sana şu yosunun suyunu içireceğim, Allah'ın izniyle üç günde ayağa kalkarsın. Eğer bir zarar erişirse beni cellada versinler...” dedi.

Anberiyeyi kendi eliyle, padişahın gözü önünde kaydattı, suyunu aldı, soğuttu, üç gün üç gece padişahın yanından ayrılmadı. Önce ateş indi, sonra nabız tabii şekilde atmaya başladı, karındaki şişlik de yavaş yavaş kayboluyordu. Üçüncü günü ayağa kalkan Sultan Murad genç ve güzel hekime minnetle bakarak:

“Dile benden ne dilerse!” dedi.

Müstecib Çelebi:

“Padişahım... Mademki ferman ettin, ben de arz edeyim...” dedi, “Senden dileğim şudur ki Tersane Zindanı'nda yatan Yemenici Mustafa ile Babacafer Zindanı'nda yatan Cevahircibaşı Ali Bey'in cariyesini huzuruna getirt, o oğlanla kızın davasına kendin bak... Senden dileğim budur..”

Çifte nikâh

Babacafer Zindanı'nda kadınlar kısmında fahişeler arasına atılmış olan güzel Çerkes kızı Nakşigül'ü ziyarete yalnız Ebekızı Ayşe Kadın geliyordu. Muhabbet ulaşı kadın, yalındaki baskın vakasının içyüzünü öğrenmek için kızı kurnazlıkla sorguya çekiyor, fakat Nakşigül ağzını açıp konuşmuyordu.

Defterdar'daki Cevahircibaşı Yalısı'nda da hummalı bir düğün

hazırlığı başlamıştı. Cevahircibaşı Ali Bey, Çerkes delikanlısı ama Çerkes'in çapkını Köle Rıdvan'ın sadakatini ona kızı İncili Hanım'ı vermek suretiyle mükâfatlandırmak istemişti, kızına sorduğu zaman İncili Hanım da, "Rıdvan'ı istemem" dememişti. Kız, sevmediği Rıdvan'a vararak sevdiği Yemenici Mustafa'dan intikam alacaktı.

Babacafer Zindanı'na son defa olarak bu haberle giden Ayşe Kadın'ın karşısında gözleri dehşetle açılan Nakşigül nihayet dile geldi ve vakanın içyüzünü olduğu gibi anlattı. Ayşe Kadın da bu haberi Müstecib Çelebi'ye ulaştırdı.

Sarayda Sultan IV. Murad'ın huzurunda bir divan kuruldu; Yemenici Mustafa ile Nakşigül zindandan çıkarılıp getirildiler; Cevahircibaşı Ali Bey, kızı İncili Hanım, Çerkes Rıdvan da yalıdan alınmışlardı. İlk sorguya çekilen Yemenici Mustafa oldu; padişah Nakşigül'ü göstererek:

"Bu kızı tanır mısın?.." diye sordu.

Mustafa yalıya girdiği gece kızın yüzünü görmemişti, delikanlı adımını odaya atar atmaz Nakşigül elindeki şamdanın mumunu söndürmüştü:

"Tanımam..." dedi.

Yemenici Güzeli, İncili Hanım'la olan masum macerasını hiç katkısız anlattı; "O beni kayıpta görürdü, ama ben onun yalnız gözlerini görürdüm... Sesini de o gece yalıya gireceğim sırada duydum..." dedi.

Kıza:

"Konuş bakalım..." dediler.

"Ne konuşayım padişahım..." dedi.

Oğlana sordular:

"Duyduğun sese benziyor mu?"

"Duyduğum sestir padişahım!"

Rıdvan'ın gözleri Nakşigül'ün yüzünden ayrılmıyordu, fakat kız onun yüzüne bakmıyordu. Ayşe Kadın'a anlattıklarını divanda da olduğu gibi tekrarlardı. Padişah divan kâtibine Rıdvan'ı işaretle, "Şuna bir kâğıt kalem verin, iki satır yazı yazsın" dedi. Rıdvan eli titreyerek Sultan Murad'ın söylediklerini yazdı: "Gayri sabr u kararım tükendi..." Padişah, Yemenici Mustafa'nın verdiği İncili Hanım'ın son davetnamesi ile o kâğıdı karşılaştırdı. Yazı aynıydı. Sultan Murad bostancıbaşıya.

“Al Şu Rıdvan’ı, Defterdar’a git, nameyi verdiği oğlan ile kayıkçıyı göstereceğini, onları da al buraya gel, divan öğleden sonra devam edecek...” dedi.

Öğleden sonraki oturumda kayıkçıya Rıdvan’ı gösterdiler:

“Tanırım, elli altın da alacağım vardır ondan!”

Pırpır oğlana gösterdiler, o da önce Rıdvan’ı, sonra Mustafa’yı işaretle:

“Ondan bir name aldım, buna verdim!..” dedi.

Yemenici Mustafa tekrar sorguya çekildi:

“Tersane’de sorduklarında cariyeye bir aydan beri oynadığını söylemişsin!”

Yüzü kıpkırmızı olan delikanlı:

“Ben kendimi hanımın yanında bilmiştim, cariyeye yanında tutulduğumdan haberim yoktu, cariyeyi hanımının uğrunda fedai zannettim, o kız iken fedailik eder de ben er iken elbet ki o hanımın adını dile düşürmem dedim” dedi.

İncili Hanım’ın gözleri Yemenici Mustafa’nın temiz güzel yüzüne saplandı, ama delikanlı küçükhanımın yüzüne bakamıyordu.

Padişah bir işaret verdi, divana Cellatbaşı Kara Ali ile yamağı Hammal Ali girdiler, Çerkes Rıdvan’ın başı vurulacaktı, o zaman Ebekızı Ayşe Kadın padişahın ayaklarına kapandı:

“Onu bana bağışla padişahım!..”

Muhabbet ulağı kadın, yıllarca yalıda “Küçükbey” denilmiş çapkın oğlanın ümit kırıklığını içli bir dille, aşkın ne olduğunu bilen bir dille ve güzelliği öven bir dille anlattı.

İkinci bir işaretle cellatlar divandan çıktılar. Ayşe Kadın padişahın ayaklarını öperek:

“Padişahım...” dedi, “Lütfun tam olsun... Şu Çerkes kızını da kendi cinsinden Rıdvan’a ver...”

O akşam Defterdar’daki Cevahircibaşı Yalısı’nda çifte nikâh kıyıldı; Yemenici Güzeli İncili Hanım’la, Çerkes Rıdvan da Çerkes Nakşigül’le murada erdiler. Ali Bey de Rıdvan’a azat kâğıdını verdi.

Ya Müstecib Çelebi?

Anberiye toplayıp getirmek için Hindistan’a gitti.

Atinalı Cevad

Vakayı hangi devre koysanız yakışık alır.

Kimyager, eczacı, hekim; bütün dünyayı sarmış esrarlı yıldızlar âlemi ilminin, sihirbazlığın, büyücülüğün, tılsımcılığın ustası Atinalı Cevad İstanbul'a gelmişti. Daha gemiden çıkıp kayığa bindiğinde ve Sirkeci İskelesi'nde ayağını karaya attığında karar vermişti; "Ey Molla Cevad!.. Bir medresede misafir olsan, öğren, öğret, yine ilimle meşgul olacaksın... Bıktım!.. İstanbul'da biraz halk arasında yaşayayım... Halkla düşüp kalkayım... O âlemin de başka sefası, cümbüşü vardır" demiş ve Silahtar Hanı'nda bir oda kiralayarak yerleşmişti.

Her gün erkenden sokağa çıkıyor, büyük şehri çarşı pazar dolaşıyordu.

Bir gün de Uzunçarşı'da dolaşırken bir dükkân gördü; sahibi temiz kılıklı bir kimse, sabuncuydu. Dükkânında beş on ahababı toplanmış, letaif üzerine sohbet ettikleri gülüşmelerinden anlaşılıyordu.

Cevad, "Söz ehli adamlara benziyorlar!.." diyerek avam tarzı laubali selam verdi, dükkâna çıktı.

Evet efendim, dükkâna girmedi, dükkâna çıktı. O zamanlar İstanbul çarşılarında dükkânlar sokak seviyesinden yüksek yapıldı, dükkânlara üç beş basamak ahşap merdivenciklerle çıkılırdı, çıkar-ken de pabuçlar merdiven başında çıkarılıp bırakılırdı.

Dükkân sahibi Sabuncu İbrahim Çelebi arif, nazik bir kimseydi, Cevad'a iltifat etti:

"Merhaba... Buyurun!.." diyerek yer gösterdi, kahve çubuk ikram etti.

Sohbete Cevad da katıldı, gevezelik etmeden, bilgiçlik taslama-

dan o kadar edepli ve tatlı konuştu ki kendisini hemen sevdirdi. Seyyah olduğunu, bir eyyam da İstanbul'da kalacağını söyledi. Bilhassa Sabuncu İbrahim Çelebi ondan çok hazzetti.

"İstanbul'da kaldıkça sık sık geliniz, hatta mümkünse her gün geliniz... Bizleri ihya edersiniz..." dedi.

Cevad da ondan hazzetmişti. Bir gün Uzunçarşı'daki sabuncu dükkânına uğramasa keyfi kaçır, İbrahim Çelebi'nin de gözleri yolda kalırdı.

İbrahim Çelebi'nin dükkânının tam karşısındaki dükkânın sahibi 17-18 yaşlarında bir gençti. Adına Uşşakioğlu Molla Emin derlerdi. Bazen o da İbrahim Çelebi'nin dükkânına gelir, meclise katılır, fakat pek az oturur, hiç konuşmaz ve kendi dükkânına giderdi. Cevad bir gün sordu:

"Karşı dükkândaki delikanlı buraya gelir, söze sohbete karışmaz, azıcık oturur gider, daima mahzun durur, hüznün de gururla bağdaşmaz, karşıdan dikkat ederim, dükkânında da melûl ve mahzun oturuyor..." dedi.

İbrahim Çelebi de:

"Onun başına bir garip vaka gelmiştir ki görülmüş işitilmiş şey değildir..." diyerek ona anlattı:

"Babası bir sene evvel öldü, tek mirasçısı olan Emin Çelebi'ye bir konak ile 100 kese nakit akçe bıraktı. Babasıyla hukukumuz çok eskiydi; Emin'in önüne bir kahpe avret yahut bir kız çıkar, onu da baştan çıkarır dedim. Emin'i evlenmeye teşvik ettim, o da sözümü dinledi, etrafa görücüler göndererek delikanlıya kız aratmaya başladı. Bir gün haber verdiler ki Alaca Hamam yanında Yemenici Hacı Mustafa'nın bir kızı varmış, kızın da babası ölmüş, döşeli dayalı bir konak ile pek çok mal bırakmış, anasıyla birlikte ayda 250 kuruş irat gelirleri varmış, kız ise 15 yaşında, cihan değer güzelliğine hiç söz yok!.. Kaşlar kara, gözler kara, kirpikler kıvrım kıvrım oya, teni beyazdan beyaz, uzun boy, uzun boyun, eller ayaklar yüzünün güzelliğine uygun, edası ve reftarı fitne-i gerdun, tannaz, dîlnüvaz, şivekâr ve işvebaz bir duhter-i mümtaz! Görücülere:

'Kızımızı kim ister?..' diye sormuşlar.

Onlar da:

‘Uzunçarşı’da dükkân sahibi Uşşakîoğlu Molla Emin için geldik’ demişler.

Molla Emin’in güzelliği ve edeple terbiyesi de dillere destandır, ana kız:

‘Razıyız!..’ demişler, ‘ama şartımız vardır...’

Ve anası şartlarını söylemiş:

‘Kızımı dışarı vermem, Molla Emin’i içgüveyi alırım... Günlük ev masrafını da biz görürüz... Damadın kazancı kesesinde kalır... Hemen kapımızı açar kapar onun gibi edepli bir damadım olsun...’”

Molla Emin’in macerası

Sabuncu İbrahim Çelebi sözüne şöyle devam etti:

“Görücülerden aldığım habere memnun oldum, Emin de içgüveyi olmaya razı oldu. Ben vekili oldum, ahbaptan da iki şahit aldık, kızın konağına gittik, kızın vekili ve şahitleri ile imam da geldi, Ayşe binti Mustafa’yı Mehmed Emin ibni Yakub’a nikâhladık, birkaç gün sonra da zifafa koyduk. Yedi ay kadar geçindiler. Emin karısından hoşnuttu, ancak kaynanası olacak avret öyle dili zehirli, edepsiz, murdar çıktı ki her gün Emin’i ağlatmayınca dükkâna göndermez oldu... Nihayet derdini öğrendim, araya girdim, boşandılar.

Boşandıklarının dördüncü ayındaydı, bir gün dükkânıma pek temiz ve şatafatlı giyinmiş ve arkasında dört nefer çuhadarı bulunan mukellef bir ağa geldi, sabunların yanında bazı ecza kutuları da görerek:

‘Sizde macangur, mahmuze, kitre yaprağı bulunur mu?..’ diye sordu.

‘Bulunur...’ dedim.

Dükkâna çıktı, istediklerini çıkarıp önüne koydum, birer miktar satın aldı. Eczaları adamlarından birine verdi, veda ederek atına bindi gitti. 60-65 yaşlarında, tatlı dilli bir adamdı. Aradan birkaç gün geçti, yine geldi:

‘İbrahim Çelebi... Bugün sizinle sohbete geldim...’ dedi.

Ben de riayet gösterdim, ikramda bulundum. Üç saat kadar oturdu. Sohbeti de çok tatlıydı, ahbaplarımız da ondan hoşnut oldular, iki ay içinde belki yirmi defa geldi gitti, yarenlikler ettik. Kendi sözüne göre gedikli zamlardan Hacı Abbas Ağa imiş. Molla Emin de

birkaç sefer meclislerimizde bulundu. Mahzun hali sizin gibi onun da gözünden kaçmadı. Macerasını anlattım. Çok üzüldü:

‘Kuzum İbrahim Çelebi, yarın Molla Emin’i de alarak fakirhanemizi teşrif etmenizi rica ederim, haneyi bulmakta belki güçlük çekersiniz, ben size bir çuhadar gönderirim...’ dedi.

Emin’e haber yolladım, delikanlı hemen kalktı geldi, Abbas Ağa’nın elini öperek daveti kabul etti.

Ertesi gün öğleye doğru Abbas Ağa’nın çuhadarı geldi. Bize haydari başlıklı ve Mardin işi eyerli iki de at göndermiş. Atlara bindik, çuhadarın peşine düştük, Yenibahçe’de Takkeci Camii’nin yanında bir çıkmaz sokak içinde bir büyük kapının önünde durduk. Hepsi çok temiz giyinmiş otuz kadar uşak bizi binektaşında karşıladı. Eteklerimizden öptüler, koltuklarımıza girdiler, bizi konağa aldılar.

Bir konak ki Paşakapısı’ndan büyük, adeta saray. Bir odaya aldılar, gözlerimiz kamaştı. İstanbul’da nice kibar konaklarına girmişimdir, öyle mükellef döşeme dayama görmemişimdir.

Ağa hazretleri başköşeye vezirane azametle oturmuş. Sırtında kara tilki kürk, karşısında mükellef giyimli ağalar el pençe divan durur. Ağanın haşmet ve tumturakına hayran olduk. Bizi görünce:

‘Vay efendim, sefa geldiniz, hoş geldiniz, hatırımızı sayarak buralara kadar ayak incittiniz’ diyerek ayağa kalktı, yanında yer gösterdi.

Ağanın eteğini öptük. Emretti, bir mükellef sofra kuruldu, yemek yedik. Yemekte ağa kalktı, yanda bir başka odaya geçti ve bir uşak gelerek bana:

‘Buyurun... Sizi Ağa istiyor!..’ dedi.

Ben de kalktım, ağanın yanına gittim.

‘İbrahim Çelebi... Senden bir ricam var, reddetme ve ricamı yerine getirmeye var gücünle çalış...’ dedi.

‘Elden ne gelirse yaparım!..’ dedim.

‘Benim dâr-ı dünyada bir kızımdan başka vârisim yoktur. Muradım Molla Emin’i damat edinmektir, hem öyle isterim ki hemen bugün nikâh kıyılsın, bu gece de zifafa koyalım...’

Böylesine acele kız evlendirmeye pek aklım yatmadı ama:

‘Molla Emin’le konuşayım’ dedim.

Emin de:

‘Sen benim babam yerindesin... Sen ne dersen kabul ederim...’ dedi.

Emin'in razı olduğunu ağaya söyledim. Hemen mahalle imamına ve cemaate haber saldı. Emin de ağanın eteğini öptü, alakasına teşekkür etti, Abbas Ağa da:

'Berhudar ol oğlum... Göreyim seni, kızıma layık koca ol!..' diye rek dua etti.

Davet edilenler geldiler. Nikâhı Takkeci Camii'nin imamı Remzi Efendi kıydı ki şu kadar zamandır tanıdığım ahabımdı.

Davetlilere niçin çağrıldıkları bildirildiğinde cümlesi:

'Maşallah... Maşallah... Hak Teala selamet versin... Molla Emin akla gelmez devlete kondu...' dediler.

Kahveler çubuklar içildi, buhurdanlarla od ve anberler yakıldı. Dualar oldu. Nikâhtan sonra Molla Emin yanında iki çuhadarla bir ata bindirilip hamama gönderildi. Bana da bir mükellef bohça içinde hediyeler verildi.

'Efendim... Ben de gidip dükkânı kapayayım... İnşallah yarın erkence gelirim...' diyerek ağadan izin aldım.

Ertesi sabah dükkânı açtım. Bir beygir kiraladım. Molla Emin'in zıfzif sabahı kaynatasının huzuruna çıkacak kadar zamanın geçmesini bekliyordum..."

Kanlı zıfzif

İbrahim Çelebi, Molla Emin'in görülmemiş, duyulmamış macerasına şöyle devam etti:

"Ertesi günü Molla Emin kaynatası huzuruna çıkacak kadar vakit oldu mu diye tahminde bulunurken dükkâna bir harbeci (suçluları yakalamaya mahsus zaptiye memuru) geldi, selam verip:

'Burada Sabuncu İbrahim Çelebi kimdir?..' diye sordu.

'Buyurun... Falakacılar da sizi biri istiyor ve hemen gelmenizi rica ediyor!..' dedi.

Beygir zaten hazırды, hemen bindim ve Paşakapısı'na gittim. Ne görsem?.. Hapiste olan bizim Molla Emin'dir. Can başıma sıçrayıp:

'Bu hal nedir?..' diye sordum.

'Babacığım... Ben bir garip şeye uğradım ki ben de bilmem!..' dedi ve ağlayarak anlattı.

‘Beni hamama götürdüler, yıkandım, abdest aldım, sonra şu sırtımda gördüğün süslü esvabı giydirdiler... Hamamdan alıp konağa getirdiler... Akşam yemeğini konakta yedim, akşam namazını kıldım. Sonra da cemaat yine geldi, cemaatle yatsı namazı da kılındı, sonra beni zifafhaneye koydular...’

‘...’

‘Ağanın kızı Hayal Hanım’ın büyük özrü vardır ki beni öyle apar topar damat aldı diye düşünürdüm...’

‘...’

‘Her ne türlü özrü olursa olsun makbulümdür...’ dedim.

‘...’

‘Odaya girdim... Odanın ve gelin döşəğinin ne kadar muhteşem olduğunu dille tarif edemem...’

‘...’

‘Gelinin duvağını açınca bir de ne görsem... Bir melek... Kızın güzelliği dille tarif değil, hayale bile getirilemez... İsmi gibi Hayal Hanım...’

‘...’

‘Sevincimden uçar gibi oldum. Vuslat-ı dildar ile murada erdim...’

‘...’

‘Gece yarısından sonraydı ki uyku galebe çalmış, dalmışım, ikimiz de uyumuşuz... Sabah olmuş... Gözümü açtım ki Hayal Hanım koynumda yok!..’

‘...’

‘Yataktan fırladım, bir de ne göreyim babacığım... O mahbube-i cihanı katletmişler... Hem nasıl... Başı, elleri, ayakları, kolları, bacakları on parça etmişler, odanın ortasında yatar...’

‘...’

‘O anda ben de bayılıp düştüm...’

‘...’

‘Aklım başıma gelince odadan dışarı feryat ederek çıktım... Kızın dadısı kapı dışında beklermiş, “Ne var?..” diye sordu. “İçeri gir de gör!..” dedim. Dadı odaya girip de manzarayı görünce ezan perdesiyle, feryad ü figana başladı... Bütün konak halkı ayağa kalktı... Vakayı kaynatama haber verdiler... O da kızını o halde görünce düşüp bayıldı... Yüzüne su serperək ayıltılar... Aklı başına gelince bana saldırdı...’

‘...’

“Bre kahpe oğlan, bre sefih oğlan, bre alçak oğlan... Benim sana yaptığım ihsanın karşılığı bu mu olacaktı bre hain oğlan?..” diye bağırdı... Çuhadarlarını çağırarak manzarayı onlara da gösterdi...’

‘...’

“Bu kâfiri yeniçeri ağasına götürün... Keyfiyeti gördüğünüz gibi anlatın, ki kan hakkını bu alçakta bırakmasınlar... Ben de geleceğim...” dedi...’

‘...’

‘Üç nefer çuhadar beni yakamdan tutup sürükleye sürükleye bu raya getirdiler.’

Molla Emin durmadan ağlardı... ‘Babacığım, bana hakkını helal et... Dükkânı şöyle yap ve sair malımı böyle yap diye vasiyetler ederdi. Hayretler içinde kaldım, ne yapacağımı bilemedim.

‘Korkma, Allah kerimdir...’ diye teselli edecek oldum.

‘Ne korkayım?.. Sen beni ölüm korkusuyla mı ağlar sandın babacığım?.. Öyle bir güzel kadını koynumdan uçurup kaybettikten sonra bana yaşamak haramdır... Ben Hayal Hanım için ağlarım... Keşke bir an evvel ölsem de cananeme ahirette kavuşsam’ dedi.

Hali yüreğimi dağladı. Mapushanede bırakıp atıma bindim. ‘Gidip Abbas Ağa hazretlerini göreyim, Molla Emin’in halini anlatayım... Dilimin döndüğü kadar Molla Emin’in de halden haberi olmadığını söyleyeyim... Belki affettiririm...’ diyordum. Bu düşüncelerle Yenibahçe’ye gittim. Takkeci Camii önünden geçtim, çıkmaz sokağa girdim... Bir de ne göreyim?.. Dün içine girdiğimiz o saray gibi koca konaktan eser yok... Yerinde köhnemiş, kulübe gibi bir ev var... ‘Yoksa ben de aklımı mı oynattım?..’ dedim.”

Cevad’ın sihirli değneği

İbrahim Çelebi, Molla Emin’in macerasını anlatmaya şöyle devam etti:

“Bir gün önceki saray gibi koca konağın yerinde köhne ve kulübe gibi bir ev var... ‘Haydi ben rüya gördüm diyeyim... O koca konağa içgüveyi giren, koynunda yattığı güzel karısını sabah ktır kı-

tır kesilmiş, doğranmış bulan Molla Emin hapiste, cellada verecekler... O da rüya değil ya... Yoksa aklımı mı oynattım?’ dedim... Ak-
lımı oynatsam bunları düşünmem... Ben şaşkın şaşkın bakınadurur-
ken o köhne evin kafesi vuruldu ve bir ihtiyar kadın:

‘Siz nereye baktınız oğlum?..’ diye sordu.

‘Bu sokakta gedikli zaimlerden Abbas Ağa hazretlerinin konağı
olacak...’ dedim.

Kadın:

‘Bu sokakta öyle konak, öyle ağa yok... Hatta mahallemizde bi-
le yok...’ dedi.

Yine şaşkın şaşkın sokaktan çıktım. Birkaç kapı daha vurarak sor-
dum, aynı cevabı alınca aklıma nikâhı kıyan İmam Remzi Efendi
geldi, gider ondan sorarım dedim. İmam beni görünce:

‘Vaay... Sefa geldiniz... Sizi buraya hangi rüzgâr attı?..’ dedi.

‘Dünkü gün sizinle buluştüğümüz ve bizim Molla Emin’in
nikâhını kıydığınız Abbas Ağa’nın konağını arıyorum...’ dedim, ‘Bir
tür türlü bulamadım, lütfedip gösterir misiniz?..’

İmamın neşesi kaçtı, bana bakışı değişti:

‘Aman İbrahim Çelebi... Hangi Abbas Ağa, hangi konak, hangi
nikâh... Bendeniz sizi görmeyeli bir sene oldu!..’ dedi.

‘Behey birader... Dünkü gün yanımda oturmadın mı?.. Bana şöyle
sormadın mı, ben de sana şöyle cevap vermedim mi?..’

‘Aman İbrahim Çelebi... Sana bir keyfiyet olmuş... Hemen koş...
Bir hamama gir... Biraz kan aldır... Aman ihmal etme...’ dedi.

Bildim ki bu işte bir acayip şey var:

‘Remzi Efendi... Beni aklını oynatmış zannetme... Ama oynat-
madıysa hani oynatabilirim de...’ dedim.

İmama dünkü olanları tafsilatıyla anlattım.

‘Emin hâlâ hapiste... Allah aşkına gel beraber Paşakapısı’na gi-
delim, vaziyeti orada anlatalım... Emin bir acayip sihirbaz oyununa
uğramıştır...’ dedim.

İmam Remzi Efendi’yle birlikte kapıya gittik. Evvela imama
Emin’i gösterdim; oğlan yine ağladı.

‘Dün akşam beni zifafa koydunuz... Sonra şöyle oldu, böyle ol-
du...’ diye macerayı anlattı.

İmam da:

‘Lahavle ve lakuvvete illa billah... Aman oğul, ben ne seni ne de İbrahim Çelebi’yi bir senedir görmedim...’ dedi.

Remzi Efendi’yle birlikte tomruk ağasının (hapishane müdürünün) yanına çıktık, ona da keyfiyeti anlattık; tomruk ağası:

‘Tamam...’ dedi, ‘katil genci getiren çuhadarlar da Takkeci Camii yanında oturan Abbas Ağa’nın kızını kesmiştir... Zaten ben de mahallinde tahkikat için adam göndermiştim, biraz bekleyelim...’ dedi.

Bekledik... Tomruk ağasının gönderdiği adam geldi.

‘Ağam...’ dedi, ‘Yenibahçe’de Takkeci Camii yanında öyle konak, öyle ağa yok, hatta bütün semti dolaştım, o Abbas Ağa’yı gören bilen yok... Zifaf odasında bir gelin kıtır kıtır kesilse bütün mahalle ayağa kalkar... Öyle bir vakadan da kimsenin haberi yok... Öldürülen kızın cesedi ne olmuş, cenaze nereden, nasıl kaldırılmış... Öyle şeyleri de duyan bilen yok.’

Tomruk ağası bizden beter serseme döndü, Remzi Efendi ile benim kefaletim üzerine Molla Emin’i hapisten çıkardı ve bize teslim etti. Aldık, benim dükkâna getirdik... Lakin Emin’in gözü dünyayı görmez... ‘Beni niçin kurtardınız?.. Ben Hayal Hanım’sız yaşayamam...’ der. Zor bir şeyler yedirdik, pek çok nasihat ettik, ‘Aklını başına topla, dükkânında otur’ dedik ve adeta zorla dükkânına götürdük. Fakat dükkânını açıp girdiğimizde gördük ki çekmecesinin üstünde bir name durur, açtık okuduk, içinde şunlar yazılıydı:

‘Domuz!.. Ne Abbas Ağa’nın aslı var, ne de Hayal Hanım’ın, sana bu oyunu ben oynadım... Bu sefer hapisten, cellattan kurtuldun ama bundan sonra kurtulamazsın... Kurtulmak için tek çare var... Boşadığın ilk karının evine hemen dön... Yoksa seni beterden beter ederim...’

Hem hayret ettik, hem de korktuk, araya kılavuz koyduk, nikâhı tazeledik. Molla Emin o dili zehirli kaynanasının evine döndü. İşte şimdi gördüğünüz şu durgun, mahzun hali ondandır...”

İbrahim Çelebi macerayı böylece bağlayınca Atinalı Cevad güldü:

“Dükkânda olmaz. Bir تنها yere gidelim, ben de size bir garibe seyrettireyim...” dedi.

Hemen kalktılar, Molla Emin’in Mercan’daki kendi evine gittiler. Cevad:

“Emin, bana kendi çamaşırın olan bir gömlek getir...” dedi.

Delikanlı bir gömlek getirdi. Cevad cebinden bir karış boyunda bir defne çubuğu çıkardı, ucunu bıçağıyla bir şeyler okuyarak çentti ve sonra onu Emin'in eline vererek:

“Şunu üstüne birkaç kere vurur musun!..” dedi.

Delikanlı o çubuğu üstüne vurur vurmaz onun ve İbrahim Çelebi'nin gözleri hayretle açıldı. Delikanlı çıplaktı. Atinalı Cevad kahkahalarla gülmeye başladı.

Kanlı Ayşe

“Üstünde esvap çamaşır diye taşıdığın şeyler sihir hayalleriydi. Haydi şimdi gömleğini, esvabını giy de hemen karının evine git ve o değnekle sen de ona vur, bakalım sen neler göreceksin... Gel bize haber ver, biz seni İbrahim Çelebi'nin dükkânında bekleyeceğiz...” dedi.

Ve delikanlıya şu tembihte bulundu:

“Sana ikinci defa vurma diye yalvarırsa artık merhametine kalmıştır, tekrar vurursan ölür... Seni rahat bırakacağına yemin ettir kâfi, çünkü yeminini bozarsa yine ölür, onun için korkma, arkana bakmadan çık gel!..” dedi.

Molla Emin karısının Alaca Hamam yanındaki konağına gitti ve her akşam çarşıdan döndüğünde çıkıp oturdukları odaya girdi. Az sonra da güzel karısı geldi; genç kadının yüzünde telaşlı bir hal, bakışlarında bir korku vardı.

“Ne oldu kocacığım, vakitsiz geldin?..” diye sordu.

Emin de:

“Dükkânda canım sıkıldı... Vakitsiz geldim ki kaynanamın haberi olmadan seninle biraz muhabbet edelim...” dedi.

Ve şöyle konuştular:

“Sen şimdi dükkândan mı gelirsin?”

“Dükkândan gelirim....”

“Yok... Sen evinden gelirsin... Hem evde çamaşır değiştirmişsin ve başka esvap giymişsin...”

“...”

Genç ve güzel kadın odadan kaçmak üzereydi ki Molla Emin fırsat vermedi ve cebinden çıkardığı defne çubuğuyla ona vurdu. O

genç ve güzel kadın bir anda 80 yaşında, iki kat kambur, ağzında diş yok, elek ve kalbur satan, bakla falı bakan Çingene karısı heyetinde bir mülevves acuze oldu. O mükellef konak odası da pis ve köhne kulübeye döndü. Bütün eşya şeklini değiştirerek bir anda içleri otla doldurulmuş iki yastık ile bir minderden ve yere serilmiş bir dö-kük hasırdan ibaret kaldı. Kadın delikanlının ayaklarına kapanarak:

“Beni affet şehbazım... Kıyma bana canım...” diye yalvarmaya başladı.

“Sen kimsin?.. Doğru söylersen kıymam!”

“Bana Sihirbaz Kanlı Ayşe derler... Anam sandığın da küçük kız kardeşimdir...”

“Ya niçin bana cevri ü cefa ederdiniz?”

“Ben sevdiğime cefadan zevk alırım...”

“...”

“Yok... Ayağına düştüm, kıyma bana... Sana yemin ederim ki bundan sonra kimseye musallat olmayacağım... Senin peşine de artık düşmeyeceğim...”

“...”

Sokağa fırlayan Molla Emin koş koş Uzunçarşı'ya gitti ve İbrahim Çelebi ile Atinalı Cevad'a vakayı anlattı. Birer keyif kahvesi içtiler ve Cevad yine gülerek:

“Sanki iyi mi ettik...” dedi, “Emin'i karısından mahrum ettik, çocuk bekâr uşağı oldu!.. Şimdi yapılacak iş, güzel bir kız bulup Emin'i baş göz etmektir...”

Delikanlı:

“Yok yok...” dedi, “artık bana evlenmek haramdır, beni kurtardınız, bu lütuf bana yeter...”

Aradan on beş gün geçti. İstanbul'a mahsus çok güzel bir sonbahar günüydü. İbrahim Çelebi'nin dükkânına gelen Cevad:

“Gönlüm bir mesireye gidip biraz gezmek, dolaşmak istiyor... Duydum ki Haydarpaşa Mesiresi çok kalabalık oluyormuş... Yarından sonraki cuma günü üçümüz oraya gidip bir eğlenelim...” dedi.

Ve çok lezzetli yemekler yapan iki kölesi olduğunu söyledi. Sözeleştiler; Cevad kölelerini alıp önden erkence gidecek, Molla Emin ile İbrahim Çelebi de öğleden iki üç saat önce bir kayığa binip geleceklerdi.

Cuma günü onlar da erkenden buluşup Sirkeci'den kayığa bindiler, fakat Haydarpaşa'ya yanaştıklarında bir de ne görsünler... Bir vezir teferrüce gelmiş... Otağını kurmuş... Halk bir kenara çekilmiş... Koca çayır o devletli vezirin adamlarıyla dolmuş; İbrahim Çelebi:

"Oğlum, bu hengâmede Cevad'ı nasıl bulacağız?.." diye sordu.

Delikanlı da şaşırmıştı:

"Bilemem babacığım... Bir yol arayalım."

O sırada yanlarına bir çuhadar geldi:

"Buyurun ağalar... Paşa efendimiz sizi ister..." dedikte, İbrahim Çelebi:

"Aman ağa... Biz bir arkadaşımıza söz verdik, onu arayacağız..." dedi.

"Efendim... Siz buyurun, arkadaşınızı da biz arar, bulur, getiririz..."

Çuhadar, İbrahim Çelebi ile Molla Emin'i paşanın muhteşem çadırına götürdüğünde koca vezir hemen ayağa kalkarak onları karşıladı:

"Buyurun efendim buyurun... Beni çok aramadınız ya!.." dedi.

Vezir, Atinalı Cevad'dı.

İbrahim Çelebi ile Molla Emin'in dilleri tutuldu. Ne söyleyeceklerini, ne yapacaklarını şaşırdılar.

Abbas Ağa'nın kızı Hayal Hanım

Atinalı Cevad'ın Haydarpaşa Çayırı'na kurulmuş vezir çadırı pek muhteşemdi, saraydan farksızdı. Cevad yüzünde sevimli bir tebesümle:

"Efendim," dedi, "kastım sizlere azamet, servet nümayişi değildir..."

Sonra Molla Emin'e dönerek:

"Delikanlı," dedi, "Kanlı Ayşe sana çok azap çekti, şimdi benim muradım da seni evlendirmek, o çektiklerini unutturmak, gönlünden nakışı çıkmayan mahbubene kavuşturmaktır... O yolda kullanacağım beşer gücü üstünde güce sahip birtakım varlıklara hükmetmek için böyle bir meclise lüzum gördüm..."

Ve çok kısa bir izahta bulundu:

"Sihir bir ilimdir, fakat sihirle görülenler aslı olmayan hayaller

değildir, aslı olan bir şeyin hayalidir... Mesela şu muhteşem çadır İsfahan şahının çadırıdır... Az sonra da bizlere Lahor padişahının sofrasını kuracaklar..." dedi.

İbrahim Çelebi ile Molla Emin'in dilleri tutulmuş susuyorlardı. Önlerine mükellef bir sofraya kuruldu. Biri öbüründen güzel ve hep-si sırmalı esvaplar içinde köleler altın ve çini kaplarla türlü nefis yemekler getirdiler. Kahveler içildi, çubuklar tüttürüldü ve Cevad kölelerden birine:

"Nakkaş Çavuş gelsin!.." dedi.

İki karış boyunda, başındaki kavuğun sorgucu boyundan uzun ve bembeyaz sakalı ayakları hizasına kadar inmiş bir cüce geldi. Cevad:

"Şimdi git, Âl-i Osman ülkesinin her tarafını dolaş, nerede güzellerden güzel bakireler görürsen tasvirlerini çiz, yaşını, adını, kimin kızı olduğunu yaz ve bana getir, çok gecikme, en çok bir saat içinde işini bitir!.." dedi.

Cüce, "Ferman efendimizin!.." diyerek çıktı ve bir saat sonra omzunda küçük bir sandıkla girdi. Cevad sandığı açtı, içinde kız resimleri vardı.

"Geliniz, beraber bakalım..." dedi.

İbrahim Çelebi ile Molla Emin yaklaştılar.

İlk resmin altında şu yazılıydı: "Bitlis hanının kızı İtir Banu... 17 yaşında." Cevad ikinci kız resmini çıkardı, onun altında şu yazılıydı: "Mısır Valisi Hacı Paşa'nın kızı Kamer Hatun... 17 yaşında." Üçüncü resmi eline alıp gösterdiğinde, resmin altındaki yazıyı okumaya vakit kalmadı, Molla Emin bir ah çekerek düştü, bayıldı, köleler koşarak delikanlının bileklerini, şakaklarını gülsuyuyla ovarak ayılttılar, resmin altında "Şam'da gedikli zaimlerden Abbas Ağa'nın kızı Hayal Hanım... 15 yaşında" yazılıydı. Cevad:

"Molla Emin!.." dedi, "benim korkum sana hayali getirilip koynuna koyulmuş bu Hayal Hanım'ın bir ölü olmasıydı, şükret ki hayattadır... İşte bundan sonra bu kız senin hakikaten karın olacaktır, istersen onu şimdi Şam'dan babası konağından kaldırıp buraya getirebilirim, fakat etrafa sırrımızı yaymayalım... Bu meseleyi yarın görüşürüz..." dedi.

O gece Sabuncu İbrahim Çelebi ile Molla Emin'in gözlerine uyku girmede. Sabahı iple çektiler.

Ertesi sabah Atınan Cevad dükkana geldi. Dükkanda toplanmış

yâran ile biraz sohbetten sonra onlar gittiğinde üçü yalnız kaldılar, o zaman Cevad, İbrahim Çelebi'ye talimat verdi:

"Bu Molla Emin için biraz zahmete katlanacaksınız..." dedi.

Sabuncu:

"Ben onu evladım gibi severim. Onun için elimden geleni yaparım... Kaldı ki çektikleri de benim yüzümden oldu..." dedi.

İbrahim Çelebi şunları yapacaktı:

İstanbul'un kibar semtlerinden birinde bir büyük konak kiralayacaktı.

Konak zamanın en güzel eşyasıyla döşenecekti.

Köleler, cariyeler ve sair hizmetkârlar alınacaktı.

Molla Emin ve İbrahim Çelebi kendileri de çok çok zengin kişiler gibi giyinip kuşanacaklardı.

Sonra İbrahim Çelebi, arkasında iki üç çuhadarla başdefterdarlığa giderek Şam muhassıllığını, eski bedelinin bir kat üstünde bir bedelle alacaktı.

Muhassıl, eski bir usul, devlet adına vilayetlere gönderilen vergi tahsildarlığıdır. Şöyle ki, muhassıllık isteyen kişi, o vilayetin belli vergisini zamanında toplamayı taahhüt eder, buna karşılık da kendisine yüzde hesabıyla bir ücret verilir, muhassıl da verginin geri kalanını defterdarlığa kesesinden teslim eder ve o vilayete vergi tahsilatına giderdi.

İbrahim Çelebi şaşırdı, nereden bulacaktı bu paraları?..

Atinalı Cevad:

"Gam çekme..." dedi, "ben senin yanına bir köle vereceğim, sen sadece dediklerimi yapacaksın, para işine karışma, onu kölem halleder..."

Süleymaniye civarında Kirazlımescit Mahallesi'nde yirmi odalı bir konağın kiralınması, döşenmesi, kılık kıyafetlerin değişmesi, cariyeler ve kölelerin esir pazarından satın alınması, sair hizmetkârların bulunup tutulması birkaç günlük iş oldu. Ve devletçe de Sabuncu İbrahim Çelebi Şam muhassıllığına tayin edildi.

İstanbul'dan İskenderun'a kadar gemiyle gidilecekti. Cevad'ı yola çıkacakları güne kadar göremediler. Tam yola çıkacakları sırada yeni konağa gayet temiz giyinmiş bir Bektaşî babası geldi, muhassıl ağayı sordu.

Uşaklar:

“Yarın yola çıkıyor... Ağa misafir kabul edemez...” dediler.

Bektaşî babası:

“O benim için değildir, ben ağa hazretlerinin şeyhiyim!..” dedi.

Ve dinlemeyip içeri girdi, ağanın yanına çıkıp:

“Hu azizim, eyvallah!..” diyerek selamı çaktı.

Gelen Atinalı Cevad’dı.

“Bizi duadan unutmayın!..”

Aslında manevi evladı yerindeydi ama, Molla Emin, çok çok zengin yeni Şam ınıhassılı İbrahim Ağa hazretlerinin öz evladı oldu, ağa hazretlerinin şeyhi Cevad Baba da yanlarında Şam’a gittiler. Cevad’ın sayesinde para sıkıntıları yok, Şam’da büyük bir konak kiralandı. Muhassıl ağa hazretleri bir taraftan Şam valisi ve Şam defterdarıyla temasta, bir yandan da zincirleme ziyafetler vererek Şam âyanını ve eşrafını mükellef sofralarında toplayarak her biriyle tanışmaktaydı. İradının hesabını bilmez İbrahim Ağa’nın gelişi Şam’da kibar tabaka arasında bir hadise olmuştu; “Cömert adam... Zevk sahibi adam... Kibar adam... Bir de güzel, peri padişahının şehzadesi gibi oğlu var ki edepte, terbiyede, nezakette babasının yüz akıdır ve hele bir de Şeyh Cevad hazretleri vardır ki zamanın Hacı Bektaş Veli’sidir. İlim ve fazilet onda tamam olmuştur... Sohbetine doyum olmaz, umman gibi adam... Herkes ağzının içine bakar... Her sözünde bir hikmet vardır...” deniliyordu ve henüz davet edilmeyenler, “Acaba bizim sıramız ne zaman gelecek?..” diyorlardı. Onların arasında gedikli zaim Abbas Ağa da vardı.

Nihayet Abbas Ağa’nın davet sırası geldi. Zevk sahibi kibar muhassıl ağa hazretleri Abbas Ağa’yı hürmetle karşıladı.

Molla Emin baygınlıklar geçirdi, İbrahim Çelebi de hayretler içinde kaldı: Abbas Ağa İstanbul’da gördükleri adamdı. Yüzü, şekli, hali, tavrı, hatta sesi... Fakat Abbas Ağa onları o zamana kadar hiç görmemiş gibiydi. Emin’i de, İbrahim Çelebi’yi de ilk defa görüyor-muş gibiydi.

Tatlı bir vakit geçirdiler. Abbas Ağa Cevad Baba’dan çok hazzetti, Cevad Baba da ona o kadar yakınlık gösterdi ki ayrılırlarken Abbas Ağa mahzun bir tavırla.

“Şeyh Baba Hazretleri... Sizin sohbetinize doymadım...” dedi.

Atinalı Cevad da:

“Ağa... Yüreğin beni çektiği zaman gel... Konakta benim yerim ayırıdır... Baş başa sohbet ve muhabbet ederiz...” dedi.

Aradan bir ay geçti. Abbas Ağa Bektaşî şeyhine sık sık geliyordu. Şeyh baba bir gün onunla şöylece konuştu:

“Ağa...” dedi, “muhasılın oğlu Emin’i gördünüz...”

“Evet...”

“Delikanlının tıynetî de güzeldir...”

“Evli midir?”

“Hayır... İşte ben de size maddeyi açacağım...”

“?... ”

“Devlet büyüklerinden pek çokları Emin’i damat edinmek istediler... Fakat İstanbul’un ahvalini bilirsiniz, yahut ki duymuşsunuzdur... Benim meşrebime İstanbul ahvali uymadığı için Emin’in bir İstanbul kızıyla evlenmesine izin vermedim...”

“... ”

“Sizin bir kızınız olduğunı duydum...”

“... ”

“Sizi sevdiğim için etraftan soruşturdum, herkes kızınızı methetti.”

“... ”

“İbrahim Ağa muhasıldan ayrılıp İstanbul’a dönse bile...”

“... ”

“Emin Şam’da kalmak şartıyla, yani kızınızı alıp İstanbul’a götürmemek şartıyla Emin’i size damat etmek isterim... Bu hususu babasıyla konuştum, İbrahim Ağa razı oldu...”

“... ”

O günkü konuşma Abbas Ağa’nın, “Bakalım... Kısmet!...” sözüyle kapandı.

İki gün sonra Abbas Ağa geldi ve meseleyi kendisi açtı; “Kız razı... Fakat bizim Şam’ın ahvali de İstanbul’dan pek geri kalmaz... Nikâh tez olsun, iki gün sonra da düğün olsun...” dedi.

Nikâhı Abbas Ağa’nın konağında Şeyh Cevad Baba kıydı, İbrahim Ağa da Şam’da, cambazlar, hokkabazlar, perendebazlar, köçekler, çengilerle büyük bir meydan düğünü yaptı, bir hafta sürdü, bütün Şam halkına ziyaretler verildi.

Zifaf gecesi Emin'i Abbas Ağa'nın konağına Atinalı Cevad götürdü, yanında o olmasaydı konağın kapısından adım atıp giremezdi; İstanbul'da Takkeci Camii civarında çıkmaz sokaktaki konak!.. İçindeki eşyasına varınca aynı bina... Kızın kendisini beklediği oda da öyle... Emin, gelin kızın yüzündeki duvağı kaldırıncaya artık kendisini tutamadı, bir nara attı ki sevincinden aklını oynatayazdı.

Kız da, oğlan da sabaha kadar uyumadı. Sanki Zümrüdüanka kuşları olup uçtular, gökyüzüne açıldılar, "Gak" deyince birbirlerini beslediler. Cevad Baba da o gece Abbas Ağa'nın konağında misafir olmuştu. Sabah olunca Emin'in ilk işi onun elini öpmek olmuştu.

Düğünden bir hafta sonra kadardı ki Cevad, İbrahim Çelebi ile Molla Emin'i bir sabah huzuruna çağırdı.

"Her şeyin bir sonu, her buluşmanın ayrılığı vardır.." dedi, "Bana izin, ben bugün giderim, bana yine seyahat göründü..."

Şaşırdılar, yüzüne melül melül baktılar. O giderse ne yapacaklardı?.. Şam'daki tantanalı hayatı nasıl devam ettireceklerdi?.. Cevad:

"Kölem sizinle beraber kalıyor.." dedi, "siz de bizi duadan unutmayın!..

Nereye gitti?

İran'a mı?.. Turan'a mı?.. Hint'e mi?.. Çin'e mi?..

Hammal Kızı

Dekor ve figüranlar

Vaka, otuz yıl padişahlık yapmış olan Sultan II. Mahmud'un ilk saltanat yıllarında, hatta tam kesin olarak Hicri takvimle 1230, Miladi takvimle de 1815 yılında geçer. Son yeniçerilerin şehir eşkıyası gibi yaşadıkları devirde. Aslında ise devlet hazinesinden gündelik hesabıyla aylık alan yeniçerilerin bir görevi de büyük İstanbul'un asayişini korumaktı. Şimdiki polis karakolları gibi şehrin her semtinde bir yeniçeri kolluğu vardı ve her semtin zabıta işleri "30.", "45.", "56.", "64." gibi rakamlarla isimlendirilmiş bir yeniçeri taburuna verilmişti, taburlarına da "orta" denilirdi. Ortaların başında "çorbacı" unvanıyla bir ağa bulunurdu. O ortanın neferliğinden sürmüş, çıkmış, yükselmiş adamlardı. Vücut yapısı heybetiyle, pençe kuvvetiyle, amansız bıçaklarıyla yaman adamlardı. Ve hepsi, çehrelerine ayrıca bir heybet veren yastıkbiyıklıydı. Biyıkları, dudak üstünden ve ağız kenarından aşağıya doğru iner, kulakmemeleri altlarında sakal kıllarıyla karışır, beslenir, yastıklanır ve oradan dışarıya doğru kıvrılarak burulur, sakalın geri kalan kısmı, çene üstündeki kısmı da tıraş edilir, kesilirdi. Aşırı nümayişli bir yüz tuvaletiydi. Hele kaşlarını da çattılar mı, çorbacı ağaların yüzüne zor bakılır, huzuruna titremeden çıkılamazdı. Gurur dağının da tepesinde adamlardı, onun içindir ki onlara "biyığını balta kesmez ağalar" da denilirdi.

İstanbul'da iki büyük yeniçeri kışlası vardı. Biri şimdiki Şehzadebaşı'ndaydı, "Eski Odalar" diye anılırdı, kurucusu Fatih Sultan Mehmed'di; biri de Aksaray'daydı, adı "Yeni Odalar"dı, Kanuni Sultan Süleyman tarafından kurulmuştu. Anlatacağımız vakanın, aşk ve muhabbet üzerine yazılmış hikâyenin geçtiği devirde kışlalarda ve kolluklarda yatar kalkan yeniçeri kalmamış gibiydi. Bekâr odaların-

da, hanlarında, kahvehane şirvanlarında (geceleri yataklar serilen asma katlar), hamamlarda başlarına buyruk geceliyorlardı. Gündüzleri de kabiliyetlerine göre esnafılık yolunda bir iş tutmuş, onunla meşgul oluyorlardı. Kimi bir fırında hamurkâr, pişirici, pastacı, kimi ham-mal, kimi helvacı, şekerci, kimi kayıkçı, hamamlarda natır, tellak-tı. Yeniçerilikleri, vücutlarının kolay görünen yerlerine, baldırlarına, pazılarına, kollarına, ellerinin üstüne dövdükleri yeniçeri nişanların-dan ibaret kalmıştı, bir de yeniçeri ağalığındaki sicil kütüğü defteri-ne yazılmış isimlerinde.

Gündüz Eminönü, Yemiş İskelesi, Tahtakale, Bahçekapı, Demir-kapı, Unkapanı gibi yoğun iş ve ticaret yerlerinden ırz ehli bir kadın geçemezdi. Omuzlandığı gibi bir bekâr hanına veya odalarına kaldı-rılır, kaçırılırdı. Hangi ırz ehli “kadın”, erkek çocuklar; esnafın ırz ehli ile o haşarat arasında her gün bir dövüş ve sık sık kanlı vakalar olurdu.

O son yeniçerilerin içinde elbet ki namuslu adamlar da vardı, on-ların da başı her gün bir kötü vakayla belaya girerdi.

Büyük İstanbul’da inzibatın, asayişin çok çok bozuk olduğu o de-virde, kılık kıyafette de, genç erkekler arasında bir “it modası” yayıl-mıştı:

Üstte bir gömlek, bir don, paçaları dizkapağının bir karış üstünde, adı “diz çakşırı” fakat hakiki diz çakşırıyla hiç ilgisi kalmamış, zama-nımızdaki “mini etek” denilen şeyin hakiki eteklikle ilgisi kadar; belde yedi arşın kuşak, başta bir keçe külah, o külahı da beş arşınlık bir tül-bent veya şal sarılmış, kuşağın ucu yerde sürünür, sarığın ucu omuzda. Gömleğin önü asla kavuşmaz, göğüs, meme başları mutlaka görüne-cek. Eğer delikanlının göğsü kılınmış ise, bir tutam kıl bırakılıp geri kalanı tıraş edilir, bırakılan kıllara, o bir tutam kılın her birine bir kü-çücük inci geçirilip düğümленir, kılın birine de bir mavi boncuk, onun da adı “sine” perçemi. Ayaklar mutlaka çıplak. Kışın bir hafif yemeni geçirilir. Kışın omuzlara da bir harmani, geniş pelerin atılır. Bu it kı-lığının adı da “Cezayir kesimi”, “Cezayir modası” olmuştur. Baldırlar-da, pazılarda yeniçeri nişanları dövülmüş. Bu moda yalnız ayaktakımı arasında değil, kibar evlatları arasında da yayılmıştı.

Mısırçarşısı’nda attar Hacı Hasan’ın şekerci ustası Hacı Muhid-din’in, büyük Kapalıçarşı’da cevahirici Mehmed Efendi’nin, halı-cı İranlı Firuz Ağanın, Bağdat valisi Fatan paşanın, esirciler kâhyası

folan efendinin, akla gelen her tabakadan kimselerin genç oğulları, İstanbul'a yeni gelmiş, bir iş tutmuş veya tutacak gençlerin hemen hepsi o kılık ve kıyafettendir. Ama isimleri yeniçeri kütüğüne kaydedilmemiştir; onlara da "yeniçeri taslakçısı" demişlerdir.

Hikâyenin, daima olduğu gibi iki kahramanı vardır:

Hammal Receb Beşe'nin dünya güzeli kızı.

Devrin Karun hazinesine sahip zenginlerinden Şalcıbaşı Hacı Süleyman Ağa'nın salaşçı oğlu.

Receb Beşe hasır üstünde yatıp uyumuş, padişah rüyası görmüş, kızına Mihrişah adını koymuş; oğlanın adı da Elif, sağ yanağında bir beni olduğu için Benli Elif olmuş; adı da güzel, lakabı da güzel... Kaşı gözü de yerinde ama, işte o kadar. Allah'ın "tosun"u, serpilinece öküzlük olacak...

Benli Elif ile uşaqı Kara Hasan

Şalcıbaşı Süleyman Ağa için, "Karun hazinesine sahiptir... Gökteki yıldızlar sayılır mı?.. Denizdeki balıklar sayılır mı?.." derlerdi. İş yolunda gitmiş de çok para kazanmış değildi, kökten zengindi.

Saray gibi konağı Vefa Meydanı'ndaydı; işyeri, dükkânı, mahzeni, demir sandığı ve sırlı küpü bedestendeydi. Ev, dükkân, han, hamam gibi gelir kaynakları da İstanbul'un hemen her semtine serpilmişti; Çarşıkapı'da, büyük Kapalıçarşı içinde, Mercan'da, Uzunçarşı'da, Tahtakale'de, Bahçekapı'da, Sultanhamamı'nda 10 han, 4 çifte hamam... Dükkânlar ve evler, para su gibiydi: "denizde kum, çakıl..."

Babasının tek evladıydı, o da babasının tek evladıymış ve dedesi de öyle, dedenin babası da; servetin mayası dedesinin dedesinden, Köle Süleyman Ağa'dan; o adam için Macar derler, Gürcü derler, Acem derler; bir vezir tarafından esir pazarından parayla satın alınmış bir delikanlı, canla başla, sadakatle hizmeti ve güzelliği başına devlet kuşunu kondurmuş, vezire damat olmuş. Köleliği zamanında bir gün sokakta rastladığı yalın ayaklı, başı açık, uzun saçlı Geysudar Kapanî Mehmed Dede'nin matarasından üç yudum su içtiği de katılırsa, hayat hikâyesi çok renkli olur.

Köle Süleyman Ağa, onun oğlu Kuloğlu Mehmed Ağa, onun oğlu Benli Hasan Ağa, onun oğlu Mehmed Ağa, onun oğlu Şalcıba-

şı Süleyman Ağa, babalarından bölünmeden kalan mirasa kendileri de bir şeyler katarak tek evladına bölünmeden devretmişler, Şalcıbaşı da böyle yapacaktı. Gelir kaynakları evler, dükkânlar, hanlar, hammamlar ve altınlar ile mücevherler Benli Elif'e kalacaktı.

Evet, adı da güzel Elif, Hicri 1230, Miladi 1815 yılında 17 yaşında bir delikanlıydı. Kaşı gözü yerinde, eli ayağı düzgün, kusursuzdu. Tek ve büyük kusuru aklındaydı, salakça bir gençti.

Devrin en kıymetli hocalarından hususi dersler alarak okumuştı. Terbiyeli ve nazikti. Babası tarafından hizmetine verilmiş bir kölesi vardı, güzel ve zeki bir oğlan, Elif yaşlarında, adı Hasan, esmerliğinden kinaye konakta "Kara Hasan" derlerdi. Yalnız Elif Bey kölesinin adını bir türlü ezberleyememişti: Hasan, Hamza, Habib, Haydar, ona her seslenişinde "H" harfiyle başlayan bir isim söylerdi, Kara Hasan da koşar gelirdi.

Kara Hasan "Cezayir kesimi" giyime özenmişti, bütün emsali o pırpır kılıkta dolaşmaktadır, elbet ki onun da hakkıydı, bir endam aynasının önüne geçer ve kendisini seyrederdi, içini çekerek, "Kim bilir nasıl yaraşacak!.." derdi. Tecrübeye kalksa konakta kıyamet kopardı. Tecrübe de edemezdi, köleydi, gündeliği aylığı yoktu, gerçi Elif'in harçlık kesesi onda dururdu, ama kâhyaya hesap verirdi, bir diz çakşırı ve bir gömlek, biri başa, biri de bele iki şal parçası... Şalcıbaşı'nın konağında iki şal parçasını tedarik etse de çakşıra, gömleğe terzi parası lazımdı. Ümidini Elif'e bağladı ve fırsat gözledi, o fırsat da gecikmedi.

Bir gün sokağa çıkarlarken Elif'in salaklığı tuttu, ayağına pabuç giymedi, yalınayak çıktı sokağa. Hasan da ihtar etmedi; "Efendim... Pabuç giymeyi unuttun!" demedi, bilakis kendisi de pabuçlarını giymişken çıkarıp bırakmıştı. Kapıcı gördü, Hasan ona da bir göz işmarı çaktı, "Aman sus!.." diye. Konaktan hayli uzaklaştılar, Direklerarası'na gelmişlerdi ki karşılarında Cezayir kesimli bir zıppı delikanlı çıktı, Benli Elif'e kandilli bir selam verdi:

"Çıplak ayaklarla reftarın mübarek olsun beyim!.." dedi.

Sonra Kara Hasan'a da:

"Sana da aferinler eşbehim... Sadık dediğin senin gibi olur... Bir selam da senin çıplak ayaklarına vereyim..." dedi.

Elif bir kendi, bir de Hasan'ın ayaklarına baktı:

"Halil!.. Şimdi ne yapacağız!.." diye sordu.

Bıçkın atıldı:

“Ne yapılır beyim... Uşağın da beraber hemen terziye gidip hazı-
rından birer kat benim gibi Cezayir kesimi esvap alacaksın... Baksana etrafa, şu gençlere, hepsi Cezayir kesimli...”

Elif karşısındaki zıpır delikanlıyı şöyle bir seyretti, gülümsedi; ve uşağına:

“Haydi Hamza!..” dedi, “öyle yapalım.”

Hasan Cezayir kesimliye sordu:

“Yakında bildiğin terzi var mı?”

“Hem de en meşhuru... Yürüyün bakalım, düşün peşime!”

“Yürü Hasan... Yürü, şu ağayla gidelim!..”

“Halil, Hamza, Hasan... Senin bey hafız galiba?..”

Uşaktan önce bey cevap verdi:

“İlmim vardır ama hafızlığım yoktur...”

Terzide kılık değiştirmeleri uzun sürmedi; üstlerinden çıkanları bir bohçaya koyan Kara Hasan hiç düşünmedi, gözlediği fırsatı kolayca hakikat yapan Cezayir kesimli zıpır delikanlıya beyin kesesinden bir altın bahşiş verdi. Bohçayı terzide emanet bıraktılar, Hasan, “Sonra gelir alırım!” dedi.

Sonra?.. Kara Hasan’a sorulursa bu yeni kıyafetin tadını çıkarmak lazımdı, deniz kenarında bir kahvehaneye gitmek, deryaya karşı çubuk tütürüp turunç köpüklü bir kahve içmek!.. Hele Yemiş İskeleyi yanındaki 56. Yeniçeri Ortası çorbacısının meşhur Çardak Kahvehanesi olursa keyif iki kat olurdu.

Uşak sordu:

“Beyim, bir kahvehaneye gidelim mi?”

“Gidelim Hasan... Ama leb-i deryada olsun...”

Zıpır da kese sahibi uşağı:

“Hasan Ağa eşbehim... Sizi Çardak Kahvehanesi’ne götürüyüm!..”

Çardak Yeniçeri Kahvehanesi

[“Burada Çardak Kahvehanesi’nin ahvali tafsil üzere nakledilmek gerktir, amma eşar ile de rengin olmalı.” –Meddah Bursalı Ali Çelebi’nin defteri]

Yelkenli devrinde Marmara’nın Silivri, Tekirdağ, Gelibolu, Çar-

Çardak, Bandırma, Mudanya, Karamürsel gibi yalı kasabalarına “çırnık” denilen küçük yelkenliler gidip gelirdi. O gemiler İstanbul Limanı’nda daima aynı iskeleye yanaşır, o iskeleye mal ve yolcu çıkarır, o iskeleden mal ve yolcu alarak kalkardı. İskelelere de geminin gideceği yere nispetle isimler verilmişti: “Tekirdağ İskelesi”, “Gelibolu İskelesi”, “Çardak İskelesi” gibi... Çardak, Çanakkale Boğazı’nın Marmara ağzına yakın ve boğazın Anadolu yakasında bir kasabadır.

Çardak İskelesi, Eminönü’nde idi. İskele başında da büyük bir yeniçeri kahvehanesi vardı. Deniz kenarındaydı ve yanında bir de büyük deniz hamamı vardı. Vazifesi Eminönü’nden Unkapanı, Bahçekapı’ya ve Sultanhamamı’ndan Küçükpazar’a kadar uzayan geniş bir bölgenin günlük hayatında asayiş ve huzurunu korumak olan 56. Yeniçeri Ortası’nın kolluğu (karakolu) da oradaydı, o kolluğa da “Çardak Kolluğu” denilirdi. İşte o büyük kahvehane ve yanındaki deniz hamamı 56. Orta’nın çorbacılarına vakfedilmişti. Çorbacı ağa onları işletir ve gelirini de cebine atardı. Hiç küçümsenmeyecek bir gelirdi.

Büyük İstanbul’da her yeniçeri kolluğunun yanında çorbacıya vakfedilmiş bir kahvehane mutlaka bulunurdu. İşte o kahvehaneleridir ki “yeniçeri kahvehanesi” denilirdi, müşterileri yeniçeriler olan kahvehaneler demek değildi. Hepsinin de kapısının üstünde, hangi ortanın çorbacısı tarafından işletiliyorsa o ortanın nişanı bulunurdu; büyük bir tahta levha üzerine kabartma olarak işlenmiş, boyanmış bir resim. Çardak Kahvehanesi’nin kapısı üstünde de bir kadırga resmi vardır.

Çardak’taki Elli Altı kahvesi
Leb-i deryada muhabbet kafesi
Peykeler müzeyyen, âli sofalar
Cümle levazımı mükemmel hepsi.

Evvela bâbında levha nişanı
Hacı Bektaş Ocağı Kehkeşanı
Kahvehanenin namusu hem şanı
Buyurun davetle cümle nâsi.

Devrin en lüks kahvehanesiydi. Sadece eşyası, döşemesi, dayama-sı, türlü türlü süsleriyle değil, hizmetkârlarının, çırak uşaklarının gi-

yim kuşamlarının şatafatıyla da lükstü. Hepsi seçme toplanmış ve Cezayir kesimli gençlerdi, hepsi kollarına, pazılarına birer kadirga resmi dövdürmüş “yeniçeri civeleği”, “yeniçeri taslakçısı”ydı.

İki boy hep seçme uşaklar var
Biri kahvefûruş-i naz şivekâr
Biri cundabaz bıçkın yadigâr
Hizmette memnun iderler herkesi.

Kaptanpaşa çıplakları afetler
Türlü türlü nevzuhur kıyafetler
Tatlı dille hitap idüp ülfetler
Gülü, karanfili, sünbülü, nergisi.

Güzellikte cümlesi misl-i melek
Kadife camedan helali gömlek
İnce belde şal kuşak şehbaz civelek
Şahin başa kondurmuş Cezayir fesi.

Şimşir nalınlarda gümüş topuklar
Kadırğa nişanlı eşbeh kopuklar
Türk'ü, Özbek'i, Tatar, Kalmuklar
Gürcü, Abaza, Megril, Çerkes'i.

O zamanlar İstanbul'da ayrıca berber dükkânı da yoktu. Her kahvehanenin bir köşesi berber dükkânı olarak tanzim edilirdi. Kahvehanelerin zeminleri taş döşeliydi, peykelere, sofalara pabuçlar çıkarılıp çoraplı veya çıplak ayakla çıkılır, oturulurdu. Müşterilerin pabuçlarının tozunu, çamurunu silip temizleyen, müşterilere çubuk getiren, kahve getiren, çubuklara ateş getiren uşaklar, çıraklar hep ayrı ayırdı; Çardak Kahvehanesi'nde işte onlardır ki hepsi seçme olarak toplanmışlardı.

Pabuççu, çubukçu, ateşçi, berber
Tefrik edemezsin bu şundan dilber
Dirler bize Bektaş Velimiz rehber
Her biri çorbacının ciğerparesi.

Yasemin çubukta Tophane lüle
 Çubukçuyu benzet bir gonca güle
 Bak ateşi koyan sırma kâküle
 Bu kahvede keyfin emiranesi.

Âyineler billur avize billur
 Nakışı ziyneti nurun alâ nur
 Hasırlar Mısır'dan perdeler Lahur
 Çok mudur bir akçe kahve paresi.

Benli Elif Bey ve uşağı Kara Hasan ve rehberleri, ona da bir isim takalım, Pırpırı Mustafa, Çardak Kahvehanesi'ne girdiklerinde bir meddah çelebi kürsüsüne çıkmış, günlük hikâyesine başlamak üzereydi. Üçü de Cezayir kesimliydi, çıplak ayaklıydılar, pabuççuya iş yok gibi görünürse de o yine koştı, nemli bir bezle üç delikanlının tabanlarını sildi. Bir gençler sofasına çıkıp oturdular. Pırpırı Mustafa:

“Allah vere de çelebi yeni bir hikâyeye başlasa!..” dedi.

Öyle oldu. O gün Çardak Kahvehanesi'nde meddah yeni bir hikâyeye başladı.

Meddahın hikâyesi

[“Burada meddah çelebinin o gün Çardak Kahvehanesi'nde başladığı hikâyeyi nakletmek gerektir. Hikâye Elif Bey'in ah-ı vali ile münasip olacak, 'Raşide'nin Babası' nam hikâye münasiptir.” – Meddah Bursalı Ali Çelebi'nin defteri]

Gençler sofrasında selamlar verilip alındı, çubuklar kahveler geldi, meddah çelebi de hikâyesine başladı:

“Ey yâran-ı basefa velinimetlerim paşalarım, beylerim, ağalarım, efendilerim ve ciğerpare Cezayir kesimli eşbehlerim ve ocaklı yoldaş karındaşlarım!.. Ravi-i mekkâr ve aşifte-i ruzigâr şöyle rivayet ve hikâyet eyler ki...”

Anlatalım o hikâyeyi; kendi dilimizde:

“Koyu kumral kirpikleri yanaklarında ve koyu kumral saçları da topuklarında Karagümrüklü Raşide on dördüne basmış gül gonca-

sıydı, o eski devirlerde tam kocaya verilecek çağda. Ama körpeden körpe, güzelden güzel Raşide bir eskicinin kızıydı; başlarını sokup barındıkları çatı, kulübe. Çıkacak olan kısmeti de ırgat, uşak, kayıkçı, hammal, simitçi, bozacı, arabacı, sürücü bir şehbaz yiğit olacaktı. Boyu bosu, kaşı gözü yerinde; perçemli kâküllü; demir gülle topukları bastığı yeri titretir, pençeleri de tuttuğunu koparır, paralar ama ne nazdan anlar, ne de kıza sayacak bin altını var.

Bey oğluna, paşa oğluna, altınları küpte ve cevahirini bedesten sandığında istif etmiş hacıbaba oğluna kız arayan görücüler gelse, eskicinin kulübesine devlet kuşu konsa bile Raşide'nin görücüye çıkarken sırtına giyecek adamlık entarisi, ayağına sokacak bir çift terliği yok.

Babasına Ömer Ağa, anasına da Eskicinin Benli Safure derlerdi. Benli Safure boylu boslu, alımlı çalımli; gözünden sürmesi, kaşından rastığı, ağzından gıcırli sakızı eksik olmaz; feracesi kapı arkasında asılı ve takunyaları eşik önünde hazır durur sokak süpürgesi, eli maşalı mahalle karısıydı. 'Kenarına bak bezi al, anasına bak kıızı al' demişler ama Raşide için değil. Ağzı var dili yok Raşide'nin o sıyrık karının kıızı olduğuna bin şahit ister. Güzel kız huyundan yana babası Eskici Ömer Ağa'ya çekmişti.

Aksaray'da Muratpaşa Hamamı'nın kapısında eskicilik yapan Raşide'nin babası, o eli maşalı karısından öylesine yıldı ki sabah namazı vakti evinden çıkar, akşam ezanı vakti kulübesine titreyerek dönerdi. O günkü kazancını Safure'nin eline teslim etmeden kapıdan içeriye eşik atlayamazdı.

Safure bir gün Edirnekapi'da bir sultanın gelin hamamına gitti ve sultanın altın sırmalı hamam takımını gördü. Karagümrük'teki kulübesine dönerken çıplak ayaklarındaki takunyalarını takırdatarak ve ağzındaki gıcırli sakızını çatlatı çatlatı, 'Raşideciğimin de gelinlik zamanı geldi... Bizim herife söyleyeyim de kıza bir sırmalı hamam takımı alsın!..' dedi.

'Ayağında donu yok, fesleğen takar başına'; Raşide'nin sırtına giyecek entarisi, ayağına geçirecek terliği yok, sırmalı hamam takımı nesineydi?.. Öyle bir hamam takımı kaç alınırdı?.. Sıyrık karı hiç düşünmedi, kulübesine döner dönmez alına kaşbastıyı bağladı ve kocasını bekledi.

Raşide'nin babası akşam ezanı vakti yorgun argın döndü. O gün

pek iş olmamış, ancak üç çift partial yemeni tamir etmişti, üç akçeyi kapıdan girebilmek için karısına vermek üzere avucunda hazır tutuyordu.

Safure iki eli belinde karşısına dikildi, üç akçeyi aldı ama kocasına içeri girmesi için yol vermedi:

‘Herif... Herif!.. Senin yoksulluğunu ne zamana kadar çekeceğim?.. Haydi beni düşünme, ayağımı bağladın, ama bari gelinlik çağa gelen Raşideciği düşün... Ya şimdi gider Raşide’ye sultanın hamam takımını gibi sırmalı hamam takımını alırsın ya da bu eşikten içeriye adımını atamazsın!.. Hırsızlık et, çal çırp, ne yaparsan yap, sırmalı hamam takımını bul getir!..’ dedi ve kapıyı eskici kocasının suratına kapadı.

Raşide bir şey söyleyecek oldu, ona da harladı:

‘Ben yaptığımı bilirim... Tut çenenin kahpe... Ayağımın altına aldım mı senin de pestilini çıkarırım!..’ dedi.

Raşide’nin babası kapı önünde, sokakta şaşırıldı kaldı.

Ortalık kararmış, nereye gidecek?.. Sırmalı hamam takımını kimden, nereden, neyle alacak?.. Karısının sesi kulağındaydı: ‘Hırsızlık yap!.. Çal çırp!..’ Hırsızlık ama o da hüner ister, marifet isterdi. Her hırsız olan hemen gidip sırmalı hamam takımını kaldıramazdı ya.

Aradığı viraneyi buldu. Karanlıkta el yordamıyla girdi, bir taş üzerine oturmadı da çöktü, başını elleri arasına aldı ve açlıktan karını guruldayarak düşündü: ‘Nedir benim bu şirret karıdan çektiğim... Yeryüzünde bencileyin bir başkası var mıdır?..’

Söylenirken, meğer o virane gece hırsızlarının buluşma yeriymiş. Onlardan biri çıkıp Eskici Ömer’e sordu:

‘Sen kimsin?.. Hırsız mısın?’

Raşide’nin babası:

‘Hırsız değilim ama bu gece olacağım!..’ dedi.”

Meddah çelebi hikâyenin gerisini ertesi güne bıraktı. Pırpırı Mustafa:

“Güzel beyim... Yarın nerede buluşalım?..” diye sordu.

Ama Elif’in aklı Raşide’ye takılmıştı;

“Haydi Karagümrük’e gidelim... Raşide’yi bulalım... O kıza sırmalı hamam takımını ben alırım... O kızla da evlenirim!..” dedi.

Pırpırı’ya da, Elif’e de cevabı Kara Hasan verdi; birine, “Bugün

karşılaştığımız yerde... Yok yok, terzide!.." dedi; öbürüne de, "Şimdi vakit yok, o kızı yarın arayalım beyim..." dedi.

Havandaki karabiber

Konağa döndüklerinde Benli Elif Cezayir kesimi pırpır kılığıyla hareme girdiğinde anasının ağzı bir karış açık kaldı:

"Bu kılık ne oğlum?.. Bu ne kılık?.. Kayıkçı mı oldun, yangıncı mı?.."

Delikanlı:

"Gençler hep böyle geziyor..." dedi.

"Süslü esvapların nerde?"

"Halil'e sor?"

Elif'in anasına semtte "Şişman Hasibe Hanım" derlerdi, rical ve kibar hanımları ise kocasının aşırı servetini kışkırdıklarından "Şalcı'nın Şişko Hasibe" derlerdi. Bütün şişmanlar gibi biraz vurdumduymaz ve neşesi bol kadındı. Kaşlarını zoraki çatarak Kara Hasan'ı çağırttı. Uşak, küçükbeyin pabuçlarını giymeden sokağa çıktığından başladı, kapıcı da şahidiydi. O sırma işlemeli süslü esvaplarla sokakta çıplak ayakla yürünür müydü?.. Görenler ne derdi?.. Bütün kibar gençler de Cezayir kesimi esvapla dolaşıyordu.

"Kendi esvapları nerde Elif'in?"

"Terzide, yarın sabah gidip alırım..."

Hanım nerede dolaştıklarını sordu. Kara Hasan bu fırsatı kaçırmadı. Çardak Kahvehanesi'ne gidip meddah dinlediklerini anlattı:

"Bir güzel hikâye ki hanım anneciğim... Dur sana anlatayım..."

Hanımın önünde bağdaş kurup oturdu ve o gün dinledikleri hikâyeyi anlattı, ve:

"Sonunu yarın dinleyeceğiz!.."

Ertesi sabah Hasibe Hanım erkenden Hasan'ı çağırttı; "Meddaha gitmeyi unutmayın sakın!.." diye tembih etti. Ve akşamı iple çekerek bekledi.

"Hasan!.."

"Geliyorum hanım anneciğim..."

"Anlat şu hikâyenin arkasını!"

Ve Kara Hasan anlattı:

“Raşide’nin babası viranedeki adama başına geleni anlattı. İşe çıkmak üzere toplanmış hırsızlar eskiciye acıldılar:

‘Öyleyse gel bizimle beraber... Elbet ki bir gece sırmalı hamam takımını bulur çalarız, alır kızına götürürsün!..’ dediler.

O gece Fatih’te Mısırçarşılı bir zenginin konağına gireceklerdi. Raşide’nin babasını da götürdüler. Konağın pencerelerinden birine bir ip merdiven attılar, Eskici Ömer’e de bir bıçak, bir küçük balta ve üç çuval verdiler:

‘Mademki bu gece hırsız olacaktın, ol bakalım... Merdivenden çık, pencereden içeri gir... Parmaklarının ucuna basarak dolaşacaksın... Çıt çıkmayacak!.. Bu çuvallar sofada duracak... Odalarda ne bulursan alıp toplayıp çuvallara dolduracaksın, eğer konak halkından uyanıp da seni gören oldu mu, ağzını açtırmayıp, nasıl kolayına gelirse, ya bıçakla ya baltayla keseceksin... Çuvalların üçünü de doldurunca sakın tamaha kapılma, hemen pencereden bize at... Sonra kendin de merdivenden inerek viraneye gel, hırsızlıktan payını al...’ dediler.

Raşide’nin babası Mısırçarşılı’nın konağına girdi. Çıplak ayaklarının parmak uçlarına basarak bir hırsız fenerinin ışığında eline geçen eşyayı toplayarak çuvallara doldurmaya başladı. Sofadan odalara, odalardan sofaya, üst kat, orta kat derken mutfağa kadar indi.

Mutfakta çalınmaya değer büyük ve güzel bir tunç havan gördü. Fakat havanın içinde dövülmüş karabiber vardı.

‘Şimdi ben şu havanı alıp gidersem biberi nerede dövecekler... Bari biberi döveyim de havanı öyle alayım!..’ dedi.

Oturdu, biber dövmeye başladı. Gece yarısından sonra mutfaktan gelen havan sesine bütün konak halkı ayaklandı. Selamlıkta aşçısı, yamağı, uşağı, ayvazı, kâhyası; haremde efendi ve cümle harem halkı odalardan fırladılar, konağı cinler bastı sandılar. Sofada içleri esvap, çamaşır ve sair ev eşyasıyla doldurulmuş üç büyük çuvalı görünce hırsız girdiğini anladılar, nihayet mutfağa koştular ve orada Eski-ci Ömer Ağa’yı biber döverken yakaladılar.

‘Sen kimsin?..’ diye sordular.

Eskici Ömer:

‘Raşide’nin babasıyım!..’ dedi.

Efendiye götürdüler ve Raşide’nin babası, Mısırçarşılı zengine macerasını anlattı.

Mutfaktan gelen havan sesini ve konak halkının ayaklandığını duyan hırsızlar kaçmışlardı.

Mısırçarşılı merhametli bir adamdı. Raşide'nin babasına acıdı. Üç çuval içindeki eşya ise on sırmalı hamam takımı değerindeydi. Eski-ciği kolluğa teslim etmedi.

'Sana helalinden bir sırmalı hamam takımı vereyim... Al kızına götür... Bir daha da hırsızlığa kalkma!' dedi.

Raşide'nin babası ertesi sabah erkenden kucağında kocaman bir bohçayla kulübesinin kapısını çaldığı zaman karısı şaşakaldı. Bohçayı açıp da sırmalı hamam takımını görünce, 'Nereden buldun, nasıl buldun?' diye sormadı.

'Ah benim hakikatli kocacığım!.. Karısının sözünden dışarı çıkmayan kocacığım!..' diyerek Ömer Ağa'nın boynuna sarıldı, yanaklarından şapur şupur öptü.

Güzel Raşide de bohçaya şaşkın şaşkın bakıyordu: şakır şakır sırmalı havlular, sırma püsküllü ibrişim peştamallar, sedef kakmalı şimşir nalınlar, biri gümüş biri altın yaldızlı iki tas, bürüncük keseler, sabun bezleri... Bunların hepsi ona mı gelmişti?.. Babası bunları nereden bulmuştu?.. Anası Safure'nin yanında soramadı, 'Babama akşama sorarım...' dedi. Zaten Eskici Ömer Ağa da bohçayı bırakıp Muratpaşa Hamamı kapısının kernerı altındaki eskici tezgâhına işine gitmişti.

İş de ne iş!

Hamama gelen fukaranın yırtık, delik, sökük pabuçlarını, yemenilerini, sahipleri hamamda yıkanıp çıkıncaya kadar, dikmek, pençelemek. Karşılığında da o garipler ne verirlerse 'Hak bereket versin...' diye kabul etmek.

Ya Benli Safure?.. O sıyrık karı?.. Kocasından bir müddet sonra o da sokağa fırladı. Bir gün evvel Edirnekapı'dan gelin hamamına gittiği sultanın o gün de çeyiz seyri vardı, kaybedilecek fırsat değildi. Gelin sultanın tam on beş saray odası dolduran çeyizi, dille tarif edilerek anlatılamaz, gözle görmek lazımdı.

Benli Safure'nin ağzı açık kaldı, bir odadan çıkıp öbürüne girdikçe nereye bakacağını şaşırdı. Mahalle karısının ömründe görmediği, adını bile bilmediği kumaşlardan esvaplar, çamaşırlar. Hele al atlas-tan bir gelin entarisi gördü ki hayran oldu, gözleri kamaştı. Önünden dakikalarca ayırlamadı..."

Al atlastan gelinlik

“Hasan!”

“Ayaklarımı yıkayıp geliyorum hanım anneciğim...”

“Çabuk gel!.. Anlat şu hikâyenin arkasını!.. Meraktan çatlayacağım!..”

Kara Hasan hikâyenin arkasını anlattı:

“Benli Safure sultan çeyizindeki o al atlastan gelinliği hayalinde kızı Raşide’nin sırtına giydirdi. Aman Allah!.. Kız bir afet-i devran oldu!

Sultan sarayından dönerken Raşide’nin anası çıplak ayaklarında ki takunyalarını tıkırdatarak ve ağzındaki gıcırılı sakızı çatlata çatlata, ‘Bu akşamdan tezi yok, bizim herife söyleyeyim de Raşideciğime al atlastan bir gelin entarisi alsın!..’ dedi.

Nereden, nasıl, neyle alacaktı?.. Ama bu sefer Safure’nin cevabı hazırды: sırmalı hamam takımını nasıl bulup getirdi ise al atlastan gelinliği de bulup getirirdi.

Raşide’nin babası bir gece evvelinden uykusuz, o akşam evine pek bitap, yorgun döndü. O gün işler biraz fazlaca olmuş, eskici sandığı başında uyuklamak imkânı da bulamamıştı, ama avucunda evine ayakbastı parası olarak vereceği on beş akçesi vardı. Karısının yüzünü güldürecek bir paraydı. Fakat sıyrık karı karşısına alnında kaşbastı ve elleri de belinde çıkınca Ömer Ağa’nın kalbi durayazdı. Safure:

‘Herif... Herif!..’ dedi, “Raşideciğime sultanın al atlastan gelin entarisi gibi bir gelinlik isterim... Ya bulur getirirsin ya da bu kapıdan giremezsin!.. Hırsızlık yap, uğursuzluk yap, çal çırp, al atlastan gelin entarisini bul getir!..’

Kocasının elinden paraları aldı, kapıyı da yüzüne kapadı.

Raşide’nin babası kapı önünde donakaldı. Sabahleyin kendisini şapur şapur öpen kadın ile bu cehennem zebanisi karı aynı mahluk muydu?

Aklına ilk gelen bir gece önceki hırsızlar oldu.

Aynı viranenin yolunu tuttu. Hırsızlara da ne yüzle çıkacağını bilemiyordu. ‘Beni kıtır kıtır keserler...’ diye düşündü ve bu düşünceyle içi ferahladı. ‘Hani kesseler de beni şirret karımın pençesinden kurtarsalar...’ dedi.

Hırsızlar Eskici Ömer'i görünce:

'Bre hınzır divane!.. Dün gece ne yaptın da bütün konak halkını ayağa kaldırdın?.. Sen nasıl oldu da kurtuldun?..' diye sordular.

Raşide'nin babası ilk defa yalan söyledi ve ilk yalanını da pek mü-kemmel becerdi.

'Mutfağı soymaya inmiştim... Konakta bir arap bacı uyanmış... So-fadaki çuvalları görünce "Hırsız var!.." diye bağırmaya başladı... Ko-nak halkını ayağa kaldırınca ben de mutfakta havanla biber dövme-ye başladım... Beni cin taifesinden sandılar, ben de fırsatı ganimet bildim, arka kapıdan çıkıp kaçtım...' dedi.

Hırsızlar:

'Bu gece şeyhülislam efendinin konağına gireceğiz... Yürü bizim-le!..' dediler.

Şeyhülislam konağına da ip merdivenle Raşide'nin babası sokul-du. Baltası, bıçağı, feneri elinde, çuvalar da koltuğunda. Hem bu se-fer üç değil, beş çuval verdiler. Raşide'nin babası yalınayak, parmak-larının üstünde biraz daha tecrübeli dolaştı.

Odaları bir hayal gibi dolaşmaya lüzum kalmadı, iki büyük di-vanhanenin, salonun kıymetli eşyası beş çuvalı doldurmak için kâfi geldi. Sıra çuvalları pencereden birer birer atmaya kalmıştı ki, 'Pek yorulдум... Azıcık dinleneyim!..' dedi.

Sofada bir boy minderine oturdu ve o sırada gözleri gayet büyük, kıymetli bir saate ilişti. Gül ağacından yapılmış ve şakır şakır altın yal-dızlı bir dolap içinde rakkası gidip geliyordu. Zaten uykusuz, gözleri rakkası seyrederken büsbütün yoruldu, akreple yelkovanı karıştırdı:

'Yahu!.. Sabah namazı vakti geçiyor... Konak halkı hâlâ uykuda... Hem de şeyhülislam konağı olacak!.. Ayıp inan olsun... Gençliğim-de sesim pek güzeldi... Merdiven başında bir ezan okuyayım da bi-çareleri namaza kaldırayım... Sevaptır!..' dedi.

Hemen koştu, az evvel gördüğü bir musluktan abdest aldı ve mer-diven başında var sesiyle sabah ezanı okumaya başladı.

Konak halkı ayaklandı, merdiven başında Raşide'nin babasını ya-kaladılar.

Ortalık darmadağın. Sofada ağızlarına kadar doldurulmuş beş ko-ca çuval. Konağa hırsızlar girmiş. Herkes eline ne geçerse, sopa, kılıç, bıçak, konakta koşuşmaya, hırsız aramaya başladı. Dışardan gürültü-

yü duyan hırsızlar da, 'Uğursuz herif yine bir halt karıştırdı...' diyerek kaçtılar.

Vakitsiz öten horozu keserler!.. Ama vakitsiz ezan okuyan Raşide'nin babasına ezanını bitirinceye kadar ilişmediler, sonra şeyhülislam efendiye götürdüler.

Efendi sordu:

'Sen kimsin?..' dedi.

'Raşide'nin babasıyım!..'

Ve macerasını olduğu gibi anlattı. Dinleyenler hem güldüler, hem acıdılar. Şeyhülislam efendi de kibar, zarif, ehli dil adamdı.

'Oğlum... Suçunu saflığına bağışladım. Sana kızımın çeyizinden ve helalinden al atlas bir gelin entarisi vereyim... Bir daha da hırsızlığa kalkma!..' dedi."

Hasibe Hanım bu sefer tembihi akşamdan yaptı.

"Aman Hasan, yarın meddahı unutma sakın!" dedi.

Genç uşak haremde çıkarken küçükbey de peşine takıldı.

"Hamza!.. Karagümrük'te Raşide'yi aramaya ne zaman gideceğiz?.. Ben ona al atlastan gelinlik de yaptırırım!.." dedi.

Şişman Hasibe Hanım da oğlundan pek farksız değildi, mutfakta göz görecek bir yere içinde karabiberiyle bir biber havanı konmasını söyledi. Kendi kendisine de, "Uykum derincedir ama..." dedi, "sofa-da ezan okunursa duyarım elbet!.."

İncili gelin yorganı

Dördüncü günü konağa döndüklerinde uşak Hasan'ın ilk işi hemen ayaklarını yıkayıp hanım annesi çağırmadan hareme koşmak oldu. Hasibe Hanım:

"Ne oldu?.. Raşide'nin anası kocasını artık eve aldı mı, yoksa yine bir şey istedi mi?.."

Kara Hasan gülümseyerek:

"İstedi hanım anneciğim... Bu sefer de bir incili gelin yorganı istedi!.."

"Otur şuraya, dizimin önüne de anlat..."

Ve uşak oğlan anlattı:

“Raşide’nin babası ertesi sabah yine kucağında koca bir bohçayla kulübesinin kapısına gelmişti. Benli Safure sevincinden deliye döndü. Hüda’nın hikmeti!.. Şu kadar yıllık âciz kocasının her istediğini ertesi günü bulup getirecek kadar marifetli olduğunu bilmiyordu. Bohçayı açıp da içinde al atlastan gelin entarisini görünce ana kız ne yapacaklarını şaşırdılar, ne söyleyeceklerini bilemediler. Babasının pek yaman, pek müthiş bir gece hırsızı olduğunu sanan Raşide kederinden düşüp ölecekti. Fakat anası eskici kocasının boynuna sarıldı:

‘Benim hakikatli kocacığım... Karısının her isteğini hemen yerine getiren kocacığım!..’ diyerek Ömer Ağa’nın yanaklarından şapur şapur öpmeye başladı.

Güzel Raşide sırmalı hamam takımı gibi al atlastan gelin entarisine de el sürmedi. Benli Safure ise hakikatli kocacığının usta bir hırsız olabileceğine asla ihtimal veremiyordu; ‘Herifin benden gizli tuttuğu bir hamisi, efendisi var... Lütuf ve ihsanı bol bir kapısı var, hamam takımını da, al atlastan gelin entarisini de verenler onlar...’ dedi.

O sabah da eskici Ömer bohçayı bıraktıktan sonra işine gitti. Çok düşünceliydi, ‘Karı bu akşam da bir şey isteyecek, beni kapı dışarı edecek mi?.. Ederse ne yaparım?.. Doğruca benim hırsızlara gider, zaten söylediler, kendimi kıtır kıtır kestirir, hem şirret karıdan hem de gelinlik kız belasından kurtulurum...’ dedi.

O gün o kadar dalgındı ki, hamam kapısındaki eskici tezgâhının başında bir kuru ekmek parası bile çıkaramadı; partial yemenisini, çapulasını yahut yırtık çizmesini, pabucunu, mestini çıkarıp bırakacak olanlara, ‘Yetiştiremem şehbazım... Dikemem arslanım... Yapmam eşbehim...’ diyerek elini işe sürmedi. Ancak bir dervişin pabucuna bir yama vurdu, ondan da para almadı.

Benli Safure’ye gelince, sultan düğünü bu, yedi gün sürecek, o gün de düğün seyrine gitmişti ve sultanın yatak odasında sıvama inci işlemeli bir yorgan görmüştü ki ağzının suları akarak seyretti. Limon küfü renginde bir ipekli kumaş üzerine incilerle ve ipekle dal dal çiçekler nakşedilmişti, yorgan değil, cennet bahçesiydi. Hayalinde Raşide’sini o gelin döşeğine yatırdı, koynuna da peri padişahının oğlu gibi bir civan koydu, üstlerine de yorgan çekti, örttü. Kız kendi evladiydı, ya kızının koynuna koyduğu oğlan?.. İncili yorganın altına kız koynuna girecek delikanlı elbet ki tabanı yırtık kayıkçı, hammal,

hamurkâr, kalaycı, yanaşma, ırgat boyundan bir şehbaz olmayacaktı, en azından bey oğlu, vezir oğlu.

Çıplak ayaklarındaki takunyalarını tıkırdatarak ve ağzındaki gıcır-lı sakızını çatlata çatlata, 'Bu akşamdan tezi yok..' dedi, 'benim herife söylerim... Raşideciğime sırmalı hamam takımı ile al atlardan gelin entarisini bulup getirdiği gibi incili gelin yorganını da bulsun getirsin!..'

Ve kulübesine döner dönmez alnına kaşbastıyı bağladı, kocasını bekledi. Raşide'nin babası o akşam yatsıya doğru gelmişti, gece yarısı gelse ne olacak, sıyrık karı elleri belinde karşısına dikildi.

'Herif... Herif!.. Raşideciğime incili gelin yorganı isterim!..' dedi.

Karı lafını tamamlayamadı, 'Ya bulur getirirsin ya da bu kapıdan giremezsin, hırsızlık et, uğursuzluk et, çal çırp bul getir..' diyemedi. Eskici Ömer karısını bir cellat gibi kapıda görür görmez, zaten elinde ayakbastı parası da yoktu, ters yüzüne döndü, karanlığa daldı kayboldu.

Hırsızların viranesine gidiyordu. 'Bu karı benim başımı yiyecek!..' diyordu. Hırsızlar Raşide'nin babasını yine karşılarında görünce şaşırdılar. İki gecedir başlarına musallat olmuştu, bir gece havanda karabiber dövmüş, soyacakları konakların halkını ayaklandırmış, hiçbir şey yapamamışlar, elleri boş kaçmışlar, fakat garip tarafı şu ki, salak herifin kendisi de o hengâmenin içinden sıyrılıp kurtuluyordu.

'Bre divane!.. Anlat bakalım, şeyhülislamın konağında ne oldu?..' dediler.

Raşide'nin babası ikinci yalanını attı:

'İki koca divanhanede yükte hafif pahada ağır ne buldumsa çuvallara doldurdum, tam çuvalları size atmaya başlayacağım, şeyhülislam efendi kollarını sıvamış sabah namazı için odasından abdest almaya çıkmaz mı?.. Şaşırdım, hemen ezan okumaya başladım, beni bendelerinden biri sandı... Ortada çuvalları görünce, "Bre medet... Konağa hırsızlar girmiş!.." diye bağırdı, konak halkı ayağa kalktı; fenerlerle, şamdanlarla tavan arasına, bodruma hırsız aramaya koşarlarken ben de aralarına katıldım ve fırsatını bulup sokağa sıvıştım...'

Hırsızların başı:

'Bana bak...' dedi, 'şimdi son defa deneyeceğim, bu gece sadrazamın sarayını soyacağız, yine bir halt karıştırırsan ölümlerden ölüm beğen...'

Koca bir saray soyacaklardı; Eskici Ömer'i yine bir ip merdivenle ve koltuğunda on çuvalla saraya çıkarıp soktular."

Kara Hasan hikâyeyi meddahtan dinlediği gibi, meddahtan fark-sız anlatıyordu ve içinden, "Ah... Cahil olmasaydım... Bizim küçük-beyin ilminin yarısına sahip olsaydım hikâyeler düzer, kahvehane-de kürsüye çıkıp meddah olurum" diyordu. Onu anasının yanında dinleyen Elif de: "Ah... Benim kafam da şu oğlanın kafası gibi ol-saydı da hikâye anlatabilseydim... Benim kafam ilimden başka bir şey almaz ki... İsim bile tutamam aklımda, neydi bu oğlanın adı?.. Hamza mı?.. Halil mi?.. Hüsrev mi?.. Hasan mı?.. Hüseyin mi?.."

Raşide'nin kısmeti

"Hasan, meddahı..."

"Hiç unutmuyum hanım anneciğim!"

"Akşama kadar zor sabrediyorum, yolunu dört gözle..."

"Döner dönmez yanına koşacağım hanım anneciğim!"

Hasan beşinci günü Hasibe Hanım'a hikâyenin artık son kısmı-nı anlattı:

"Raşide'nin babası sadrazam sarayına girdi, fakat içeriye adımını atar atmaz gözleri kamaştı, kendisini bir hazineye girmiş sandı. Her taraf altın ve gümüş eşyayla parıl parıl. Altın sırma işlemeli örtü-ler, çevreler, ipek halılar ve seccadeler, mangallar, şamdanlar, saatler... Çuvalların ikisini bir anda, ilk girdiği divanhanede doldurdu. 'Bir de şuraya gireyim!..' diyerek bir kapı açtı ve çıplak ayaklarının parmak uçlarına basarak hayal gibi içeri süzüldü.

Girdiği yer yatak odasıydı. Ortaya mükellef bir yatak serilmiş, içinde ak sakallı yetmişlik bir ihtiyar ve koynunda da 14 yaşında pe-ri kızı gibi bir cariyeye... İkisi de derin uykuda... Yatak odasının ziynet ve ihtişamı dille, kalemle tarif edilmez ama Raşide'nin babası bir tek şey gördü: ihtiyar ile körpe cariyenin üstlerindeki yorgan!.. Süt ma-visi ipek üzerine sıvama inci işlemeli yorgan!

Hiç tereddüt etmedi, döşegin başına yaklaştı ve ak sakallı adamı gayet nazikane dürterek:

‘Efendi Baba... Efendi Baba!.. Yanındaki namahremi ört de yorganı alacağım’ dedi.

Ak sakallı adam sadrazam paşaydı. Gözlerini açıp da elinde hırsız feneriyle hırpani kılıklı 40 yaşlarında birini görünce şaşırdı, fakat metanetini kaybetmedi.

‘Sen kimsin?..’ diye sordu.

‘Ben Raşide’nin babasıyım!.. Konuşacak vaktim yok, daha yapacak işlerim var, hele sen şu namahremi ört de üstünüzdeki incili yorganı alayım...’

Paşa içinden, ‘Böyle hırsız olmaz... Bu herif bir divane ama saraya nasıl girmiş?..’ diye geçirdi:

‘Olur arslanım... Sen dışarı çık, ben sana yorganı alıp getireyim...’

Raşide’nin babası odadan çıkmadan paşa da kalktı, kürkünü giydi, ne olur ne olmaz hançerini de aldı, incili yorganı da sırtlanarak odadan çıktı ve divanhanede ikisi tıklım tıklım doldurulmuş on adet koca çuvalı görünce şaşırdı; Raşide’nin babasına:

‘Arslanım... Bunlar nedir?..’ diye sordu.

Eskici Ömer de gülerek:

‘Ben doldurdum... Sen de yorganı ver de gideyim, boş çuvalları da artık gelip kendileri doldursunlar!’ dedi ve macerasını ‘sırmalı hamam takımı’ndan başlayarak anlattı.

Paşa da:

‘Yok arslanım...’ dedi, ‘ben bu sarayın sahibi olan sadrazamım, benim vezirlik namusum ve şerefim vardır. Raşide’nin babasını bir incili yorganla salıvermem, içerde gördüğün bütün eşya Raşide’nindir...’

El çırpı, önce harem, sonra selamlık halkını kaldırdı. Sarayın içinde fener ve şamdanların dolaşmaya başladığını gören hırsızlar da kaçtılar.

Sarayının halkıyla bir divan kuran ve Raşide’nin babasının maceralarını onlara kendi ağzından dinleten paşanın dâr-ı dünyada bir oğlu vardı, Yusuf Bey adında güzellikte yekta bir nevcivandı, haremde yaşı hanımlarına emir verdi; ‘Gidin şu Raşide’yi görün bakalım...’ dedi, ‘güzellikten yana Yusuf’un dengi midir?..’

Ertesi sabah altın yaldızlı ve gümüş tekerlekli bir saray arabası Karagümrük’te hamam kapısı eskicisi Ömer Ağa’nın kulübesi önünde durunca Raşide ile anası ne yapacaklarını şaşırdılar; ön-

ce sokak, sonra mahalle ve nihayet bütün şehir halkı koştu toplandı. Raşide'ye görücüler geldi... Gelen de vezir vüzerla takımı diye bütün gözler merakla açıldı.

Kızı gören hanımefendiler öylesine hayran oldular ki, büyük yenge hanım Raşide'nin başına bir örtü attı, sırtında eski ve yamalı entarisi ve çıplak ayaklarıyla saray arabasına koyarak aldı götürdü, anasına da: 'Sen de düğün seyrine gelirsın kadınım!..' dediler."

Şalcıbaşı Hasibe Hanım:

"Tatlıya bağlandı... Pek hoşuma gitti bu hikâye!.." dedi.

Elif de:

"Hüseyin!.. Gördün mü, beni Karagümrük'e götürmedin, işte vezirin oğluna kaptırdım o güzel Reşide'yi..."

Anası ona acır gibi baktı ve içinden, "Ah benim güzel oğlum... İlimden başka hiçbir şeye aklı yatmaz... Hasan'a Hüseyin, Raşide'ye Reşide der...", sonra kesin bir karar verir gibi oldu; "Elif'in başını bağlamak zamanı geldi, yarından tezi yok, oğlana bir kız aramaya başlamalı" dedi.

O gece meseleyi kocası Süleyman Ağa'ya açtı. Zengin adam oğlunun salakça halini biliyordu. Elif'in yüzce kusuru yoktu; ahlakı da iyiydi. Yaramazlığı, haşarılığı yoktu. Akıllı fikri kitapta, okumada, onun dışında âleme ehemmiyet vermiyordu. Her gün yanında, arkadaş adına tek düşüp kalktığı uşağının bile adını öğrenmeye lüzum görmemişti; ama keşke o kadarla kalsa; mesela bir gün konakta önemlice bir tamir yapılmış, bahçenin bir köşesine oldukça çok moloz yığılmıştı. Süleyman Ağa kâhyasına:

"Birkaç ırgat tutun da şunları attırın..." demişti.

Elif:

"Babacığım..." demişti, "ırgata ne lüzum var, bahçede bir çukur kazınlar, onun içine doldursunlar!..."

"Elif okudum ötürü, pazarlığım götürü"

Hasibe Hanım o gece kocası Süleyman Ağa'yla şöyle konuştu:

"Efendim... Allah'a emanet oğlumuz serpilip çıktı..."

"..."

“Tek evladımız, evlendirip torun sahibi olma zamanımız geldi...”

“...”

“Hamdolsun... Hiçbir sıkıntımız yok, on vezirin malını toplasan bizimkinin yarısı etmez...”

“...”

“Bu filan kibarın kızı, şu da falan zenginin kızı demeyelim... Bir kılı zehirli şey çıkar evladımızın ömrü kararır... Hem onlar kocalarına hep tepeden bakarlar...”

“...”

“Asım takım, esvap... Hiçbir şey beğenmezler, burunları Kaf Dağı’nda olur.”

“...”

“Ben derim ki, oğlumuza ya esirciden bir cariye alalım... Yahut da eli yüzü temiz, güzel bir fakir kızı alalım... Her şeyi bizde görsün, bir verirken bin şükretsün... Oğlumun bir dediğini iki etmesin...”

“...”

“Bizim için nedir ki... Kızı çıplak alır, mücevher, esvap, elimle donatırım...”

“...”

“Koca vezir bile oğluna bir eskicinin kızını almış!..”

Süleyman Ağa karısına hak verdi:

“Doğru söylersin karıcığım ama oğlanın da rızasını almak lazım.”

Hasibe Hanım ertesi sabah oğlunu bir köşeye çekti, onunla konuştu. Elif:

“Anam babamsınız... Siz neye karar verirsiniz ben razı olurum...” dedi.

Hasibe Hanım oğlunun da rızasını aldıktan sonra hemen o gün evvela esirciler hanına gitti... En güzel Çerkes, Gürcü, Abaza kızlarını gördü... İnceeledi, sık dokudu, yüzden fazla kızın hiçbirine gönlü ısınmadı.

Ah... Ah o hırsızlar!.. Koca Şalcıbaşı’nın konağını niçin görmemişlerdi... Raşide’nin babası niçin kendi konaklarında biber havanı dövmemiş, niçin kendi konaklarında sabah ezanı okumamıştı... Akıllı fikri vezir oğlunun aldığı güzel Raşide’deydi. “Bir Raşide de elbet ki ben bulurum!..” dedi, ve sırtına eskice bir ferace giyerek arkasına da iki halayık aldı, başladı İstanbul’un fakir mahallelerinde dolaşma-

ya... Şişman kadındı, mevsim de yazdı, sıcaktı, çok yoruluyordu ama hiç yılmadı, belki on gün, on beş gün dolaştı.

Bir gün sokakta pek bunaldı, arkasındaki halayıklara:

“Kızlar!.. Bir kapıyı çalın da bir bardak su içeyim...” dedi.

Kulübemsi bir evin kapısını çaldılar. Kapıyı çok çok fakir halli giyinmiş bir kadın açtı.

“Aman hanım... Bir bardak su!..” dediler.

Kadın:

“Baş üstüne efendim... Buyurun içeri... Evimiz fakir evidir ama temizdir... Biraz dinlenirsiniz!..” dedi.

Hasibe Hanım ve iki cariyesi içeri girdiler. Kadın, “Kızım!.. Çabuk bir bardak su getir!..” diye seslendi ve 13-14 yaşlarında bir kız bir bardak su getirdi.

Ev Raşidelerin evinin aynı... Meddah çelebinin anlattığı ev... Kız ise, Raşide'den kat kat güzel, insan suretinde bir melek... Kılık kıyafeti de Raşide gibi. Üstelik bu kızın anası, Raşide'nin anası Benli Safure gibi alnı kaşbastılı ve eli sıırıklı karılardan değil... Hasibe Hanım sevincinden o koca vücuduyla uçacaktı. Suyu içip bardağı karşısında el pençe bekleyen kıza verirken kadına:

“Canım kadın... Siz kimsiniz?.. Ve bu kızcağız senin nen olur?..” diye sordu.

“Efendim, ben Hammal Receb Beşe'nin karısıyım, bu da kızım cariyeniz...”

“Güzel kızın adı nedir?..”

Kızın anası sıkıldı, utandı.

“Efendim...” dedi, “ben cahilim... Kızımızın adını babası koydu ama ben pek söyleyemiyorum... Sadece Şah diyorum... Mahşah mı, Mahişah mı?..”

“Kadın, kızın evli midir, ergen mi?”

“Aman efendim, bizim gibi fakirlerin evladını kim ister, isteseler bile bir entaricik yapıp ere vermeye kudretimiz yok...”

Hasibe Hanım halayıklarına:

“Kızlar... Sırtımdan şu feracemi alın!..” dedi.

Hanım yaşmağını, feracesini çıkardı, üzerinde belki yüz kese değerinde mücevher vardı. Gözleri Hammal Receb Beşe'nin kızından ayrılamıyordu. Meddah çelebi bir de bu kızı görse kim bilir ne diller dö-

kerdi: "...Eski püskü palaslar içinde ama sanırsın ki balçık içinde elmas; servi fidanı kadd ü kamet, reftarında zarafet, ebruları kalem-i kudret, ruhsarı âyine-i behçet; ağız, burun, dudak, gerdan, ense, kulak, her birinde ayrı letafet; el ayak sünbül ile zambak; teni billur, ıtrı kâfur..."

Gözleri kızda, anasıyla konuştu.

"Canım kadın..." dedi, "ben meşhur Şalcıbaşı Süleyman Ağa'nın karısıyım..."

"..."

"Oğluma kız ararım... On günden fazladır ki mahalle mahalle, sokak sokak dolaşır dururum..."

"..."

"Şu senin kızın gibi bir kız bir yerde görmedim."

"..."

"Elif okudum ötürü, pazarlığım götürü... Allah'ın emriyle kızını oğluma verir misin?..."

"Elif Bey'e varırsam, babasından ötürü"

Hammal Receb Beşe'nin karısı kulaklarına inanamadı; "Kocama söyleyeyim, bir düşünelim mi?.." diyecekti:

"Efendim..." dedi, "kız senindir, dilerse hemen al götür..."

Ya güzel kız?.. Kuşburnu gibi kızardı. Hasibe Hanım:

"Gel benim şahlara, padişahlara layık kızım!.." dedi.

Zengin şişman kadının başında, o zamanlar "avize" denilen taç gibi bir mücevher vardı, onu çıkarıp kızın başına koydu ki en azından on kese değerindeydi. Hanımın parmağında bir de tektaş yüzük vardı ki onun değeri de en azından on keseydi, onu da çıkardı, kızın parmağına taktı:

"Bunlar bugünlüktür... İnşallah yarın sana her şey gönderirim..." dedi.

Şalcıbaşı'nın karısı feracesini giydi; iki halayığını peşine taktı, "Allah'a emanet olun!.." diyerek çıktı gitti.

Ana kız bakışakaldılar. Ağlamıyorlardı ama ikisinin de gözleri nemliydi. Kız:

"Anacığım... Bunlar nedir, parmağımdaki şeyler nedir?.." diye sordu.

Anası:

“Cevahir dedikleri şeyler olacak!..” dedi.

Kulübemsi evlerinde et tenceresi kaynamazdı, hatta mutfak yoktu o iki odalı meskende, mangal üstünde pişerdi her şey; yedikleri de kışın lahana, kuru fasulye; yazın kabak, domates, peynir, zeytin, yoğurt... Ve ekmek... Ve sade suya ya bulgur ya börülce çorbası; pirinç kibar harcıydı... Akşama doğru Receb Beşe elinde bir yoğurt çanağı ve bir somunla geldi. Kadın, “Aman kocacığım gel!..”, kız da, “Aman babacığım gel!..” diye atıldılar, sonra ikisi birden:

“Bak bize bugün ne oldu” diyerek Hammal Receb’e cevahirleri gösterdiler. Adamcağız sordu:

“Nereden buldunuz bunları?” dedi. “Bunlar adamın başını belaya uğrattır...”

Karısı kısaca anlattı:

Bugün bir hanım geldi... Şöyle oldu böyle oldu...

Receb Beşe’nin de gözleri yaşardı:

“Kızım... İnşallah sen bizim sefaletten kurtulmamıza sebep olursun...” dedi.

Artık o gece onlara uyku yoktur. İki odanın birinde ana kız, birinde de Receb Beşe yatardı. Ana kız konuştular, bilmedikleri kibar hayatı üzerine... Kız biraz da hayal âlemine daldı, “koca” diyerek koynuna gireceği Şalcıbaşı’nın oğlu acaba nasıl bir delikanlıydı?.. Zenginlik ayrı şey, güzellik ayrı; giyim kuşam, asım takım ayrı, aşk ve muhabbet ayrı şey!

Hammal baba biraz vehimli, vesveseli düşündü: “Ya kızı almak tan vazgeçerler ise?..” Kendi kendine söylendi: “Adam sen de...” dedi, “verdikleri cevahirleri satar, kıza çeyiz düzer, Mustafa’ya veririm!..” Kimdi o Mustafa?.. Genç bir hammal... Bey oğulları, paşa oğulları o Mustafa’nın ellerine değil, ayaklarına su dökemezlerdi; hele son zamanlarda İstanbul gençlerine ayak uydurmuş, “Ceza-yir kesimi” esvapla da dolaşmaya başlamış, bir kat daha albenisi artmıştı çapkının...

Sabah ola hayrola!

Sabah oldu ve sabahın çok erken bir saatinde evlerinin kapısı vuruldu. Gelenler bir yaşlıca kadın ile dünkü halayıklardı, üçünün elinde birer bohça vardı. Kapıyı Receb Beşe açmıştı; yaşlıca kadın, Şalcıbaşı Konağı’nın kâhya kadınıydı, yüzü azıcık asıkça bir kadındı.

“Bu bohçaları size konaktan gönderdiler, içlerinde esvap var, biri sana, biri karına, biri de kızına. Sen de bugün içine gitme, birazdan adamlar gelecek, nikâh için seni alıp konağa götürecekler!..” dedi.

Halayıklar kızı alıp bir odaya soktular, soyarak getirdikleri esvaplardan birini giydirdiler... Aman Allah, medet yahey... “Kız bir sanem-i revnaks z-i nigâristan-ı Çin oldu...”

O   kadın gittikten bir müddet sonra bir uhadar geldi, Receb Bee’yi alarak  alcıbaşı’nın konağına götürdü. Konakta meclis kurulmuş, imam efendi, şahitler hazır. Benli Elif, damat da orada, evvela küçük âlim süslü k  kbeye hammalın elini  pt rd ler, sonra 1000 altına nikâh kıyıldı. Hacı Süleyman AĞa:

“Biraderim Receb Bee... Seni ve ehlini kızla beraber konağa aldırtırım, artık sana hammallık yoktur... Benim yanımda mağazada oturursun, çubuğunu içersin!” dedi.

Ama çok beklemediler.

Kâhya kadınının bir kızı vardı. Bütün ümidi o kızı Benli Elif’e vermekti. Hanımının gelin olarak bir hammalın kızını seçmesi o ümidini temelden yıkmıtı. Hayır! Bir  rret kadındı. Hasibe Hanım’ın da zayıf tarafını çok iyi bilen bu  rret kadın, nikâh kıyılıp Receb Bee evine döndükten sonra Hasibe Hanım’ın huzuruna ıktı. Bir şeyler s yleyecekmi de ekiniyormu gibi bir tavır takındı. Hanım sordu:

“Senin dilinin altında bir şey var...”

“Var hanımcığım... Nik hta acele ettiniz... Beni ağırtarak hammalın evinde ne gördünüz diye soracaktın...”

Hasibe Hanım telalandı:

“Ne gördünüz?”

“Ne göreceğim... Kızın anası olacak karı kıçına bir yastık bağlamış, senin imanlığınla zevklenirdi!..”

“Bakın hele kağpeye!”

“Kız da türkü söyleyip göbek atardı... Söylediği türkü de...”

“ekinme... Söyle söyle!”

Kâhya kadın uydurduğu türküyü söyledi:

Elif oku ötürü

Pazarlık da götürü

Elif Bey'e varırsam
Babasından ötürü
Parasından ötürü...

Genç Bektaşî

Hasibe Hanım başına bir örtü alıp selamlığa koştu, kocasının yanına gitti:

“Kocacığım... Nikâh şimdi bozulsun!..” dedi.

Şalcıbaşı şaşırdı, her emrine daima itaat ettiği karısına sebebi ni sordu, o da kâhya kadından duyduklarını anlattı, Hacı Süleyman Ağa kaşlarını çatarak:

“Bozarız!..” dedi.

Hammal Receb Beşe'nin evine bu sefer bir çuhadar değil, yalın ayaklı yarım pabuçlu bir uşak gönderildi. Hammal bunun bir istis- kal olduğunun farkında olacak adam değildi, konağa adeta koşa koşa gitti, ağanın huzuruna çıktığında Benli Elif babasının yanındaydı, kaynatasının elini öpecek oldu da Süleyman Ağa kaşlarını çatarak:

“El öpmeye lüzum yok... Sen çekil git!..” diye bağırdı.

Ve etek öpmek isteyen Receb Beşe'ye de:

“Etek öpmeye de lüzum yok... Al kızının nikâhını, karın benim zevcemle alay edermiş... Defol git karşımdan!..” dedi.

Hammalın önüne bir torba attı, içinde 1000 altın vardı. Receb Beşe:

“Aman ağa hazretleri... Bu bize iftiradır... Biz öyle insanlar değiliz, sizi velinimet bildik ki hakkınızda başkasından küçücük bir kötü laf duysak helakine kastederiz...” diyecek oldu ise de hacı ağa dinlemedi.

Altın torbası eline verilerek konaktan kapı dışarı edildi. Hammal Receb Beşe koşa koşa geldiği yerden evine ayakları tökezleyerek döndü ve olanı biteni karısı ile kızına anlattı. Ortada bir iftira olduğu belliydi. Ellerinde iki mücevher, üç bohça esvap ve 1000 altın nikâh parası kalmıştı. Açılmış gibi görünen bir refah ve saadet yolunun tozu halinde.

Fakat güzel kız birden şahlandı, sonra belki ağlayacaktı, ama o anda gayetle metin:

“Babacığım, durma kalk, şu cevahirleri al, şu bohçaları al, o altın torbasını da al ve götür hepsini onların suratlarına at... Geri ver” dedi.

Kızının böyle bir halini ilk defa gören Receb Beşe hiç düşünmedi: “En doğrusu da odur kızım... Haklısın... Bizim Allah’ımız var!..” dedi.

Nerden kalmıştı aklında hammalın, Şalcıbaşı’nın konağına giderken bir mani mırıldanıyordu:

Hiç ummadığın yerde
Birden açılır perde
Derman erişir derde...

Receb Beşe altın torbalarını, esvap bohçalarını ve bir eski çevreye sardıkları iki parça mücevheri konak kapısının önüne attı.

“Al bunları!.. Ağanız olacak serseme versinler!..” dedi ve hemen döndü.

O gece Receb Beşe’nin evinde şöyle konuşuldu:

Kız:

“Babacığım...” dedi, “hatırımı kırmadın, bugün dediğimi yaptın... Şimdi senden başka bir şey isterim...”

“İste kızım... Ben de ne olduğunu bilmeden, elimden gelen bir şeyse yaparım, söz veriyorum.”

“Yarın sabah sokağa çıktığında, sakat olmasın, bir de dilenci olmasın, karşına ilk çıkan delikanlıya beni çıkar ver...”

Receb Beşe, “Ben vereyim ama ya almazsa?..” diyemedi:

“Olur kızım!..” dedi.

Ve içinden “Allah vere de kimseye rastlamasam da, yarın ilk karşıma çıkan bizim çapkın Mustafa olsa!..” dedi.

Fakat ertesi sabah daha kapıdan çıkar çıkmaz genç bir Bektaşî dervişiyile karşılaştı... Başında Bektaşî tacı, sırtında beyaz bir entari, belinde beyaz bir kuşak, kuşağında teber, göğsü bağı açık, çıplak ayaklarında kırmızı pabuç, boynuna da bir mühr-i Süleyman asmış. Yaşı da en çok 25... Belki daha da küçüktür. Göz göze geldiler... Bakışı da çok çok tatlıydı. Hiç düşünmedi.

“Gel oğlum...” dedi, “sana bir şey söyleyeceğim var!”

Genç derviş vahşet göstermedi, hammalın evine girdi.

“Bu gece şöyle bir yemin ettim...” diye başlayarak başlarından geçeni dervişe anlattı.

“Kabul edersen kızımı sana vereceğim!..” dedi.

Derviş:

“Babacığım... Kabul etmesine ederim ama kızını bir kere göreyim...” dedi.

Receb Beşe başına bir örtü attırdığı kızını çıkarıp dervişe gösterdi. O eşsiz güzellik karşısında dervişin gözleri kamaştı.

“Kızın dediğinden de güzelmiş babacığım... Ama biz dervişiz, nikâh için şeyhimden izin almaya mecburum... Bana çok değil, üç gün ruhsat ver...” dedi.

“Olur oğlum... Sana üç gün değil, beş gün ruhsat verdim... Beş gün içinde kızı başkasına vermem...”

Hammalın güzel kızı da derviş görmüştü ve beğenmişti... Beğenmek değil, genç dervişe o görüşte âşık olmuştu.

Derviş çıkıp gitti.

Receb Beşe'nin çalışacak, hammallık yapacak takatı yoktu. O gün niçin sokağa çıkmıştı?.. Kızına koca bulmak için... İşte onu da bulmuş gibiydi. Evde kaldı.

Fakat aradan iki saat geçti geçmedi kapı çalındı. Kapıyı Receb Beşe açtı. Bir at, on kadar çuhadar, bir de çok temiz giyinmiş sakallı, yaşlıca bir adam:

“Receb Beşe siz misiniz?”

“Benim...”

Çuhadarlardan biri, hammala bir bohça verdi, ihtiyarca adam da:

“Bohçadaki esvabı giyin... Biz burada bekliyoruz... Sizi sahib-i devlet (sadrizam) efendimize götüreceğiz!..” dedi.

Devlet kuşu

Elindeki büyük ve ağırca bohçaya şaşkın şaşkın bakan hammal:

“Kardeş... Bunda bir yanlışlık olacak... Ben sadrazam huzuruna çıkacak bir adam değilim...” dedi.

Gelenlerin yaşlıca sakallısı:

“Canım, siz Hammal Receb Beşe değil misiniz?.. Sadrazam hazretleri sizi ister işte!..” dedi.

Bu ısrar karşısında söylenecek sözü yoktu. İçerde karısı ile kızına:

“Siz bir rüya gördünüz, şimdi sıra bana geldi... Bir adam ile birkaç çuhadar geldi, bir de at getirmişler... Beni sadrazam istermiş, bu bohçanın içindeki esvabı giydirip beni vezire götüreceklermiş...” dedi.

Bir gün önceki vakadan sonra ne anasının ne de Mihrişah'ın akılları başlarında değildi. Korka korka bohçayı açtılar; içinden bir kat iç çamaşırı ile kavuk ve pabucuna varınca büyük kişilerin giydikleri bir kat âlâ esvap çıktı, “Bakalım bunda da ne hikmet var?..” dediler. Receb Beşe çarçabuk giyindi ve dışarı çıktı. Çuhadarlardan biri tarafından koltuklanarak ata bindirildi.

Paşakapısı'nda da hammalı hürmetle karşıladılar. Bir hammalın yüzüne bakmaya bile tenezzül etmeyecek adamlar tarafından selamlandı. Ve pek az bekletildikten sonra vezirin huzuruna alındı, hatta bir teşrifat memuru orada bulunanlara:

“Sizler yarın gelin... Sahib-i devlet efendimiz bu ağa hazretleriyle konuşacaklar... Bugün gayri kimseyi kabul etmez...” dedi.

Receb Beşe'nin kulağına da şu laflar çalındı:

“Kim bu adam yahu?”

“Şimdiye kadar görmüşlüğüm yoktur...”

“Rumeli yahut Anadolu âyanından biri olacak.”

“Üstündeki esvap iğreti gibi duruyor...”

“Bir yerde görmüş gibi oluyorum ama neresi kestiremem...”

“Tahmiste bir hammal vardır, ben ona benzettim ama...”

“...”

Sadrazam, Hammal Receb'i güler yüzle karşıladı.

“Hoş geldin Receb Ağa... Buyurun!..” dedi.

Meclis halvet oldu ve vezir meseleyi anlattı.

“Receb Ağa...” dedi, “dün Şalcıbaşı Hacı Süleyman'ın sana yaptığı kötü muameleyi padişahımız efendimiz işitmiş... Çok üzülmüş... Sana, karına ve bilhassa kızına çok çok acımış... Sana kapıcıbaşılık rütbesi verdi, bir ev satın alındı, döşendi dayandı, şimdi seni yeni evine götürecekler...”

Hammal Receb bir rüya âleminde miydi, kestiremiyordu, sadrazamın huzurundan etek öperek çıkarken vezir kendisine bir kese altın da cep harçlığı verdi.

Cağaloğlu'nda, İstanbul'un en kibar yatağı semtinde bir konağa geldiler ki Şalcıbaşı'nın konağından farksızdı, belki de ondan âlâydı. Kapıcılar, uşaklar, düzülmüş koşulmuş... Önce konağın selamlığını gezdirdiler... Hammalın hayretinden dili tutuldu. İçinden, "Karıma, kızıma nasıl haber vereyim..." diye düşünürken bir harem ağası geldi.

"Efendim... Buyurun... Sizi haremden isterler!.." dedi.

Hareme girdiğinde önüne iki cariyeye düştü, yol gösterdi. Açılan bir kapıdan girince de pek muhteşem döşenmiş bir odada karısı ile kızını buldu. İkisi de ipekli esvaplar içinde ve cevahirlerle donatılmıştı, sanki biri sultan, biri de sultan kızı. Birbirlerini görünce ağlaşmaya başladılar. Receb Beşe:

"Bu ne haldir karıcığım?.." diye sordu.

Kadın da:

"Kocacığım, ben ne bileyim, sana sormalı... Seni alıp götürdükten sonra yine kapı çalındı, haremağaları geldiler, işte böyle güzel güzel esvaplarla, cevahirlerle süslediler..." dedi.

Receb Beşe vezirin sözlerini karısına anlattı. Karı-koca başlarına geleni kimseye söylememişlerdi. Şalcıbaşılardan gördükleri hakaret ne çabuk yayılmıştı ki ta padişahın kulağına kadar gitmişti.

İş kalmıştı yeni hayatlarına alışmaya. Receb Beşe "kapıcıbaşı" olmuştu. Ama ne yapacağını bilmiyordu, "Elbet gösterecekler işimi... Canımı dişime takar, öğrenir yaparım..." dedi.

Ertesi sabah bir haremağası selamlığa çıkması gerektiğini, hizmetindeki kimseleri tanımasını söyledi. O da öyle yaptı.

Evvla kendisini vezire götüren o yaşlıca sakallı adam geldi.

"Bendeniz sizin kâhyanızım..." dedi, "şu kâğıtlar size ihsan olunan iratların senetleridir ki şimdilik senede seksen keselik iradınız vardır... Şu yanımdaki efendi de haznedar kulunuzdur... Masarif için siz hiçbir şey düşünmeyin, sadece ona emredin..."

Kâhya, Receb Beşe ile yalnız kalarak ona ağalığın icap ettirdiği şeyleri talim etti. Hammal da can kulağıyla dinleyip öğrendi.

Kapıcıbaşı Receb Ağa'nın konağa yerleştiğinin beşinci günüydü ki, artık kibarlığı öğrenmiş ve ağalık takımını takınmış, selamlıkta sabah kahvesini içiyordu, bir uşak geldi:

"Efendim... Sizi bir Bektaşî görmek istiyor!.." dedi.

Güzel kızı Mihrişah üzerine beş gün önce verdiği sözü o zaman

hatırladı; "Gelsin..." diyecekti, fakat demeye hacet kalmadı, uşağın arkasından genç derviş de içeri girdi:

"Huuu!.." dedi, "işte ben sözümü tuttum, geldim!.."

"Buyurun dervişim... Sefa geldiniz, hoş geldiniz!"

Mihrişah Sultan

Kapıcıbaşı ağa, genç dervişe yanında yer gösterdi ve uşağa kimse-nin içeri alınmamasını tembih etti, sonra şöylece konuştular.

Derviş sordu:

"İşte Cenab-ı Hak size devlet verip bu hale geldiniz, ben yine o yalın ayaklı yarım pabuçlu Bektaşî fukarasındanım... Sözünüzde durup kızınızı bana verecek misiniz, yoksa artık sen bizim küfvümüz değilsin mi diyeceksiniz?"

Receb Beşe güldü:

"Behey derviş..." dedi, "sen beni ne sandın?... Fakirdim, hammaldım, ama akran ve emsalimin arasında sözünün eri olarak tanınmış-tım... Senin devlet dediğin şey sabah varsa akşama yoktur... Dünyaya bel bağlanmaz oğlum... Kız yine senindir... Ancak senden rica ederim ki başından o Bektaşî külahını çıkar, sana bir kat âlâ esvap aldırayım, benim şu zamanki kılık kıyafetime uyasın ki bu konaktaki bendegân seni damadım çelebi olarak saysınlar... Sana konakta hemen bir oda vereyim; kıyafetini değiştir, imama haber salalım, nikâh kıyıl-sın, kızı da helalinden koynuna koyalım, sıdk u sefayla murada erin..."

Eskici hiç düşünmedi ama derviş düşündü.

"İyi iyi ama işte o külahı çıkarmak zor... Yine şeyhime gidip yalvarayım, bana üç gün daha mühlet ver!.." dedi.

"Üç gün değil, beş gün mühlet verdim..."

Derviş el öptü, çıktı gitti.

Haremde karısı ile kızı sordular; "Ya o dervişin şeyhi külahını çıkarmasına ve kılığını değiştirmesine izin vermezse ne yapacaksın?.." dediler.

Receb Beşe:

"Kızı yine vereceğim!.." dedi.

Receb Beşe o beş gün içinde kız için söz verdiği genç derviş

unutmuştu ama kız unutmamıştı, şöyle bir görüldüğü ve gördüğü esmerin güzeli genç dervişin hayali her an gözünün önündeydi.

Bir beş gün daha geçti. Receb Beşe bir kapıcıbaşının vazifesinin ne olduğunu da öğrenmişti. Lazım geldiğinde kendisini sarayda Divan-ı Hümayun'a çağıracaklar, eline padişahın bir fermanını vererek yanına muhafızlar katacaklar, uzak yakın bir sancak beyine, bir valie gönderecekler, fermanı verecek, cevabını alıp gelecekti.

Tam beşinci gündü, dervişin kendisine geleceği gün, Receb Beşe'yi saraydan çağırdılar, telaşlandı, gitmemek olmaz, kâhyasını çağırdı, durumu meseleyi anlattı, tembihini yaptı ve kendisi saraya gitti.

Divanda sadrazamı yalnız buldu. O zaman hatırladı ki salı günleri toplanırdı ve o gün de salı değildi.

Sadrazam:

"Receb Ağa..." dedi, "padişahımızın sana olan ihsanları gün günden artıyor..."

"Hayır ola efendim..."

"Hayırdır elbet... Senin bir güzel kızın varmış..."

"Vardır efendim..."

"İşte padişahımız senin o güzel kızını Allah'ın emri ve Peygamber'in kavliyle nikâhlayıp helalinden almak ister..."

Receb Beşe'nin beti benzi değişti.

"Ey sahibi devlet efendim..." dedi, "canıma minnet bilirim ama ben kızımı padişaha veremem... Kız için bir dervişe söz verdim... Padişaktır, o derviş buldursun, derviş kızımı almaktan vazgeçsin, o zaman vereyim... Yoksa beni verdiği konaktan atsa, hatta daha beter bir hale de düşürse verdiğim sözden dönemem!..."

Sadrazam:

"Aman Receb Ağa, padişahlara böyle şey söylenir mi?.. Seni padişahımızın huzuruna çıkarayım, kendin söyle..."

Sadrazam hammalı aldı, arzodasında padişahın huzuruna çıkardı. Fakat Receb Beşe tahtında oturan padişahı görünce gözlerine inanamadı, tahtta oturan, kızını vermeyi vaat ettiği genç Bektaşî derviştir, ne yapacağını, ne söyleyeceğini şaşırıldı.

O tarihlerde 25-26 yaşlarında bir genç olan Sultan II. Mahmud:

"Ne şaşırдын Receb Baba..." dedi, "bana külahını çıkar, kıyafetini

de değiştir diyen sen değil misin?.. İşte külah da çıktı, kıyafet de değişti!..”

“S yleyene bakma, söyleten Hak’tır” demişler; şalcıbaşı’nın karısı hammalın güzel kızını gördüğünde, “Sen şahlara, padişahlara layıksın!..” demişti, öyle oldu, Hammal Receb Beşe’nin kızı kıyılan bir nik hla “Mihrişah Haseki Sultan” oldu.

Ya şalcıbaşı’nın şişman Hasibe Hanım ne  lemdeydi?.. Oğlu Benli Elif’e gönlünün ısınabileceği bir kız, Raşide’ye benzer bir kız bulabilmek için hâlâ mahalle mahalle, sokak sokak dolaşıyor muydu?..

Hammal Receb Beşe’nin üç bohça esvabı, iki parça mücevheri ve 1000 altın nikâh parasını getirip suratlarına attığı günün akşamı da ilk işi mabeyn kapısından, haremın selamlığa açılan kapısından uşak Kara Hasan’a seslenmek olmuştu:

“Hasan!..”

Uşak oğlanın “Ayaklarımı yıkayıp geliyorum hanım anneciğim” cevabını bekledi. Hasan cevap vermedi. Tekrar seslendi, yine cevap yok. Mabeyn kapısına kâhya geldi.

“Hasan yok efendim...” dedi, “bohçasını aldı, kapımızı bırakıp gitti!”

Hasibe Hanım donakaldı, sebebini sordu:

“Zoru neymiş  apkının?”

“Sordum, söylemedi, kâhya kadından sor, o bilir” dedi gitti.

Kara Hasan’ın hikâyesi

Hasibe Hanım kâhya kadını çağırıp sordu:

“Hasan bohçasını almış, kapımızı bırakıp gitmiş...”

“Cehennemın dibine gitsin  apkın! K  kbeyimize uşak mı bulunmaz...”

“?..”

“Hanımcığım... Zaten  apkının gün günden şımarıp azması da sizin onu her akşam dizinizin dibine oturtup hikâye anlattırmanız değil mi?”

“Ne yaptı ki?”

“Daha ne yapacak hanımcığım... Dün akşam karşıma o baldırı çıplak kılığıyla dikildi, ‘Allah’ın emriyle kızını senden isterim!..’ de-

di. Ben de, 'Defol karşımdan çapkın... Ben Naimeciğimi senin gibi baldırı çıplak için yetiştirmedim...' dedim. 'Bu konakta kızına ben-den âlâsını mı bulacaksın?..' dedi. 'Ben o kızı senin gibi uşak parçasına değil, Elif Beyimiz'e vereceğim..' dedim."

"Ne dedin?.. Ne dedin?.."

" 'Elif Beyimiz'e vereceğim' dedim, çapkın da güldü, 'Ben şimdi hanımımızın yanından geliyorum... Küçükbeye kız bulundu, dünya güzeli bir kızmış, bir hammalın kızıymış... Sen avucunu yala!..' dedi. Ben de dayanamadım, 'Seni rezil şıkırdım..' diyerek suratına tükürdüm... O da bana bir şamar attı; 'İşte ben bohçamı alıp gidiyorum, sen beni mumla arayacaksın domuz karı!..' diyerek çekti gitti."

Hasibe Hanım biraz düşündü.

"Şimdi anladım dönen dolabı ama geç kaldım... Benimle alay ettilerdi.. 'Elif oku ötürü...' türküsünü..." dedi.

Hammalın evine bohça götüren halayıkları çağırıp tehdit edince kızlar doğruyu söylediler.

"Öyle şey görmedik, öyle türkü duymadık... Bizi kâhya kadın talim etti..." dediler.

Hasibe Hanım da Kara Hasan'ın tabiriyle:

"Vay domuz karı!.." dedi... "Şimdi şimdi, hemen şimdi, kızınla beraber bohçalarınızı alın, konaktan defolup gidin!.. Beni hem o güzel kızdan hem de Kara Hasan'dan ettiniz. Defolun, durmayın, gözlerimin önünden çıkıp gidin!"

O gece vakayı kocasına anlattı, Hacı Süleyman Ağa:

"İyi etmişsin..." dedi...

Hasibe Hanım elbet ki iyi etmişti ama şimdi ne yapacaklardı?

O gece ve ertesi gün düşündüler. Kararı yine Hasibe Hanım verdi; "Yarın gider, hammalın karısına kâhya kadının dolabını anlatır, özür af dilerim, o güzel kızı da alır elimle konağa getiririm... Bir açıkgoz uşağı da sokaklara salar Hasan'ı aratırım..." dedi.

Öyle yaptı. İki halayığını peşine taktı, ellerine bohçalarını verdi, Receb Beşe'nin evine gitti. Kapıyı çaldılar, ses yok; tekrar çaldılar, yine ses yok; bir komşu kadın pencereden seslendi:

"Onlar buradan çıktılar hanımım!.."

"Nereye gittiler?.."

"Bilmiyorum... Bir saray arabası geldi... Haremağaları, cariyeler

geldi, Receb Beşe'nin karısı ile kızını giydirdiler, süslediler, arabaya bindirip alıp götürdüler...”

Şişman kadın bayılıp düşecek gibi oldu... “Herkes benim gibi enayi mi... Elden kaçırılır mıydı o kız...” dedi, “Bari Hasan’ı bulsalar... Beni hikâye anlatarak biraz oyalas...”

Kara Hasan’ı da bulamamışlardı. Kolay mı bulunurdu Hasan?... İstanbul bir insan deryası, Hasan o deryada bir katre...

Hasan’ı aramaya giden bir açıkgöz uşak evvela Çardak Kahvehanesi’ne uğramıştı... Kahvehanede göremedi. Kahvehanenin yanında bir de koca deniz hamamı vardı, yine Çardak Kolluğu çorbacısının işlettiği bir deniz hamamı, “Hasan aşk ateşiyle fırlayıp gitti... Olur ki ateşini söndürmek için deryada çimer...” dedi, oraya da baktı... Deniz hamamı İstanbul gençleri ve her tabakadan gençlerle bir karınca yuvası halinde.

Kimi kebuterdir atar taklayı
Kiminde gör bıçkın meşrep edayı
Belde gülgün futa yüz mehlikayı
Her biri bir semtin bir mehparesi.

Beyzade, paşazade, kopuk, civelek yoldaş, kalyoncu şehbaz, kayıkçı haylaz, gül ibikli horoz, tosun, kuzu, oğlak, palaz; ama içlerinde Kara Hasan yok.

Kara Hasan Üsküdar’daydı. Bohçasını koltuğuna almış, konaktan fırlayıp koşarlı ayaklarıyla soluğu yalı boyunda almış:

“Üsküdar kayıklarının iskelesi neresidir?...” diye sormuştu.

Konuştugu kayıkçı:

“Burasıdır eşbehim... Atla kayığa!..”

Ve o dolmuş kayığında Üsküdar’a kadar kayıkçıyla konuşmuştu. Önce Hasan Şalcıbaşı Konağı’ndan niçin çıktığını anlatmıştı. Sonra da kayıkçı:

“Gam yeme delikanlı...” demişti, “işte sana iş hazır, benim kayıkta çalış...”

“...”

“Sabahtan akşama denize kürek çalarsın ama kayıkçılık cümbüşlü, sefalıdır.”

“... ”

“Seni 59. Orta’ya civelek yazdırayım... Yarın da koluna ortamızın nişanını dövdüreyim...”

“... ”

Cellat Ahmed Çorbacı’nın güzel kızı

Cellat Ahmed Çorbacı, namlı yeniçeri zorbalarındandı; 13. Orta’nın çorbacısıydı, o ortanın nişanı bir pençe içindeki bıçak resmiydi, onun için “Bıçaklı Pençe Çorbacısı” da derlerdi. “Cellat” lakabına gelince, ne cellatlık yapmıştı, ne de zalim ve gaddar adamdı. Gözü pek, korku bilmez, bıçak karşısında yüz çevirmez, kabadayı, zorba adamdı, o kadar.

O lakap için bir vaka anlatılırdı. Yirmi yıl önce, daha neferliği zamanında gece ve gündüz beraber, aynı ortadan Osman adında bir yoldaşı vardı. O zamanlar Ahmed bekâr, Osman evliydi ve Osman’ın çok çok güzel bir karısı vardı. Orduyla beraber sefere gittiler, Tuna boyunda Silistre Kalesi’nde bulunuyorlardı. Osman’a İstanbul’daki karısından bir müjde mektubu gelmişti, kadın “Nur topu gibi bir oğlumuz oldu...” diye yazdırmış.

İstanbul’dan ayrılalı bir yıl, yani on iki ay olmuştu. Mektubun üstünde bir tarih yoktu. Osman’ın kafası attı, “Karı kötü oldu, bir çocuk peydahladı, şimdi bana yamamak ister” dedi. İki cahil yeniçeri parmak hesabı yaptılar ve karar verdiler ki Osman’ın sefere çıkarken karısını gebe bırakmasına ihtimal yoktur. Kolundaki “bıçaklı pençe” nişanını yoldaşına göstererek:

“Biz bu nişanı niçin taşırız?..” diye sordu.

“Ocağımız namusu için, ortamız namusu için, kendi namusumuz için!”

“Şimdi bana ne yapmak lazımdır?”

“Gidip o karıyı kesmek lazımdır!..”

“Ya doğurduğu piçi?”

“Onu da kesmek lazımdır!”

“İstanbul’a gider, ben onları keserim!”

Osman çorbacısından izin isteyecekti, vermezse kaçacaktı. İlk iş olarak mektuptaki haberi gizlediler, yoldaşları arasında, “Osman’ın

karısı ölmüş...” haberini yaydılar. O sıralarda yeniçeri ağasına İstanbul’a gönderilmek üzere bir ulak lazım oldu, o büyük ağa 13. Orta çorbacı ağasından akli başında, ulaklık yapabilecek bir nefer istedi, çorbacı ağa da Ahmed’i seçti. Bu sefer iki arkadaş şöyle konuştular; Ahmed:

“Ben senin yoldaşın ve kan kardaşın değil miyim?”

“Yoldaşım, kan kardaşımsın...”

“Senin namusun benim, benim namusum senindir!”

“Öyledir...”

“Sen izinden ve firardan vazgeç... Karın ile piçini ben keserim, namusumuzu temizleriz!”

Osman kan kardaşının teklifini kabul etti. Ahmed İstanbul’a geldi ve sözünü tuttu; Osman’ın evine giderek kendisini, kocasının en yakın arkadaşı, hatta kan kardaşı olarak heyecanla karşılayan kadına:

“Osman’ın elinden kan çıktı, siyaset edeceklerti ama kaçtı, seni ve oğlancığı Çamlıca’da bekliyor, oğlancığı da al, seni kocana götürceğim, Anadolu tarafına kaçıp izini yok edecek!..” dedi.

Kadıncağız deliye döndü, öyle ki bir bohçacık çamaşır almak bile hatırına gelmedi, kundak bebeği çocuğu kucağına aldı, Çamlıca’ya gitmek üzere Ahmed’in peşine takıldı.

Kayıkla Üsküdar’a geçtiler, oradan da yaya olarak Çamlıca yoluna düştüler. Ortalık iyice kararmıştı. O zamanlar Çamlıca yolu kırıktı, gece de bastırınca bir yeniçerinin namus yolunda, bir kadın ile bir kundak çocuğunu kesmesi işten sayılmazdı.

Ahmed Silistre’ye döndüğü zaman Osman’ı ölüm döşeginde buldu. Bir gece evvel bıçağını kasığına saplayarak intihar etmişti. Vaka şöyle olmuştu:

13. Orta yoldaşları bir işret sofrası kurmuşlardı. Osman’a karısından mektup getiren ulağı da davet etmişlerdi. Osman, başka bir ortadan olan o nefere:

“Sen İstanbul’dan Silistre’ye kaç ayda geldin yoldaşım?..” diye sordu.

O nefer:

“Yolda biraz eğlendim... Üç buçuk ayda geldim!..” dedi.

Osman’ın gözleri dehşetle açıldı, hemen bir parmak hesabı daha yaptı. Ulağın söylediğine göre, sefere çıkarken karısını gebe bırakmış olabilirdi. İçkinin de kamçısıyla çileden çıkmış:

“Biz ne yaptık!.. Masum karımı ve nur topu gibi masum uşağımı Ahmed karındaşım nahak yere kesti!.. Gayri bana yaşamak olmaz... Evladım ile karımın celladını görmekten ise bana ölüm yektir!..” diyerek bıçağını kasiğine saplamıştı.

İşte bu vakadan sonradır ki yoldaşları arasında Ahmed’e “Cellat” lakabı takılmıştı, ama hiç kimse yüzüne karşı bir şey söyleyemezdi. “Ahmed” denilince, “Hangi Ahmed?” diye sorulursa fısıltıyla, “Cellat Ahmed” denilirdi.

İstanbul’a dönüldüğün tezine Cellat Ahmed evlendi, evlendiğin tezine de “nur topu” gibi bir kızı oldu. Yıllar geçti, “Mihriban” adı konulan kız 13-14 yaşlarına geldi. Melek yüzlü, melek huylu bir kız oldu. O zamanlar o yaşlar bir kız için evlenme çağıdır. Beyzadeler, paşazadeler, Karun malına sahip tüccar oğulları için görücüler geldi. Ahmed de ortasının çorbacısı olmuştu; güzel kızı almak için boyun boyun yalvaranlara aynı cevabı veriyordu.

“Mihriban yeniçeri kızıdır!.. Yeniçeriyle evlenir!.. Mihriban’a koca olacak delikanlı kapıdan nara atarak girdi mi, gülle topuklu ayaklarıyla yürürken evi zangır zangır sarsmalı!.. Ayaklarının altında merdivenin her basamağı çatırdamalı!.. Damadımı ben seçeceğim!..” diyordu.

Kendi ortasından ve başka ortarlardan bütün genç neferler, nefer namzedi civelekler, esnaf eşbehi yeniçeri taslakçıları fırsat gözleyip Cellat Ahmed Çorbacı’nın gözüne girmeye çalışıyorlardı; eşbehlik, bıçkınlık, şehbazlık yollarında türlü türlü nümayişlerle.

Hasan “karabarut”, Mihriban “ateş”

Yeniçeri kızı güzel Mihriban günlerden bir gün anasıyla birlikte Üsküdar’da bir düğüne gitti. Ancak ikindiye doğruydu ki İstanbul’a dönmek üzere Üsküdar’ın büyük iskelesinden bir kayığa binmişlerdi; 59. Orta’nın civeleği Kara Hasan’ın kayığına. O zamanlar dolmuş kayığı da olsa erkek ile kadın müşteriler aynı kayığa binemezlerdi. Mihriban ile anasını korumak için yanlarına katılmış 13. Orta yoldaşlarından pür silah iki yeniçeri de başka bir kayığa binmişlerdi ve her iki kayıkçıya da aynı emir verilmişti: “Çek arslanım Ahırkapı İskeleyi’ne!..”

Kara Hasan Cezayir kesimli pırpırı kılıktı. Birkaç haftadır kayıkla dolaşalı esmer yüzü biraz daha yanmış, bıyık tüyleri biraz daha

kararmıştı. Sağ kolunda yeni dövülmüş 59 nişanı, küreklerle her ası-
lışında kayığı boyunca ileri sürüyordu ve arkalarındaki kayık bıçkın
oğlanın her hamlesinde biraz daha geride kalıyordu.

Kaş üstüne bir tutam kara kâkül dökülmüş, göğüs bağı açık, bal-
dırlar çıplak, haşarılıkta bitirim, mertlikten yana bir kara peleng, el-
hak bir kayıkçıydı. Kızın gözleri kayıkçı oğlanın üzerinden ayrıla-
maz oldu, ayaklarından yüzüne dolaşır dururdu. Ama oğlanın gözle-
ri de kızın üstündeydi. Kızın anası genç ve güzel kayıkçının gözlerini
Mihriban'dan ayırmak için ona hiç lüzumsuz şeyler sormaya başladı:

“Oğlum adın nedir?”

“Bana Kara Hasan derler...”

“Nerelisin, hangi diyardan koptun geldin?”

“Nereden kopup geldiğimi bilemem... Gözümü açtım, kendimi
İstanbul'da buldum...”

“Anan baban var mıdır?”

“Olmak gerekir ama ben onları bilmem...”

Kadının yine “Oğlum!..” diye başlayarak bir şey sormak istediğin-
de Kara Hasan'ın sabrı tükendi, kıza tam bıçkınca harf endazlıkta
bulundu, Türkçesi laf attı:

“Hatun... Senin oğlun olurum ama yanındakinin kardeşi olmam...
Vallah billah olmam...”

Mihriban gülümsedi, anası da kızmadı, daha doğrusu kızamadı,
güzel kayıkçıya karşı içinde bir sıcaklık, yakınlık duymuştu.

Güzel kızın gülümsemesi güzel oğlana cesaret verdi, pes bir ses-
le, ama çok tatlı bir sesle bir türkü tutturdurdu, kız ağzından oğlan için
söylenmiş bir türkü:

Kayıkçım konuşuyor

Tatlı tatlı kuşdili

Ayaklar çıplak ama

Sırma nakış çevreli.

Ben kâtibe varamam

Kıyma kızına ana

Kayıkçımdan başkası

Koca olamaz bana...

Bu sefer Mihriban kahkahalarla gülmeye başladı. Anası kayıkçıya değil de kızına çıkıştı; “Kız, gülmesene!..” dedi, oğlana da:

“Bana bak çapkın!..” dedi, “ben Cellat Ahmed Çorbacı’nın karısıyım, bu da kızımız... Kendini çorbacıya beğendir, kızı al...”

Kara Hasan birden kürekleri bıraktı.

“Anacığım... Benimle alay etmezsin ya?.. Doğru mu söylersin?..” dedi.

Kadın yemin etti:

“Vallah billah doğru söylerim...” dedi.

Mihriban anasına göstermeden bir göz işmarı çaktı, “Doğrudur!..” diye.

Kayıkçı içinden, “Ben de kendimi o çorbacıya beğendiremezsem bana Kara Hasan demesinler!..” dedi.

Ahırkapı İskeleyi’ne geldiklerinde ortalık iyice kararmıştı. Kara Hasan sordu:

“Nerede oturursunuz anacığım?..”

“İshakpaşa’da!”

“Öyle ise size oraya kadar fener çekeyim!”

Kadın:

“Baldırı çıplak çapkınsın ama nazik oğlansın...” dedi.

Hasan:

“Öyleyimdir anacığım...” dedi.

Kadınları iskeleye çıkardı, kayığını da iskeleye bağladı, kayığın el fenerini aldı, uyandırdı ve önlerine düştü. Arkadan gelen kayıktaki iki yeniçeri de şöylece konuştular:

“Kayıkçı oğlan fener çeker, hatunları götürür...”

“Bize artık lüzum kalmadı... Buradan doğru kolluğa gidelim...”

“Karabarut gibi bir oğlan!”

“Çorbacının kızı da ateş!”

Biri nara attı, biri de Aydın havası tutturdu:

Pullu’nun evleri hamama karşı

Gelene geçene atıyor taşı

Pullu’nun kemana benziyor kaşı.

Ahmed Çorbacı’nın evi İshakpaşa Hamamı’nın karşısındaydı. Kara Hasan iskeleye dönmedi, “Bu gece şu hamamda yatarım!..” de-

di. Kadınlar eve girince, o da hamama girdi. Şalcıbaşı'nın konağına uşak olmadan az mı yatmıştı sabahçı hamamlarında, hatta hamam külhanlarında.

“Kara Hasanım Üsküdar’dan geldi mi, gelmedi mi?..”

Ana kız kapıdan girer girmez konuştular; kız:

“Kapının önünde nara atıp içeri girdiğinde güm güm topuk vurarak evimizi zangır zangır titretecek delikanlı işte bu kayıkcıdır...”

“Tamam... Babanın damat olarak aradığı delikanlıdır.”

“Babamı arar bulur, ona görünür mü dersin?..”

“Sana abayı yaktı, babanın peşini bırakmaz sanırım.”

“Bana abayı yaktığını bilmem ama...”

Mihriban anasına şöyle bir baktı, kızın bakışında neler yoktu ki: “Asıl ben ona vuruldum, âşık oldum.”

Ahmed Çorbacı evine yatsıya doğru gelirdi, akşamcılığı vardı ve meclisini Kumkapı’da “Karabıçak”ta kurardı.

O gece karısının ilk işlerinden biri çorbacıya Kara Hasan’dan bahsetmek oldu. Mihriban onları kapı ardından dinledi:

“Bir kara çapkın oğlan ki tam senin aradığın damat...”

“Hangi ortanın eşbehiymiş?”

“Üsküdar’da 59’lulardan...”

“Hangi memleketin uşağı acaba?”

“Gözümü açtım, kendimi İstanbul’da buldum dedi... Hem yetim, hem öksüz büyümüş...”

“Mihriban’ın gönlü yattı mı acaba?”

Kadın gülümsedi:

“Bilmem... Çağır da kendisine sor!”

Sonra oğlanın kendilerine fener çekme nezaketinden bahsetti. Çorbacı büsbütün ilgilendi.

O gece Kara Hasan da hamamda Ahmed Çorbacı hakkında pek çok bilgi edinmişti: “Hiç şakaya gelmez, adı üstünde ‘cellat’tır...”, “Ama merd-i merdandır, kahpeliği duyulmamıştır”, “Nice ‘benim’ diyen zorbaları bıçağı altından geçirmiştir...”, “Galata’da hendek içinde yine bir bıçak kavgası varmış, 64’lü Laz Temel ve tayfasıyla...”, “Onu da sindirir sanırız...”

Ertesi sabah Kara Hasan erkenden giyinmiş, adeta pusuda bekliyordu. Ahmed Çorbacı evinden çıkınca o da fırladı. Yolda bir çorbacının önüne geçmek sözde büyük bir saygısızlıkmiş gibi:

“Elini öpeyim ağam... Bana destur ver, acele işim var...” dedi.

Ahmed Çorbacı oğlana baktı, o gece karısının tarif ettiği kayıkçı.

“Dün akşam benimkileri Üsküdar’dan getiren kayıkçı Kara Hasan sen misin?..” diye sordu.

“Benim ağam...”

“Gece hamamda mı yattın?”

“Hamamda yattım ağam.”

“Yarın akşam Kumkapı’da Karabıçak dedikleri meyhaneye gelirmisin benim şerbetimi içmeye?”

“Gelirim ağam...”

Oğlan güm güm topuk vurarak yokuş aşağı uçtu gitti. Ahmed Çorbacı da ardından bakarak, “Tam aradığım damattır!..” dedi.

Zengin Şalcıbaşı’nın oğluna anası kapı kapı dolaşıp kız arayadursun, anasız babasız büyümüş kopuk Kara Hasan’ın kısmeti de işte böyle çıplak ayağına gelirdi. Fırsatı kaçırmayacaktı, Ahmed Çorbacı, “Ateşe bas” dese basacaktı.

Ertesi akşam Karabıçak’taki işret sofrasında 64’lülerle yapılacak bıçak kavgası konuşuldu. Laz Temel Çorbacı ile Cellat Ahmed Çorbacı zorbalık yolunda boy ölçüşeceklerdi. Galata’da eski kale duvarlarının önündeki geniş hendek içinde kanlı bir dövüş; başta çorbacılar, yedi kişi bir tarafta, yedi kişi öbür tarafta, yek yek kanlı bir dövüş. Kavgacılardan biri yaralandı mı, üstüne atılıp öldürme yok, yarası ağır ise ölecek o kadar.

[“Burada hendek dövüşünün tafsili gerekmez, kahvehane halkına kasvet verir.” – Meddah Bursalı Ali Çelebi’nin defteri]

Cellat Ahmed Çorbacı’nın bir dövüşçüsü de 59’lu Kayıkçı Kara Hasan oldu. Oğlana o akşam kesin olarak bildirildi ki dövüşten sonra Mihriban onundur.

Kavgayı Ahmed Çorbacı takımı kazandı ama Kara Hasan göğsünden ağır bir yara aldı. Çorbacı müstakbel damadını hemen evine kaldırdı, cerrah geldi, yarasını tımar edecekti, yara derindi, oğlanın yaşama ümidi yoktu. Ana kız yaralının hizmetinde pervane oldular, kanlı gömleğini yırtarak aldıklarında Ahmed Çorbacı’nın ka-

rısı Kara Hasan'ın sırtında bir bıçak ucuyla çentilmiş bir nişan gördü ve o nişanı görür görmez düşüp bayıldı. O nişanı gören çorbacı da bir fenalık geçirdi. Ne Mihriban ne de cerrah onların bu halinden bir şey anlamadılar. O sırada Kara Hasan da öldü, yarasının tımarına da vakit kalmadı.

Karı-kocanın öğrendikleri hakikat şuydu:

Yıllarca yıllarca önce Silistre'den gelen yeniçeri Ahmed, namus davası yolunda kan kardaşı Osman'ın karısı ve piçini kesmek için bir akşam Çamlıca'ya götürmüştü. Önce kadını bıçağının altına yatırmıştı ki kadın yalvarmış ve dört beş aylık çocuğunu göstererek Osman sefere gitmeden gebelendiğini ve çocuğun da ondan olduğunu ispat etmişti. Ahmed de onları kesmemişti. Çocuğun sırtına bıçak ucuyla küçük bir nişan koymuş ve yavruyu kundağıyla Kısıklı'da bir mescit kapısına bırakmışlar, Ahmed de kadını alıp Üsküdar'da bir arkadaşının evine emanet bırakmıştı. Silistre'ye döndüğünde durumu Osman'a anlatacaktı. Fakat Osman'ı ölüm döşeğinde bulmuş, kendisi İstanbul'a geldiğinde de Osman'ın dul karısıyla evlenmişti. Kara Hasan Osman'ın oğlu, Mihriban'ın üvey ağabeyiydi. Bahtsız delikanlı zamanında ölmüştü.

O zamanında ölmüştü ama Mihriban da aklını kaybetti. Yalınayak, başı açık her akşam Ahırkapı İskelesi'ne gidiyordu. Perişan saçları çocuk yüzünün etrafında dalgalanarak oradakilere soruyordu:

“Hasanım Üsküdar'dan beni almaya gelecekti... Geldi mi?.. Gören oldu mu?..”

Bursalı'nın Kahvehanesi

Kadırğa'da Bursalı'nın kahvehanesi

[“Evvela Kadirğa Meydanı'nda Bursalı Mehmed Çelebi'nin kahvehanesini gayetle ballandırıp tarif gerektir; Sultan IV. Murad zamanı, kulun (yeniçerilerin) tuğyan zamanı!” – Meddah Bursalı Ali Çelebi'nin defteri]

Vaka Sultan IV. Murad zamanında geçer. O kanlı müstebit padişahın tütünü, içkiyi ve halk arasında toplantıları yasak ederek bütün kahvehane ve meyhaneleri kapattığı, tütün tiryakilerini ve içki düşkünlerini amansızca idam ettirmeye başladığı 1633 yılından önce, Kadirğa Meydanı İstanbul'un en şenlikli yerlerinden biriydi. Meydanın etrafı sıra sıra dükkânlarla çevrilmiş; onların arasında Bursalı Mehmed Çelebi'nin kahvehanesi meydanın yüz akı, İstanbul'da eşi olmayan bir kahvehaneydi.

İki katlı ahşap bir yapıydı. Geniş saçaklı ve kiremit örtülü çatısıyla köşke benzerdi; içinde kanaryalar gibi ötüşülecek, kumrular gibi öpüşülecek bir muhabbethane.

Birinden öbürüne çıkılır inilir iki büyük süslü salon, alttaki “divanhane”, üstteki “cihannüma”, ikisinin de ortasında etrafı saksılarla donatılmış ve göbekleri fiskiyeli birer küçük havuz vardı.

“Divanhane”nin zemini Malta taşı döşenmişti, duvarları da en güzel İznik çinileriyle kaplıydı. Bir yabancı nereye bakacağını şaşırırdı:

Tabaka tabaka müşterilere ayrılmış firdolayı peykeler, peykele-re üçer basamak merdivenle çıkılır, merdiven başında da ayaklardan pabuçlar mutlaka çıkarılır; her peykeye “sofa” denilir: “maarif ve hünner sahipleri sofası”, “ihtiyarlar sofası”, “gençler sofası”... Üç büyük camlı dolap, her birinde boy boy, çeşit çeşit çubuklar, lüleler, nargileler, fincanlar, tabaklar, gülabdanlar, buhurdanlar. Bir köşede “berber”, bir köşede “kahve ocağı”, ikisinin ortasında da, kışın içinde kü-

tükler yakılır “büyük ocak” şömine, yaşmaklı ve yaşmağı kahvehane-
nin duvarları gibi çini kaplanmış; mavi zemin üzerinde üsluplaştırıl-
mış laleler, sünbüller, güller, karanfiller, dallar, yapraklar.

O eski devirlerin kahvehanelerinde “şirvan” denilen yatakhanele-
ri vardı, kahvehane müstahdemleri, çıraklar geceleri döşeklerini se-
rip orada yatarlardı; kalender dervişler, diyar garipleri, evi çok uzak
bir semtte olup da yâran sohbetine dalarak akşam ortalık kararınca-
ya kadar kalmış itibarlı müşteriler de orada misafir edilirdi, en az-
dan on kadar da misafir döşegi bulunurdu. Kadırga Meydanı’nın bu
meşhur kahvehanesinin şirvanı üst kattaki “cihannüma”ydı.

Divanhanedeki sofalar ve cihannüma en güzel Mısır hasırlarıyla
döşenmişti ve üstüne çeşitli kumaşlardan şilteler konmuş, yastıklar
dayanmıştı. Her sofada bir de güzel pirinç mangal vardı, kışın ateşle
doldurulurdu: “Mangal kış gününün lalezarıdır.”

Divanhanenin nakışları altın yıldızlı, tavanında da Venedik billu-
rundan büyük bir avize vardı, kırktan fazla mumları ramazan gece-
lerinde uyandırılırdı.

İçleri raf raf camlı dolaplar antikacı dükkânı gibiydi: fağfuri fin-
canlar, altın ve gümüş telkâri zarflar, başları kehrübadan ve lüleleri
ayrı ayrı güzellikte yasemin ve kiraz çubuklar, gümüş küllükler, gü-
müş maşalar, gümüş başlıklı billur nargileler, billur şerbet bardakları,
billurdan yahut fağfuri ve gümüş su tasları.

Berber köşesinde en âlâlarına varınca havlular, peşkirler, dest-
maller. Bir gün, insan rüyada görse inanmaz, Yusuf Çavuşzade Ab-
di Bey bu kahvehaneye gelmişti. Hayır, Bursalı Mehmed Çelebi’nin
anlattığına göre “Kahvehanede güneş gibi doğmuştu” ve ikindi na-
mazı için abdest almaya kalktığında, uşaklardan biri bir gümüş le-
ğen ibrikle koşup gelmiş, biri de beye iki ucu sıрма işlemeli bir dest-
mal, el ayak silecek, kurulayacak peşkir tutmuştu. O gün o kahveha-
nede ilk defa kullanılan o destmalin iki ucunda, birer hançer işleme-
si arasında şu beyitler yazılıydı:

Tuhfe-i aşkım ben efendim

Nazik eline layık olam.

Abdest alırken şehlevendim

Bûs-i pâyine fırsat bulam.

Peşkir şöyle konuşuyordu:

“Ben aşk armağanıyım, hemen nazik eline layık olayım. Şehlevent beyim, abdest alırken ayağını öpmek için fırsat bulayım!..”

Kimdi bu Yusuf Çavuşzade Abdi Bey?

Başladığımız hikâyenin kahramanı. Ama sahneye biraz sonra çıkacaktır.

[“*Kahvehaneyi gayetle ballandırarak tarif gerektir...*”]

Berber kalfası ve çırağı, ocakçı, ateşçi, çubukçu, şuraya buraya koşturulan ulak, saka, pabuççu, kahvehanenin bütün uşakları da boyları bosları, yüz çizgilerinin, nakışlarının ve el ayak dökümlerinin güzellikleri, edep ve terbiyeleriyle hepsi seçmeydi. Bursalı Mehmed Çelebi uşaklarının giyim ve kuşamlarına ayrıca dikkat ederdi.

Evvla İstanbul Kadılığı'nın emri, yani belediye nizamnamesinin bir maddesi:

“Yaz ve kış kahvehane uşakları ve berber çırakları asla çorap giymezler; dükkân içinde çıplak ayaklarında nalınla dolaşırlar.”

Bu emre uymaya mecbur Mehmed Çelebi, uşaklarının nalınlarını şimşirden yaptırmış ve kadifeden tasmalar taktırmıştı.

Uşakların hepsini bir örnek giydirdi; yazın beyaz dimiden çakşır ve beyaz üstüne sarı çubuklu helali gömlek; kışın da al çuhadan şalvar, al çuhadan camedan ve bellerinde yazın beyaz, kışın al kuşaklar. Bellerinde kırmızı ibrişim futalar, peştamaller, başlarında kenarları biber, karanfil, menekşe veya kirpik oyalı Kandilli yazmaları sarılmış ak keçeden külahlar; omuzlarında sırmalı peşkirler; müşterilerin hizmetinde tıkr tıkr koşarlardı. Seri pervaneler gibi dolaşırlardı.

Ünlü şair ve hattat Cevrî Çelebi

En namlı meddahlar, hikâyeciler, en namlı hayalciler, karagözcüler, en usta kuklacılar, en namlı hanende ve sazandeler Kadirga Meydanı'nda Bursalı Mehmed Çelebi'nin kahvehanesine gelir, toplanırlardı.

Ulema efendiler gelir, şeyh efendiler gelir, edipler ve şairler ve hattatlar gelir, seyyahlar gelir, dervişler gelir, kalenderler gelir. Meclisler kurulurdu ki, kimi hünerini, kimi bilgisini, kimi görgüsünü, kimi şiirini ortaya koyar, döker, saçar, kahvehane bir sanat mahfi-

li, akademi olurdu. Bir halk akademisi ki, cehlin pençesinde kalmış nasipsizlerin yüreklerine küçücük ışıklar saçılırdı.

Kahveci ve berber Bursalı Mehmed Çelebi ise, bilmediği, öğrenmediği hüner ve marifet kalmamış bir hezarfen, ayaklı ansiklopedi, zevk sahibi ve cemel âşığı adamdı. Zaten öyle olmasaydı bu kahvehaneyi kurup işletmezdi.

Kadırga Meydanı'nda İstanbul gençleri at koşturur, cirit oynar, meydan yılda iki defa da bayram yeri olurdu. Sık sık tebdil gezen devrin genç padişahı IV. Murad da yolunu ekseriya bu meydana düşürür, geldiği zaman da muhakkak Bursalı Mehmed Çelebi'nin kahvehanesinde otururdu.

İşte bu meşhur kahvehanenin tam karşısında da İstanbul'un namılı zenginlerinden Yusuf Çavuş'un saray yavrusu konağı bulunmaktaydı. Fatih Sultan Mehmed devrinin ünlü şairi Velîyüddin oğlu Ahmed Paşa'nın torunlarındandı. Servetinin şanına yakışan ilim ve irfan sahibi adamdı, kahvehanenin mülk sahibi de o Yusuf Çavuş'tu; hemşehrisi berber Mehmed Çelebi'ye dileği üzerine kahvehaneyi o yaptırmış, açmış, o döşetip donatmıştı.

Zengin adamın dâr-ı dünyada Abdi Bey adında 16 yaşlarında bir oğlu vardı. Babasının gözbebeği olduğu için, sanki Güngörmez padişahının oğluydu, sokak yüzü görmemişti.

Mektep ve medreseye gönderilmemiş, emsal ve akranının kat kat üstündeki tahsilini, babasının konağında hususi hocalardan yapmıştı; devrin en seçkin hocalarından.

Abdi Bey zaman zaman konağın bir penceresinde görünür, atlı yahut yaya, hür, serbestçe gezip dolaşan, hatta çıplak ayakla dolaşan gençlere imrenerek melûl melûl bakar, kendisini altın kafes içinde çırpınan kuşlara benzetirdi. O bir pencere önüne gelip oturduğu zamanlarda kahvehane müşterilerinin gözleri konağa dikiilir, "Abdi Beycik yine pencerede..." derler, küçük delikanlının adeta bir hapishane hayatı yaşamasına üzülrlerdi. Onun içindir ki Yusuf Çavuşzade'nin bir gün kahvehaneye gelmesi ve abdest alıp cihannümada ikinci namazı kılması bir hadise olmuştu. Ve lalası bu masum hareketin hesabını Yusuf Çavuş'a güçlkle vermişti.

Kadırga Meydanı'nda Bursalı Mehmed Çelebi'nin kahvehanesinde en itibarlı müşterilerden biri, devrin ünlü şairlerinden ve hat-

tatlarından Mevlevi dervişi İbrahim Cevrî Çelebi'ydi.

[“*Cevrî Çelebi'nin ahvali gereği gibi anlatılacak.*” – *Meddah Bursalı Ali Çelebi'nin defteri*]

İbrahim Cevrî Çelebi İstanbulluydu. 1625 ile 1626 arasında 26 yaşlarındaydı. Yusuf Çavuşzade'den on yaş kadar büyük.

Cevrî Çelebi de mektebe medreseye gitmemiş, ilktahsilini aile muhitinde görmüş, edebi akademik kültürünü, hepsi birer ilim ve sanat ocağı olan İstanbul mevlevihanelerinde tamamlamıştı. Devlet kapısında vezirlerin, ulemanın, İstanbul âyan ve eşrafının kapılarında hizmet kabul etmemiş, babadan kalma küçük bir irat ve kolunda altın bilezik olan hattatlık, güzel yazı yazma sanatının geliriyle kanaat içinde geçiniyordu.

Cevrî Çelebi'nin güzel yazısının kıymetini belirtmek için nakleddelim; onun ölümünden yüzlerce yıl sonra, Sultan III. Selim, Galata Mevlevihanesi şeyhi ve divan edebiyatının en büyük şairlerinden biri Galib Dede'ye bu Cevrî Çelebi'nin yazısıyla bir *Mesnevi-i Şerif* hediye etmişti ve Galib Dede o kadar sevinmişti ki:

“Cevrî'nin paha biçilmez yazısıyla bu *Mesnevi*, zamanın cevriyle inleyen âşıklara aman verdi...” demişti.

Delikanlıların 14-15 yaşlarında evlendirildiği o devirde Cevrî Çelebi, yaşı 25'i aştığı halde evlenmemişti.

Yüreği güzellerin kirpik oklarıyla dolmuş, cellat bakışlarıyla dilim dilim kesilmiş, türlü sitemli cefalarla dağlanmış, fakat Mevleviliğin ahlak terbiyesiyle, iffet ve namusu altında, elmasla tartılır bir tertemiz adamdı.

Gayet nazik ve alıngan, küçücük bir şeyden kırılır, onun için son derece çekingen, aşkını sevdiğine açamazdı. Son derecede vehimli, vesveseliydi. Ömründe kayığa binmemiş, deniz yüzünde dolaşmamıştı. İstanbul'da doğup büyüdüğü halde ömründe denize girmemişti. Üsküdar'ı bilmezdi, hep uzaktan seyretmişti. Evi Fatih civarında Çarşamba'daydı. Galata ve Beşiktaş mevlevihanelerine gitmek için, atla Eyüp'e gider, Alibey ve Kâğıthane derelerini köprüden aşar, Haliç'in bitimini dolaşır, Karaağaç, Hasköy, Kasımpaşa yolunu takip ederdi.

İşte bu Mevlevi dervişi sanatkar ve âşık adam, 26 yaşında ve İstanbul'da henüz büyük şöhretini yapmadan, bir yaz günü Kadırga Meydanı'nda Bursalı Mehmed Çelebi'nin kahvehanesinde otu-

urken, kahvehanenin karşısındaki saray yavrusu konağın bir penceresinde Yusuf Çavuşzade Abdi Bey'i gördü.

Bir rüya ve Venedikli ressam

Hayali şairin kalp gözünde kalan Abdi Bey o gece de onun rüyasına girdi. Fakat aradan haftalar geçti. Cevrî Çelebi her gün Kadirga Meydanı'ndaki kahvehaneye gitti, Yusuf Çavuşzade ne pencerede göründü, ne de rüyaya girdi.

Acaba hasta mıydı?

Çekingenliği engel oldu, utancı ve vesvesesi engel oldu, kimseye sormadı. Ama Abdi Bey bir gece yine rüyasına girdi, hem de nerede ve nasıl! Cevrî Çelebi'nin ömrü boyunca eşliğinden adım atmadığı bir deniz hamamında delikanlı, denize atlamak üzereydi. Ömründe kayığa bile binmemiş Cevrî Çelebi:

"Aman beyim atlama!.. Boğulursun atlama!.." diye bağırıyordu.

Abdi Bey onun sesini duymamış ve denize atlamıştı ve derviş güzel gencin denizde kaybolduğunu görmüştü ve "Eyvah!.. Abdi Bey boğuldu!.." diye bağırırken gözlerini açmış, uyanmıştı.

Bir muabbire gidip rüyasını yordurmadı. Fakat bir insan ömrünün de rüyadan farksız olduğunu düşündü.

Genç yaşında ve güzelliğinin şu revnaklı çağında Abdi Bey'in ölümü ile onun 100 yaşına kadar yaşaması arasında ne fark vardı?.. Gençlik ve güzellik bir kuş gibiydi, uçup gidince!

Yatağının içinde oturdu ve bir mumun ışığında hünerli ellerine baktı. Güzel güzel yazılar yazan ve duygularını bomboş, bembeyaz kâğıtlar üzerinde dile getiren o eller, gözlerini gördüğü bir güzelliği bir nakış, bir resim olarak niçin tespit edemiyordu?.. Niçin o güzelliği ölmezliğe kavuşturmuyordu?

Resim sanatını öğrenmediğine yandı. Günahmış... Kim demiş günah diye?.. Hafız değildi ama, Kuran'ı şu kadar defa hatmetmişti, yoktu Allah'ın kitabında öyle şey. Günah olan puta, putlara tapmaktı. Abdi Bey'in kendisi, "Cevrî Çelebi!.. Mademki beni seviyorsun... Tap bana!.." deseydi, tapacak mıydı?.. Hâşâ sümme hâşâ!.. O halde, kendisine tapmadığı bir mahlukun resmine mi tapacaktı?!..

Ertesi sabah Çemberlitaş'taki Elçi Hanı'na gitti. İştmişti ki ora-

da Venedik balyosunun, elçisinin bir müşaviri, nakkaşı, ressamı varmış, bir insanın suretini ayna gibi aksettiriyormuş.

O Venedikli ressamı buldu ve tercüman vasıtasıyla konuştu. Bir delikanlının resmini yaptırmak istediğini ve resmin nasıl olacağını da söyledi; “Yalnız yüzü değil, elleri ve ayakları da görünecek!..” dedi, “Bir taht üzerinde oturacak, tahtın arkasında kanatlarını açmış bir şahin kuş olacak...” dedi. Sanatına güvenen Venedikli ressam genç Mevlevi dervişi'nin muhayyilesini beğendi.

“Kolay...” dedi, “yüzünü, ellerini, ayaklarını çizmek için o genci hiç olmazsa bir kere görmem lazım, karşımda bir müddet durmalıdır...”

Abdi Bey'in resmi için 100 altına pazarlık ettiler. Cevrî Çelebi Venedikli ressamı alıp Kadırğa Meydanı'ndaki kahvehaneye götürdü.

Mevlevi dervişi şairin mi, Venedikli ressamın mı, yoksa Abdi Bey'in bahtı mıdır bilinmez, o gün güzel delikanlı konağın penceresinde göründü ve her zamankinden de fazla durdu. Usta ressam yüz çizgilerini, kaş, göz, ağız, burun nakışlarını süratle tespit etti. Elleri de görünüyordu, ama görünmeyen ayaklarına gelince Cevrî Çelebi, “Kıyımı şöyle, parmakları ve topukları da şöyle...” diyerek rüyada gördüğünü tarif etti. Çizildikten sonra bu yağlıboya portre üç dört gün içinde tamamlandı.

Venedikli ressam gayet zarif adamdı.

“Bu güzel delikanlıya bir de güzel kız lazım... Geçenlerde, tıpkı sizin gibi ben de bir evin penceresinde güzel bir kız gördüm... İçindekilerin fakir kimseler olduğu anlaşılan küçücük bir evin penceresinde bir kız, tıpkı rüya gibi göründü ve kayboldu, fakat güzelliği gözlerimde kaldı, hana gittiğimde resmini yaptım... Onu da size hediye edeceğim...” dedi.

Hattat şair, Venedikli ressama, bir dilberin aşifte kâküllerine benzeyen güzel talik yazısıyla bir levha hediye etti, levhada şu mısra yazılıydı:

Ben sevdiğim güzellerin baş belasıyım!

Bu mısradaki inceliği bir Venedikliye, ressam da olsa, anlatmak elbet ki zordu, zaten ona da yazının manası değil, şeklinin güzelliği lazımdı.

Cevrî Çelebi meçhul güzel kız ile Abdi Bey'in resimlerini Çarşamba'daki evinin bir odasında karşı karşıya koydu, öyle ki nigâr ile mahbub, sanki bakışır, kaş gözle oynasınlar, sevişirlerdi. Âşık deriş de onların bu cümbüşünü seyrederek oyalanırdı.

Venedikli ressam da artık, Kadırğa Meydanı'ndaki kahvehanenin büyük saygı gören müşterileri arasına girmişti. Hatta resim takımlarıyla adeta kahvehaneye yarı yerleşmiş gibiydi, bazı geceler, sofalardan birine serilen bir döşekte, kahvehanede yatıyordu. Renkli, hareketli, şenlikli Kadırğa Meydanı'nın büyük ölçüde bir resmini yapmaya başlamıştı.

Tercüman vasıtasıyla konuşuyor, bir yandan da Türkçe öğreniyordu. Bir gün:

"İstanbul'a gelen Avrupalı ressamlar bu büyük ve güzel şehre hep denizden bakıyorlar, içinde dolaşp içindeki güzellikleri görmüyorlar... Şu meydan resmini bitireyim, bir de şu kahvehanenin iç resmi ni yapacağım... Havuzu fiskıyesiyse, türlü türlü kıyafetli müşterileriyle, şirin çıraqlarıyla... Bir köşesine Abdi Bey ile Cevrî Çelebi oturacak, bir köşesine de benimle kahveci Mehmed Çelebi!.." demişti.

Mirasyedi toy gençleri avlayan İstanbul külhanileri

Aradan bir ay kadar zaman geçti. Venedikli ressamın Kadırğa Meydanı tablosu, her gün yeni fırça darbeleriyle biraz daha canlanıyordu ve her gün kahvehaneye gelen Cevrî Çelebi'nin ona olan alaka ve sevgisi de artmaktaydı. Onun Türkçe hocalığını üstüne almıştı. Venedikli de gayret göstermekteydi, bir taraftan tablo tamamlanırken, bir taraftan da ressamın Türkçe konuşması düzeliyordu.

Bir gün ressamın çalışan elini büyük gıptayla seyredirken Yusuf Çavuş Konağı'ndan bir gulgule koptu ve Cevrî Çelebi heyecanla yerinden fırladı. Yalnız o değil, bütün kahvehane halkı ayaklandı. Ve en az otuz kırk kişi karşısındaki konağa koştu. Haberin gelmesi gecikmedi: Yusuf Çavuş ölmüştü.

O sayılı zengin muazzam serveti Abdi Bey'e kalıyordu: toy bir gence, yılda en çok dört beş defa sokağa çıkarılan toy bir gence.

O zamanlar İstanbul'da, İstanbul'un her semtinde, çeteler halinde toplanmış birtakım çapkınlar, külhaniler vardı. Hepsini kaldırım ko-

puğu, ama hepsi de dilbaz, şeytan tüylü adamlardı. Abdi Bey gibi toy mirasyedilerin etrafını hemen sararlar, bütün hüner ve marifetlerini göstererek, ortaya dökerek pençelerine geçirdikleri genci kısa zaman içinde kuru tahta üstünde bırakırlar, başında yağlı keçe külah ve ayakları çıplak hamam külhanlarına düşürürlerdi.

O hergele ve erazilin sokulmak, yamanmak ve kene gibi yapışmak için kolladıkları ilk fırsat, zengin babanın öldüğü gün, yaslı toy gence “başsağlığı” ziyareti olurdu. O gün Yusuf Çavuş’un konağı da çarçabuk o haşaratla dolmuştu.

Yusuf Çavuş’un yüzünü bir kerecik bile görmeyenler mintanlarının, gömleklerinin yakalarını yırtıyor, göğüslerini yumrukluyor, saçlarını, bıyıklarını, sakallarını yolarak bağırıyor, ağlıyorlardı:

“Velinimetimdi... Beni şöyle severdi... Böyle korurdu...”

“Bir başım daraldığında Hızır gibi yetişirdi!”

“Öksüz ve yetim büyüdüm. Benim babam işte şimdi öldü!”

“Rahmetli Hatem Tay’dı...”

“Sen bize onun yadigârisin...”

Ve Abdi Bey, pek tabiidir ki o yaman serserilere bir yakınlık gösteriyordu.

Ama “altın balık” onların ağlarına düşmedi.

Cevrî Çelebi, “Gideyim... Resmini yaptırttığım, taht üstüne oturttuğum Abdi Bey’imi göreyim, başsağlığı dileyeyim, pirim Hazreti Mevlana himmetiyle delikanlıya bir teselli vermeye çalışayım...” dedi. Vakayı öğrenen Venedikli ressam da bir Türk evinde matem gününü yakından görmek istedi. Yusuf Çavuş’un konağına beraber gittiler.

Biri İstanbullu, biri Venedikli iki sanatkârın ziyareti, genç ve toy Abdi Bey’in üzerinde öyle cazip bir tesir yaptı ki, etrafını sarmış çapkın güruhunun sırnaşık nümayişlerinden kurtulmak istedi; “Efendim... Babamın ani ölümüyle şaşırdım kaldım... Buyurun, halvet olarak sohbet edelim... Teselliye muhtacım...” dedi ve hattat ile ressamı alarak divanhaneden başka bir odaya çekildi ve uşaklarından birine de tembih etti:

“Sen şu kapıda dur... Kim olursa olsun, içeriye kimseyi sokma!...” dedi. Cevrî Çelebi, Yusuf Çavuşzade Abdi Bey’i *Mesnevi-i Şerif* okuyarak Hazreti Mevlana’nın şiirindeki aşk ruhaniyetiyle teselli etti. Ve dolayısıyla, o gün konakta toplanmış yaygaracı bıçkın güruhu-

nun kurdıkları ağa düşmesine mâni oldu.

Meclisleri saatlerce sürdü ve hatta Abdi Bey, eğer bir engel yoksa, o gece konakta kalarak kendisini yalnız bırakmamalarını rica etti. Baba kanadı olmadan geçireceği ilk geceydi. Hattat da, ressam da bu teklifi canlarına minnet bildiler. Akşam yemeğinden sonra geç vakitlere kadar edibane, arifane, sohbet ve muhabbet ettiler. O sohbetle diliyle katılamayan Venedikli ressam muhabbete bakışlarıyla katılıyordu.

Konağın bendegânından yanlarında bulunanlar Cevrî Çelebi için, “İşte efendim, beyimize bundan sonra refik-i şefik ve yâr-i gar olacak kişi bu âşık-ı sadık dervîştir!..” dediler.

Ertesi gün Yusuf Çavuş’un cenazesi kalktıktan sonra da Abdi Bey Cevrî Çelebi’yi bırakmadı. Onu kendisine mürebbi seçerek selamlıkta bir daire açtı, yerleştirdi. Ve Cevrî Çelebi haftanın beş gününü Yusuf Çavuş’un konağında geçirerek ancak iki gece Çarşamba’da kendi evine gider oldu.

Abdi Bey dost kadir ve kıymeti bilir genç olduğundan, ancak yedikleri ve içtikleri ayrı giderdi. Vakitleri edebiyat, tarih ve tasavvuf üzerine kitap mütalaası, musiki ilmi, lügat ilmi, güzel yazı meşkiyle geçiyordu. Haftada bir gün de bir mevlevihaneye gidiyorlardı; Galata ve Beşiktaş mevlevihanelerine gittikleri günler ise, Cevrî Çelebi kayığa binmediği için, atla Haliç’in bitimini dolaşıyorlardı. O devirde birer ilim ve edep akademisi olan mevlevihaneler, Abdi Bey’in fikren yükselmesinde de tesirli oluyordu.

Bülbülün çektiği dilinin belası

Beşiktaş Mevlevihanesi’ne gittiklerinde geceyi de orada geçirirlerdi. Orada kaldıkları bir gece, Abdi Bey’i uyku tutmamış, Boğaz’ın gümüş tozu serpilmiş gibi pırıltısını seyrederken, bir mum ışığı altında ilk şiirini yazmıştı:

Gecelerde uyanıksın
Hakk’ın zikriyle yanıksın
Güzelleri uyarırsın
Aşk ile hem sadakatile...

Cevrî Çelebi:

“Canım benim... Niçin uyumazsın?..” diye sorunca:

“Ya sen neden uyumazsın?.. demişti.

Sonra mürebbisine:

“Efendim dervişim... Sen de kalk gel, şu manzara karşısında uyunur mu?..” demişti.

Cevrî Çelebi delikanlıya hak verdi, pencere önünde Abdi’nin yanına oturdu. Ve gencin elindeki kâğıdı alarak yazdığı mısraları okudu.

“İlahi güzel olmuş... İzin ver, bir kıta da ben ilave edeyim!..” dedi ve altına yazdı:

Bu derdine n’oldu sebeb

Feryad idersin bu şeb

Âşıklara viren tarab

Yârim deyüp uyardığı

Bağlı kalsın sadakatle...

İşte uykusuz geçen o gecenin hatırası olan bu iki kıtaya, yıllarca sonra, yine o asrın adamı meşhur bir Halveti şeyhi ve bestekâr Ümmi Sinanzade Hasan Efendi bazı yerlerini değiştirerek ve iki kıta daha ilave ederek neva makamında bestelemiştir.

[“Burada ilahiyi bir hoş sedayla nevedan okumak gerekir...” – Meddah Bursalı Ali Çelebi’nin defteri]

Ve işte yine o gece Cevrî Çelebi:

“Ey Abdi Bey!.. Şimdi karşımda oturur ve bana ‘Dervişim, sen yâr-i garımsın’ dersin... Halbuki bir zamanlar seni uzaktan konak penceresinden görür üzüldüm... İşte o üzüntü iledir ki babanın öldüğü gün görüp tanıdığın Venedikli ressamın senin bir resmi ni yaptırmıştım...” dedi.

Abdi Bey çok heyecanlandı.

“Benim yâr-i garım canım Cevrî Çelebi... Gayetle merak ettim. Aman şu resmi konağa getir ben de göreyim...” dedi.

Cevrî Çelebi hemen ertesi günü, pek hünerli bir sanatkâr olan Venedikli ressamın yaptığı portreyi konağa getirip dildarına gösterdi.

Cevrî Çelebi resmin çift olduğunu, Venediklinin kendisine bir de

kız resmi hediye ettiğini, iki resmin şu kadar zaman evinde karşı karşıya durarak kaşla gözle oynayıp seviştiklerini söyledi. Abdi Bey:

“Aman canım dervişim, bu günden tezi yok, git bana o nigâr resmini de getir göster ki gayetle merak ettim...” dedi.

Abdi Bey istedikten, emrettikten sonra Derviş İbrahim Kadırga Meydanı’ndan Çarşamba’ya on sefer daha gidip gelirdi. Fakat o kız resmi hem Cevrî Çelebi’nin hem de Abdi Bey’in başına büyük bir dert açtı, “Bir duhter-i pakize, bir nigâr-ı nazenin, bir bıkır-i naşüküfte ki henüz 14 yaşında, kudret kalemi kaşında, güzellik tacı başında, geysularını dökmüş, dudağını cilveyle bükmüş, gözlerinde nigâh-ı mestane, gamzesinde davet-i şuhane” resmi görür görmez Abdi Bey’in aklı başından gitti.

“Ey benim refik-i şefikim, yâr-i garım dervişim... İşte ben bu kıza şu anda âşık oldum... Ettin mi bana edeceğini!.. Başıma derdi sen açtın, devası da senden... Ya bana bu tasvirin sahibini bulursun yahut ki ben onun derdiyle helak olurum!..” dedi.

Cevrî Çelebi’nin elini öperek hareme çekildi, odasına kapandı, âşık dervişin, “Aman beyim, efendim... Bir yol iz kollayalım... Güzellikte güzel ama, acaba küfvün mü, anlayalım?..” demesine fırsat, zaman bırakmadı.

Kız resmi beyin elinde kalmıştı, ne yapacağını şaşırان Cevrî Çelebi de Abdi Bey’in resmini aldı, konaktan çıkıp evine gitti.

Abdi Bey resmini gördüğü kızın aşkıyla, Cevrî Çelebi de Abdi Bey’in derdiyle yatağa düştüler, gece gündüz ağlarlar, ağızlarına bir lokma koymazlar, gıdaları birkaç yudum suydı.

Meselenin aslını bilmeyen konak halkı, Cevrî Çelebi’nin konaktan ağlayarak çıkıp gitmesini ve bir hafta, on gün geçtiği halde görünmemesini, o günden beri hasta döşğinde yatan beyi gelip aramamasını, aralarında çok büyük bir dargınlığa bağladılar. Cevrî Çelebi de, Abdi Bey’in merak ederek bir uşakla hatırını sordurtmamasını güzellerin vefasızlığına verdi ve Abdi Bey’e son derece kırıldı; “Bu istiskalden sonra o konağa gidilmez!..” dedi.

Kadırga Meydanı kahvehanesinde de bu dargınlık meselesi üzerine türlü dedikodular oldu, herkes meşrebine göre bir şeyler uydu-rup söyledi.

Mirasyedi yolcuları haytalar, çapkınlar, sebebi ne olursa olsun,

Cevrî Çelebi gibi namus ve iffet sahibi kâmil bir mürebbinin Yusuf Çavuş Konağı'ndan uzaklaşıp evine gitmesini fırsat bildiler.

Acem kızı oyunu

Tarlaya tohum saçılmayınca ekin biçilmez. Üç beş altın feda edip konak halkından tamahkâr bir haremağasını elde eden haytalar meselenin aslını öğrendiler. Ve hemen bir dolap kurup döndürdüler.

Devrin ortaoyunu kollarından Pehlivan Ahmed kolunda bir "Küpeli Ayvaz Şah" vardı, güzellikte yekta bir köçek oğlandı, Abdi Bey'i konaktan çıkarmak için kılavuz seçildi. Ayvaz Şah'a peşin yüz altın verip büyük vurgundan da bir hisse vaat ettiler ve kurdukları dolabı şöylece döndürdüler; Abdi Bey'e bir mektup yazıldı:

"Ey velinimetzade, ne eksik ne ziyade ve ey şah-ı huban, yolunda cümlemiz kurban!.. Hemen sen beyimizden ferman!..

Civan beyim efendim... Sil gözlerinden yaşını, kaldır şahin başını!.. Tasvirini gördüğün ve görür görmez divanesi olduğun ol nigâr-ı nazenini kimdir diye sorar isen bizden sor ki malumunuzdur, aşk yaresine merhem-i kâfur bizdedir, verelim ve nigârı sine-i muhabbete çektirelim.

Tafsil ile ağız haberi Küpeli Ayvaz Şah'tadır, hemen izin ver girsin huzura, yüzün gözün sürsün pâ-y-i billura. Sıhhat bad, afiyet bad, saadet bad!.."

Anasının ipliğini pazarda satar veled-i zinalardan Küpeli Ayvaz Şah bu mektubu konağa götürünce Abdi Bey tarafından hemen huzura kabul edildi ve o bıçkın kopuk hasta döşeğinde süzgün yatan Abdi Bey'in ayaklarına yüz sürerek ağız haberini şöylece verdi:

"Ey velinimetimizin bizlere yadigârı, leşker-i hubanın serdarı, meydan-ı aşkın şehsuvarı, başımızın tacı ve gönüllerimizin sebeb-i ibtihacı!.. Bizler merhum pederinizden bunca iyilikler gördük, sen canım beyimiz ise Cevrî Çelebi denilen dümbeleklerle düdük çalar, tekke çanağı yalar dervişe değıştin bizleri, amma ey canım beyim, bizler tuz ekmek hakkını biliriz, canımızdan geçeriz de sen velinimetzademizden geçmeyiz... İşte gördün, yâr-ı sadıkımdır dediğin o tekke köçeği senin güzel başına bu derdi sarıp ve kendi postunu omzuna çalıp konaktan çıktı gitti. Şu kadar gün olmuştur ki

bir sefer gelip sen nazlı beyimizin hatır-ı şerefini sormamıştır. Velakin bizler, 'İşte güzel beyimize hizmet zamanı gelmiş' dedik, gecemizi gündüzümüze kattık, ne oturduk ne yattık, İstanbul kazan, bizler kepçe, döndük dolaştık... Gönül kuşunu ten kafesinden uçurup zülûf dalına kondurduğun o nigâr-ı nazenini bulduk... Ey canım beyim efendim!.. Şuridesi olduğun ol peri peyker nigâr, Üsküdar'da Nuhkuyusu'nda Aka Murtaza'nın duhter-i pakizesi Acem kızı Mihriban Banu'dur!.."

Küpeli Ayvaz daha çok mühim haberler verdi:

Kızın adını öğrendikten ve yerini bulduktan sonra o köçek oğlan kadın kıyafetine girmiş, Tanrı misafiri olarak Mekkârecibaşı'nın konağına girmiş ve fırsatı bulup güzel kızı bir kenara çekmiş, Yusuf Çavuşzade Abdi Bey adında güzellikte yekta ve kırk Mısır hazinesine sahip bir delikanlının kendisine resminden âşık olduğunu ve o aşkla şahin başını hasta yastığına koyduğunu söylemişti. Meğer kız dahi dertliymiş, şöyle ki: babası Aka Murtaza'nın Şapur adında bir katırcısı varmış ki insan suretinde bir kıllı kara ifritmiş, dağdaki ayılar o Ehremen herifin yanında kınalı kuzu gibi kalırmış. İşte babası olacak zalim, gökteki meleklerin bile ayaklarına su dökemeyecekleri kızı, o kızıl göz kıllı kara katırcıya verecekmiş... Haftaya düğünleri olacakmış...

Küpeli Ayvaz:

"İşte benim güzellerden güzel beyim efendim... Kızın ahvali böyledir... Kız beni kadın sandı, derdini döktü ve bana dedi ki: 'Aman hatun, beni o güzel beyle müşerref et... O güzel bey gelsin, beni zalim babamdan ve Şapur denilen o katırcı ifritten kapıp kaçırsın.' Merhum pederinizin zaman zaman ihsanlarını görmüş, tuz ve ekmek hakkı bilir tam yirmi nefer köleleriniziz... Kimimiz baş açık ve yalınayak, kimimiz keçe külahlı ve yarım pabuçlu, donumuzda gömleğimizde ve çakşır ile mintanımızda kırk yama amma cümlemiz de merd-i merdan, bellerimizde bıçak ve yatağan dilaverleriz... Sen velinimetzademizin yoluna başları koyduk... Mekkârecibaşının kızı o Acem mahbubesini Nuhkuyusu'ndan kaldırıp Kadırga Meydanı'ndaki bu konağa atmak bizlere iş değildir... İş değildir ama kızın dahi hakkı var, 'Kaçarım kaçarım, velakin o güzel beyin gelip alsın' der."

"..."

“Ey bizim canım beyimiz efendim... Sen o kıza resminden âşık oldun. Elbet ki gidip bir kere de gözlerinle görmek gerekir...”

“...”

Toy Abdi Bey bu masala inandı ve külhanilerin ağına düştü. Aslında ne Mekkârecibaşı Hemedanî Aka Murtaza vardı, ne de insan suretinde ifrit Katırcı Şapur ile güzel Mihriban Banu... Küpelî Ayvaz’ın anlattıklarının tek doğru tarafı Üsküdar’da Nuhkuyusu’ndaki konaktı.

Abdi Bey:

“Şehbazım... Nuhkuyusu’na gidelim, kırk nefer dilaverlerle o kıızı zalim babasının pençesinden kapıp kaçıralım!..” dedi.

“Kanlı Konak” ve kanlı haytalar

Üsküdar’da Nuhkuyusu’ndaki konak bir korunun içinde kaybolmuş, unutulmuş, belki kırk yıldan beri boş duruyordu ve son derecede haraptı. Halk ağzında “Kanlı Konak” denilirdi, içinde bir zengin dul hanımı kesmişlerdi ve o cinayetten sonra içinde kimse oturamaz olmuştu, hatta sahipleri bekçi bile bulamamışlardı.

Mirasyedi soyguncusu yaman çapkınlar Kanlı Konağı çok çok ucuza kiralamışlardı ve yalnız alt katında iki odasını kelepir mezat eşyasıyla sözde döşemişlerdi.

O zamanlar Üsküdar’ın o tarafları kırık yerlerdi, kervancılarının bir iki menzil ahırını vardı. Irza, namusa, mala ve cana tecavüz yollarında her türlü şenaat ve melanetin rahatça işleneceği yerlerdi.

Yusuf Çavuşzade Abdi Bey’i ele geçirip hazinesini yağmalamak için kurulmuş çapkınlar, haytalar çetesi, kimi tüysüz olan, kimi yeni tüylenmiş civan, kimi dört kaşlı genç, kimi sakallı yirmiden fazla haytaydı ve o haşarat arasında âdet olmuştu, hepsi lakaplıydı.

[“Burada o çapkınların isimleri zikredilmeli.” – Meddah Bursalı Ali Çelebi’nin defteri]

Reisleri Dinikuru Laz Ali’ydi, elinden iki kan dökülmüş bir çapkındı. Öbürlerinin ne mal oldukları da lakaplarından belliydi: Çakal Veli, Kazıklı Ahmed, Ciğerdelen Mustafa, Hançerigüzel Mustafa, Cehennemköçeği Hasan, Kılıkız, Saçlı Kürd, Çıplak Veli, Üşkocalı Mustafa, Horozgöz Ahmed, Çulsuz Yusuf, Bozoğlan, Karadomuz,

Cellat Süleyman, Pirsiz Hamza, Nursuz Ömer, Kirli Yusuf, Zindan-gülü Mehmed, Zenane Seyyid, Donsuz İbrahim.

Çakal Veli ile Kazıklı Ahmed kalyoncuydular ve Dinikuru Ali'nin yaverleri, müşavirleriydiler. Bu üç hayta, Abdi Bey için şöyle plan kurmuşlardı:

Parayla tuttukları Küpeli Ayvaz Şah, Abdi Bey'i kandırarak, resminden âşık olduğu kızı kaçırmak üzere konağından alınıp evvela Galata'da bir meyhaneye getirilecekti. Abdi Bey'in yanına orada Üçkocalı Mustafa ile Hançerigüzel Mustafa sokulacaklardı, Küpeli Ayvaz Şah o iki kopuğu, "Mekkârecibaşı kızı Mihriban'ın menziline keşfeden yalın ayaklı iki pırpırı dilaver" olarak tanıtacaktı, onlar da Acem kızının güzelliğini bir kere daha ballandırarak öveceklerdi. Sonra, "Arslan sütüdür... Bugünkü günde cümlemize şifadır!.. İçelim beyim!" diyerek Abdi Bey'e iki üç dolu kadeh rakı içirilecekti. Kendi akranı 16-17 yaşlarında o iki oğlanın su gibi rakı içtiğini gören Abdi Bey, sunulan kadehleri geri çeviremeyecekti. Meyhane-den çakırkeyif çıkan dört genç bir kayığa binip Üsküdar'a geçeceklerdi. Kayıkçılar da çetenin efradından Bozoğlan ile Kılıkız olacaktı. Kayıkta Mekkârecibaşı'nın konağına nasıl girileceği kararlaştırılacaktı. Etrafin ve konak halkının gözüne çarpmadan en rahat giriş yolu ferace ve yaşmak altında kadın kılığıydı. Öyleyse, tebdil-i kıyafette Küpeli Ayvaz Şah zaten hüner sahibiydi, Abdi Bey'i de bir kız kılığına sokacaktı. Üsküdar'da Balaban İskeleyi kayıkçılarından Çıplak Veli, Yusuf Çavuş'un nimetlerini görmüş ve Abdi Bey'in yoluna baş koymuş dilaverlerdendi, onun bekâr odası kıyafet değiştirmek için en münasip yerdı. Sonra haytalar çetesinden Cehennemköçeği Hasan'ın süreceği bir arabayla Nuhkuyusu'na gidilecekti. Çetenin iki diğer haytası da hanımların sözde uşakları olacaklardı, ama asıl vazifeleri arabayı haytaların ummadıkları herhangi bir hadiseye karşı korumaktı. Konakta Abdi Bey'i Mihriban karşılayacaktı. Acem kızı, bir esmer güzeli Mihriban rolünü de, Ayvansaray'da loncadan kiralanmış bir Kıpti çengi oynayacaktı. Beyin yüzünden yaşmağını indirip, "Efendim, nevcivanım, bin güzel oğlanın bir tanesi Abdi Şah'ım!.." diyerek yanaklarından öpmeye başlayacaktı. "Mihriban" da aslında bu Çingene kızının kendi adıydı.

Ömründe boynuna kız kolu dolanmamış ve yanaklarına kız du-

dağı değmemiş toy oğlan, birkaç kadeh rakı içmiş, çakırkeyif sarhoş da olacağından, o körpe lonca fahişesinin fattanlığı karşısında kendinden büsbütün geçecekti ve onun resimdeki kıza benzeyip benzediğini hiç düşünmeyecekti. Konakta hemen kapı yanındaki döşenmiş odalardan birine alınan Abdi Bey koca konağın içinin tamtakır olduğunun farkına varamayacaktı.

Odada bir işret sofrası kurulmuş, hazır bulunacaktı. Mihriban türlü aşiftelik, fattanlık, oynaklıkla zengin çocuğu o devrin muhabbet âlemlerinin âdetince soyacak, sofraya yalınayak, başı açık bir don gömlekle oturtacaktı. Fakat bu muhabbet âlemi tam kıvamına girdiğinde, oda kapısı birdenbire gürültüyle açılacak, bellerinde pala bıçakları ve yüzlerinde palabıyıklarıyla iki nefer bostancı cellat, kara yağız iki dev gibi adam, Mekkeârecibaşı'nın masume kızını iğfal eden çapkın beyi zina suçu üstüne basacaktı. Bostancıbaşı cellat rolüne Kazıklı Ahmed ile Karadomuz çıkacaklardı. Toy oğlan dehşet içinde kalarak ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemeyecek, kız ise feryat ve figana başlayacak, "Kıymayın oynasın!.. Onun yerine beni katledin!.." diyerek oğlanı can korkusuyla büsbütün perişan edecekti.

Sonra bu sahneye kızın babası Aka Murtaza ile sözlüsü insan suretinde ifrit Katırcı Şapur girecekti; biri çete reisi Dinikuru Ali, öbürü de Saçlı Kürd. Aka Murtaza, "Ben padişahımızın mekkârecibaşısıyım... Namusumu kirleten bu oğlanın hemen buracıkta katlini isterim!.." diyecekti. Katırcı Şapur ise, "Yok, onu bana teslim etmek gerektir!.. Mihriban mahbubeme el sürmüş olan bu oğlanı ben keserim ve kestikten sonra etinden kebab yapar, bade içip o kebabı yerim!.." diyecekti.

Fakat bostancılar: "Bre ağalar, olmaz!.. Bu oğlanın katli gerekir ise onu biz keseriz!.." diyerek Abdi Bey'i Katırcı Şapur'a karşı sözde koruyacaklardı. Ve sonra Abdi Bey'e dönerek, "Beyim, şimdi senin yapacağın iş hazine vererek bu ağalardan ve bizden ırzını, namusunu ve kuşça canını satın almaktır!.." diyeceklerdi.

Korkusundan dili tutulan Abdi Bey'i o yarı çıplak haliyle odadan çıkarıp konağın altındaki taş mahzene götürecekler, "Dilin çalınca ya kadar burda yat, düşün, sana üç gün üç gece mühlet!.." denilecekti. Türlü tehditlerle büyük soygun ondan sonra başlayacaktı.

Planın bu kısmı aynen, hiç kusursuz, hiç aksamadan tatbik edildi.

“Yetiş Cevrî Çelebi... Yetiş!..”

Evet... Haytaların soygun planının ilk kısmı bir çarşamba günü aynen, tam başarıyla tatbik edildi. O çarşamba-perşembe gecesini de Abdi Bey küf kokulu taş bir mahzende bir don bir gömlekle yarı çıplak geçirdi. Uzanmak, yatmak, hatta oturmak, hatta çıplak ayaklarını basmak için bir küçücük hasır parçası bile yoktu. Elbet ki gözlerini yummadı. Kâh ağladı, kâh acı acı düşündü. Neydi başına gelen bu bela?

Durmadan, “Ah yâr-i garını, âşık-ı sadıkım, dervişim Cevrî Çelebi... Beni buradan ancak sen kurtarabilirsin... Ama ahvalimden sana nasıl haber vereyim!..” diye söyleniyordu.

Gece yarısından sonraydı, mahzenin demir parmaklıklı penceresinin arkasında elinde şamdanla sırtıkan bir kara yüz gördü: Katırcı Şapur!.. Saçlı Kürd! Şamdanı müstekreh yüzünü göstermek için mahsus almıştı. Behimi arzuları bütün kaba çıplaklığıyla belirmiş bir yüz:

“Bre kahpe oğlan!.. Mahbubem Mihriban’ın namusunu berbat ettin... Buraya gelirken giydiğin feraceyi getireyim de onun yerine ve kız niyetine seni alıp kaçırayım ne dersin...” dedi.

Korkusundan çıldırma haline gelen Abdi Bey:

“Cevrî Çelebi... Yetiş, yetiş kurtar beni!..” diye bağırdı ve bayılıp düştü.

O çarşamba-perşembe gecesi Cevrî Çelebi de evinde ateşler içinde yatıyordu. Bir ara o ateşli dalgınlık içinde rüyasında Abdi Bey’i gördü.

Güzel delikanlı yine bir deniz hamamına gitmiş, soyunmuş, belinde peştamali, denize atlamıştı, denizde önce kaybolmuş, sonra su yüzüne çıkmış, “Cevrî Çelebi... Yetiş, yetiş beni kurtar!..” diye bağırarak tekrar suya gömülmüştü.

Hasta derviş yatağından fırlayarak uyanmış, “Abdi Bey’imin başına bir felaket geldi!..” diyerek sabaha kadar gözüne uyku girmemiş, sabahı iple çekmiş, kendi hastalığını unutmuş, sabahın alacaaydınlığında Kadırga Meydanı yollarına düşmüştü.

Konak halkını o erken saatte ayakta buldu. Hatta garip, şüpheli bakışlarla karşılandı.

“Bu gece şöyle bir rüya gördüm... Merak ettim... Beyimiz nasıl?..” diye sordu.

Bey o gece eve gelmemiştir. Şöyle anlattılar:

Salı günü konağa bir acayip kılıklı oğlan gelmiş, beye bir mektup getirmişti. İnce uzun, esmer, Çingene'yi andırır güzel bir oğlandı, köçek gibi saçları omuzlarında ve kulakları küpeli bir oğlandı. Abdi Bey gelen mektupla çok ilgilenmiş ve o gün akşama kadar o saçlı ve küpeli oğlanla baş başa halvet olup kalmıştı. Beyin emriyle o oğlan gece de konakta kalmış ve sabahleyin beraberce çıkıp gitmişler, gece de bey konağa dönmemiştir.

Abdi Bey'in anası ve konak halkı rüya meselesine şaşılar ve bütünü telaşlandılar. Yapılacak iş Ağakapısı'na haber vermek ve yeniçerilere İstanbul'un her tarafında Yusuf Çavuşzade Abdi Bey'i ararmaktı. Cevrî Çelebi uzun boylu, esmer, köçek gibi uzun saçlı ve kulakları küpeli oğlanın getirdiği mektubun ne olduğunu sordu. Mahut mektubu beyin yazı çekmecesini üstünde buldular. Âşık derviş mektubu okuduktan sonra ciddi bir telaşa düştü. Güzel delikanlının birtakım haydutlar, şerirler tarafından kaçırılmış olduğuna kesin kanaat getirdi. Delikanlının anasından oğlunun canı karşılığı çok büyük bir para isteyeceklerdi. İstenilen para verilmezse yahut da vaka devlet kapısına, zabıtaya haber verilirse, kendilerinin ele geçmemesi için Abdi Bey'i öldüreceklerdi. İstenilen can bedeli verildiği takdirde delikanlıyı azat edecekleri de şüpheliydi. Derhal harekete geçmek, haydutların izini onlardan bir haber gelmeden bulmak lazımdı. Onları inlerinde basmak lazımdı.

Şimdilik bilinen, bu işin içinde Çingene'ye benzer, ince uzun, esmer güzeli, saçlı ve küpeli bir oğlanın bulunmasıydı. Konağın uşaklarından biri de bir ipucu vermişti.

"Sabahleyin konaktan çıkarlarken o küpeli oğlan Abdi Beyimiz'e, 'Beyim... Şimdi iskeleye gidelim, bir kayığa binip Galata'ya geçelim' dedi..." demişti.

Cevrî Çelebi o uşağı yanına aldı, evvela bir koşu Çarşamba'da dervişin evine gittiler, Venedikli ressamın yaptığı resmi bir bohçaya sarıp yanlarına aldılar. Aradıkları kayıkçıyı ilk uğradıkları Vezir İskeleyi'nde buldular. Kır sakallı bir kayıkçı Abdi Bey'in resmini görür görmez tanıdı.

"Tamam, bildim..." dedi, "ben de mahbub beyi dün sabah buradan aldım, Galata'da Şarap İskeleyi'ne çıkardım... Kendisi beyzade,

belki de paşazadeyken yanında bir arkadaşı vardı, baldırı çıplak köçek oğlan... Yolda hep kız lafı oldu... O saçlı ve küpeli oğlan da arada bir meyhane lafı etti...”

Ömründe kayığa binmemiş Cevrî Çelebi Galata’ya geçmek için daima yaptığı gibi o gün de Haliç’in bitimini mi dolaşacaktı?.. Atla gitse, atını dörtnala kaldırsa yine koca bir gün kaybedecekti. Denizin ve kayığın karşısında dehşetle titreyerek o kayıkçıya:

“Tez bizi karşıya Şarap İskelesi’ne geçir!..” dedi.

Ve gözlerini kapayarak kayığa bindi.

Galata’da Şarap İskelesi’nde Cevrî Çelebi’nin önüne Hızır Aleyhisselam gibi bir çocukluk arkadaşı, Tıflî Çelebi çıktı.

Tıflî, eğlence ve zevk ile sefa üzerine on parmağında on hüner bıçkın bir şehir oğlanıydı; yolunu bulmuş, devrin genç padişahına çatmış, Sultan IV. Murad’ın has nedimlerinden, en gözde dalkavuklarından biri olmuştu. Öyle ki padişah ne zaman tebdil gezse yanında bulunanlardan biri de Tıflî Çelebi olurdu.

Birbirlerini çoktandır görmemişlerdi, kucaklaştılar, öpüştüler.

Kalyon kaptanı Murad Reis

Tıflî Çelebi:

“Hayır ola canım... Bugün mevlevihane günü değildir...” dedi.

Ve Mevlevi dervişin kayıkla gelmiş olduğunu fark edince hayretler içinde kaldı.

“Bre Cevrî... Kayığa mı bindin?..” dedi.

Bu sözüyle, “Muhakkak fevkalade bir hal var sende” demek istiyordu.

Cevrî Çelebi macerayı ayaküstünde kısaca anlattı ve koltuğundaki resmi ona da gösterdi. Derviş i dikkatle dinleyen Tıflî Çelebi:

“Ben de bu beyin adını işitmiştim ve padişahıma da bahsetmiştim... Ama bu kadar sevimli olacağını asla tahayyül edemezdim... Yürü benimle beraber!..” dedi.

Sultan Murad o gün tebdil olarak Galata’ya gelmişti. Genç bir kalyon kaptanı kıyafetindeydi. Nedimlerinden Pehlivan Deli Hüseyin Ağa (çok çok sonra Girit serdarı meşhur Deli Hüseyin Paşa), Yeniçeri Ağası Hasan Halife, Bostancıbaşı Doce Mehmed Ağa, en

gözde nedimi Musa Melik Çelebi, has nedimlerinden Topuklu Siyavuş Ağa (sonra vezir paşa), şair Nef'i Efendi de yanındaydı, şairden gayrisi kalyoncu neferi kılığındaydılar. Galata'nın en büyük gedikli meyhanelerinden Sünbüllü'de sofraya kurulmuştu.

[“Burada Sünbüllü Meyhanesi tafsil olunsa da olur, olunmasa da. Bidayet-i naklimizde, yani bu hikâyeyi Bursa'da Kadifeli Kahvehane'de naklimizde köçek oğlan Küpeli Ayvaz Şah'ı Sünbüllü'de padişah meclisinde raks ederken Cevri Çelebi'nin onu teşhis eylediğini söylemiştik, sonra değişti, o köçek oğlanın akıbeti başka cilve gösterdi.” – Meddah Bursalı Ali Çelebi'nin defteri]

Tıflı'ya de haber gönderilmiş, hünkâr dalkavuşu oraya gidiyordu: “Yürü Cevrî Çelebi... Çekinme, korkma... Macerayı padişahımızın kendisine arz edelim!..” dedi.

Ve Tıflî meyhaneye girer girmez yerlere kadar eğilerek padişaha bir bıçkın selamı verdi, kendisini taklit eden Cevrî Çelebi'nin kolluğundan bohça içindeki resmi alarak gayet laubali:

“Velinimetim efendim Murad Reis!.. Bil bakayım bu taze civan kimdir?..” dedi.

Sultan Murad da Tıflı'ya latife yollu:

“Bildim...” dedi, “peri padişahının oğludur!”

Sonra birden ciddileşti. Cevrî Çelebi'yi ilk defa görüyordu, Tıflı'nın onu alıp bir delikanlı resmiyle birlikte padişah meclisine getirmesinde elbet ki çok mühim bir sebep olacaktı, Cevrî'ye:

“Anlat dervişim derdini...” dedi.

Cevrî Çelebi bir kız resmine âşık oluşundan başlayarak Abdi Bey'in macerasını anlattı ve küpeli oğlanın konağa getirmiş olduğu mektubu da çıkarıp gösterdi. Sultan Murad o mektubu da dikkatle okudu.

Padişahın bakışları daha Abdi Bey'in macerasını dinlerken değişmişti. Mektubu okurken kaşları çatıldı ve artık kalyon kaptanı kıyafeti altında gizlenmeye lüzum görmedi.

O yıllarda Sultan Murad 16-17 yaşlarında, en ateşli şehbazlık çağındaydı. Pehlivan yapılı, zehir gibi acı kuvvete sahip, erkek güzeli, pençeli bir genç irisiydi. Yaşına nispetle de çok kalın bir sesi vardı; birden gürlledi.

“Bre bostancıbaşı, bre yeniçeri ağası!.. Varın tembih edin, Gala-

ta'nın bütün kapıları şimdi kapanacak!.. Bu tarafta olsun, karşı tarafta olsun, iskelelerden tek kayık denize açılmayacak!.." dedi.

Ve yine bostancıbaşı ile yeniçeri ağasına, beşer yüz nefer bostancı ile yeniçeri alarak gelmelerini emretti. Pehlivan Deli Hüseyin Ağa'yı da Tersane'ye kaptanpaşaya gönderdi; "Bin nefer askerle şimdi Üsküdar'a geçerim. Karaköy İskelesi'ne bir çektiri yolla!.." diye haber saldı.

Kayıkların yeni bir emre kadar denize açılmamaları bütün iskelelere hünkâr yasağı olarak tembih edildiği sırada Galata Şarap İskelesi'nde bir kayıkçı kavgası oluyordu. İskelenin bütün kayıkçıları kara bıyıklı ve iriyarı iki kayıkçının etrafını sarmış, "Bre oğlanlar!.. Dün nöbeti bozarak, Üsküdar'a gidecek olan dört nefer gençleri kayıgınıza ne hakla alırsınız?.. O gençleri ne yaptınız ki?.. Biri kıyafetinden kişizade, zengin evladı olduğu belliydi!.." diyerek tartaklıyorlardı.

O iki kara bıyıklı genç, Dinikuru Ali'nin hayta çetesinden Bozoğlan ile Kılıkız'dı. İkisi de, "Onlar bizim yâranımızdı, para pul almadık..." diyorlardı, fakat ayaktaşlarını inandıramıyorlardı.

"Bizim gibi baldırı çıplak ve tabanları yarık kayıkçı güruhunun beyzadeden yârani olur mu?.. Biri Çingene kırması saçlı ve küpeli köçek oğlandı, ikisini de cümlemiz biliriz, kilise ardında, zindan arkasında, büyük hendekte boğazı tokluğuna avlanır erazildendir... O beyzade ne oldu?!.." diyorlardı.

Padişahın tebdille Sünbüllü Meyhanesi'nde olduğu öğrenilince, Şarap İskelesi kayıkçıları Bozoğlan ile Kılıkız'ı sille yumruk o meyhaneye götürdüler. Hem nöbet davasını hem de Üsküdar'a geçirilen beyzade meselesini anlattılar, kayıkçılardan biri Abdi Bey'in resmini görünce:

"İşte Padişahım... Bu iki çapkının yâranımız dediği beyzade budur!.." dedi.

Abdi Bey'in resmini gördükten sonra iki kayıkçı haytanın dizlerinin bağları çözüldü ve oldukları yere çöktüler. Ve güzel kibar delikanlının Üsküdar'da Nuhkuyusu'nda Kanlı Konak'a götürüldüğünü söylediler.

Meyhanede ayrı masada dev yapılı bir kalyoncu oturuyordu. Sultan Murad:

“Ali!.. Kaldır şu itleri!..” dedi.

Padişahın Ali dediği Cellatbaşı Kara Ali’ydi. Kara Ali zaten yarısı ölü haline gelmiş iki haytayı enselerinden tutarak sürükledi. Az sonra Sümbüllü Meyhanesi’nin yakınında bir çınar ağacının dalında ikisinin de asılmış cesetleri sallanıyordu.

Haytaların sonu

Yeniçeri ağasının 500 yeniçeri ve bostancıbaşının da 500 bostancıyla Galata’ya gelmesi en çok bir saat sürmüştü. Padişahın kalyon kaptanı kıyafetinde bir harp gemisiyle ve 1000 nefer askerle Üsküdar İskeleye’ne çıkması Üsküdar’ı dehşet içinde bıraktı. Nuhkuyusu’ndaki Kanlı Konak’a ikindi ile akşam arası öylesine bir baskın yapıldı ki haytalar çetesinden tek kişi, kaçmak değil, yerinden bile kıpırdayamadı.

Çete reisi Dinikuru Ali, Abdi Bey’in Çingene kızı Mihriban eliyle soyulduğu odada yakalandı, o çengi kız da koynundaydı.

Katırcı Şapur olmuş Saçlı Kürd, ki asıl adı Beşaret, bir sırik hammalıydı, yine bir sırik hammalı ve Kürd olan Karadomuz’la birlikte konağın mahzeninde, Abdi Bey’in yanında tutuldular. Mirasyedi gençten, anasına hitaben 300 kese altın gönderilmesini bildiren bir mektup almak için yeni bir işkenceye hazırlanıyorlardı... Kapı birden açılıp yalınkılıçlarla Pehlivan Deli Hüseyin ve Cellatbaşı Kara Ali ve onların ardından Sultan Murad ile Cevri Çelebi içeriye girince şaşırmışlar; Deli Hüseyin Ağa, “Davranmayın!.. Gelen padişahımız Sultan Murad’dır!..” diye bağırıyordu. Abdi Bey yâr-i garı âşık dervişin açılan kolları arasına atılmış ve bayılmıştı.

Çetenin geri kalan efradı, tamtakır Kanlı Konak’ın sofalarında ve odalarında sefilane kurulmuş sofraların başlarında, üçer beşer veya baş başa rezilane işret ve cümbüş ederlerken basılmışlardı.

Dinikuru Ali ile Çingene kızı Mihriban Kanlı Konak’ın kapısı önünde asıldılar. Bozoğlan ile Kılıkız cezalarını Galata’da görmüşlerdi. Geri kalan haytalardan on altı nefer, Nuhkuyusu’ndan Üsküdar İskeleye’ne kadar uzanan yol boyunca fasılalarla asıldılar. Sultan Murad, “Cesetleri üç gün üç gece duracak!.. Eşkıyalığa meyli olanlar akıbetlerini gözleriyle görmeden o sevdadan vazgeçemezler!..” dedi.

Saçlı Kürd ile Karadomuz'un sonları çok daha feci oldu. Üsküdar'dan İstanbul'a Eminönü'ne götürüldüler, o civarda bulunan "çengel" denilen işkence çardağına atıldılar.

Güzel Abdi Bey'in resminden âşık olduğu kıza gelince, o mahbube ertesi gün gayet kolaylıkla bulundu.

Sultan Murad Nuhkuyusu'ndaki baskından sonra gemiye döndüğünde Cevrî Çelebi'ye:

"Bre âşık derviş!.." dedi, "şimdi de seninle konuşalım... Bre, bütün bu olanlar senin sersemliğin yüzünden olmuştur!.."

"..."

"Şu güzel beyin âşık olduğu kız resmini yapan o Venedikli ressam değil midir?.."

"Odur Padişahım..."

"Bu Abdi Bey 'Senden o kıızı isterim...' dediğinde Venedikliden kızın semtini ve evini öğrenemez miydin?.."

"..."

Ertesi günü Elçi Hanı'na bir çavuş gönderildi, ressam aranılan evi çavuşa gösterdi. Çarşamba'da Mehmetağa Hamamı'nın arka sokağındaydı. Cevrî Çelebi'nin evinin hemen yanı başındaydı. Güzel kız da bir eskicinin kızı Rukiye'ydi. Tesadüfe bakın ki cuma günüydü, hemen evinden alındı, Kadırga Meydanı'ndaki konağa getirildi ve Abdi Bey'in aguş-i muhabbetine verildi. Venedikli ressam aynı konakta bir de Türk düğünü gördü, neşesine son yoktu. "Ne kadar gariptir.." diyordu, "İstanbul'da bir oğlanla bir kızın resimlerini yaptım, onlar işte bu gece birbirlerine kavuşuyorlar."

Kadırga Meydanı fenerlerle donanmış, üç gün üç gece sürecek öyle bir düğün başlamıştı ki, daha o cuma gecesinden İstanbul halkı kafile kafile düğün yerine gelmeye başlamıştı.

Düğünden bir hafta, on gün sonraydı, Abdi Bey çok çok ısrarla tekrar konağına yerleştirdiği yâr-i garı dervişiyile birlikte Galata Mevlevihanesi'ne gidiyordu. Kayığa binmek üzere iskeleye geldiklerinde denizi gören Cevrî Çelebi'ye yine bir vahşet geldi.

"Kayığa binemeyeceğim!" dedi.

Abdi Bey:

"Ya o vakada buradan Galata'ya, Galata'dan da Üsküdar'a nasıl geçtin dervişim?.." diye sordu.

Derviş İbrahim Cevrî kulaklarında Abdi Bey'in feryadını duydu:
“Cevrî Çelebi yetiş!.. Yetiş, beni kurtar!..”

Nasıl geçtiğini anlatmak zordu, hem lüzumu da yoktu. O gün ve ondan sonra da 1655 yılında ölümüne kadar kayığa binmedi.

Sözlük

A

acuze: kocakarı; cadı, büyücü karı.

aguş: kucak.

âli: yüksek, yüce.

asım takım: kadınların boyunlarına, kulaklarına taktıkları süs eşyası.

aşifte: çekici, fettan.

attar: güzel kokulu şeyler, baharat, iğne iplik vb. satan kimse; bu gibi şeylerin satıldığı dükkân; aktar.

ayaktaş: işleri elbirliğiyle yapanlardan her biri.

âyan: bir yerin ileri gelenleri.

âyine-i behçet: güzellik, şirinlik aynası.

ayvaz: eski konaklarda kullanılan ve genellikle Ermeni olan erkek hizmetkâr.

B

bâb: kapı.

bad: olsun, ola, olaydı.

bâziçe: oyun, eğlence.

behimi: hayvan gibi, kaba; cinsel ihtirasla, şehvetle.

bende: kul, köle, bağlı.

bendegân: kullar, köleler; padişah hizmetinde olanlar.

bidayet: başlangıç.

bikr-i naşüküfte: bakire.

buhurdan: tütsülük.

bûs-i pâý: ayak öpme.

bürüncük: bükülmüş ham ipekten dokunan bir kumaş.

C

camedan: bir tür kısa yelek, camadan.

canane: sevilen, sevgili kadın.

cemal: yüz güzelliği.

cevahir: cevherler, elmaslar, değerli taşlar.

ciğerpare: çok sevilen kimse.

cihannüma: bir yapının en üstünde çevreyi görebilmek için yapılmış bölüm.

cilasun: kahraman, yiğit.

civelek: canlı, oynak, neşeli; Yeniçeri Ocağı'nda yeniçeri adayı.

cunda: gemi direklerinin serbest uçlarına verilen ad.

Ç

çakırpençe: tuttuğunu koparan.

çakşır: erkeklerin giydiği bir tür şalvar.

çapula: bir tür erkek ayakkabısı.

çektiri: kürekle çekilen küçük gemi.

çeşm-i nergis: nergisin taçyaprakları; güzel göz.

çimmek: yıkanmak; yüzmek.

çubuk: tütün içmekte kullanılan uzun ağızlık.

çuhadar: maiyet memuru.

D

danişment: Tanzimat'tan önce kadıların yanında stajyer olarak çalışmış kimse.

dâr-ı dünya: yaşadığımız bu dünya.

destmal: elbezi.

dildar: sevgilisinin gönlünü çelmiş.

dilnûvaz: gönül okşayan.

dimi: sıkı dokunmuş bir tür kumaş.

divanhane: geniş sofa, salon.

diz çakşırı: boyu dizkapağı hizasında biten bir tür kısa şalvar.

dörtkaşlı: "çarebru", bıyığı yeni terleyen delikanlı.

duhter-i mümtaz: seçkin kız evlat.

duhter-i pakize: saf, temiz kız evlat.

E

ebru: kaş.

ehlidil: gönül adamı, gönül dilinden anlayan kimse, kalender.

Ehremen: Zerdüştlerin inandıkları, kötülük ve karanlık tanrısı; şeytan.
emirane: emir gibi.
erazil: reziller, alçaklar, namussuzlar, yüzsüzler.
eşar: şiirler.
eşbeh: benzeyenler, eşler.
eyyam: günler, gündüzler.

F

fağfurı: Çin işi porselenden yapılmış eşya.
ferace: kadınların evden dışarı çıktıkları zaman giydikleri üstlük.
fetâ: genç, delikanlı, yiğit.
fettan: fitne karıştırıcı, gönül alan, oynak.
fırdolayı: çepeçevre.
filar: daha çok denizcilerin ve tulumbacıların giydiği hafif ve alçak ökçeli bir ayakkabı.
futa: peştamal, önlük.

G

gaddare: iki ağızlı uzun bir kama.
gedikli zaim: gedikli zeamet (devlet merkezinde görevli kimi kişilere verilen zeamet) sahibi olan kişi.
gerdun: devreden, dönen, dönücü; dünya.
geysu: uzun saç, zülûf, kâkül, saç örgüsü.
gıcır: dişbudak ağacından elde edilen ve katılığını gidermek için sa-kıza katılan madde.
gılman: tüyü bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler.
gulgule: gürültü, şamata, bağırıp çağırma.
gül-i handan: gülün, neşeli, sevinçli gül.
gülabdan: gülsuyu kabı.
gülgûn: gül renginde; pembe.

H

hâk: toprak.
halayık: satın alınmış kadın hizmetçi.
halvet: tenhaya çekilme.

hamlacı: kürek çeken kimse, sandalcı.

hamurkâr: hamur yoğuran fırın işçisi.

Hatem Tay: Arapların Tayy kabilesinden cömertliğiyle ünlü bir emir.

havai: hevesine bağlı olarak hareket eden, uçarı.

helak: ölme, yok olma.

helali: yarım ipekli, bürümcek türü bir kumaş.

hergele: yaramaz adam, haylaz, hayta.

hezarfen: çok bilen; elinden birçok iş gelen.

huban: güzeller, iyiler.

I

ıtır: güzel koku.

İ

ibûhac: sevinç, sevinme; iç açıklığı.

ispir: uşak, yanaşma; arabacının yanında bulunan at uşağı.

isra: süratlendirme, hızlandırma, çabuklandırma.

istiskal: bir kimseye soğuk davranma, kendisinden hoşlanılmadığını belirtme.

işmar: el, yüz ya da başla yapılan işaret.

işret: içkili eğlence.

işvebaz: naz edici, edalı.

iyan: açık, ortada; ayan.

K

kadd ü kamet: boy bos.

kâfur: kâfur ağacından çıkarılan, hekimlikte de kullanılan güzel kokulu madde.

kahvefûruş: kahve satan.

kalender meşrep: her şeye aldırmayan, gösterişsiz ve sade bir yaşama biçimi olan kimse.

kân: kaynak, menba.

kandilli selam: el etek öperek ya da yerlere kadar eğilerek verilen, abartılı selam.

kaşbastı: kaşların üstünden alna sımsıkı bağlanan tülbent, çember, en-

li şerit ya da bez (“...İstanbul’da yakın geçmişe kadar kenarın yosması sürtük kadınların günlük tuvaletine girmişti.” – *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*)

kebuter: güvercin.

Kehkeşan: Samanyolu.

kehrüba: kehribar.

kibar: büyükler, ulular.

kitre: otsu bir bitki olan gevenden elde edilen ve halk hekimliğinde kullanılan zamk.

küfuv: arkadaş, denk, akran.

L

lalezar: lale bahçesi.

leb-i derya: deniz kıyısı.

leşker-i huban: güzeller ordusu.

letaif: latifeler, güldürecek güzel sözler ve hikâyeler.

lonca: aynı meslekten kimselerin kurduğu dernek.

M

mabeyn: iki şeyin arası, aradaki şey; saraylardaki selamlık dairesine verilen ad.

mahbub: sevgili, sevilen.

mahbube: sevgili, sevilen kadın; değerli bir lale çeşidi.

mehlika: ay yüzlü, güzel.

mehpare: ay parçası, çok güzel kimse.

mekkâr: hileci, düzenbaz.

mekkâre: yük hayvanı.

melanet: büyük kötülük.

menzil: konaklama yeri, konak; ev, ikametgâh.

merd-i merdan: yiğitler yiğidi.

meşrep: yaradılış, huy, karakter; davranış biçimi.

muabbir: rüya tabir eden, görülen rüyalardan anlam çıkaran kimse.

muhayyile: hayal etme gücü.

mühr-i Süleyman: Süleyman Peygamber’in mühründe bulunduğu söylenen birbirine girmiş iki üçgen.

mükellef: bir şeyi yapmaya, bir şeyi ödemeye mecbur olan.

mülevves: kirli, pis.

mürebbi: eğitici, yetiştirici, eğitmen.

müstebit: zorba, despot.

müstekreh: tiksinilen, iğrenç.

müzeyyen: süslenmiş, donanmış.

N

nakş: resim, suret.

nâs: insanlar, halk, herkes.

nevcivan: genç, delikanlı.

nevezhur: yeni meydana çıkmış, yeni görülmüş.

nigâh-ı mestane: sarhoş edecek kadar hoş bakış.

nigâr-ı nazenin: ince, narin, zarif güzel.

nigâristan: güzellerin çok olduğu yer.

nurun alâ nur: “nur üstüne nur” (Kuran-ı Kerim’de Nur Suresi’nin

35. ayetinde geçen bir ibare); “çok iyi” anlamında deyim.

nümayiş: gösteriş, göz alıcılık; gösteri; görünüş.

P

palas: eski kilim, çul.

partal: çok eski, yırtık.

pây: ayak.

perendebaz: takla atan oyuncu.

peleng: kaplan.

peri peyker: peri yüzlü.

peri ruhsar: peri yanaklı, güzel yüzlü.

peyke: tahta sedir, kerevet.

pırpır: hovarda, çapkın, uçar.

R

rabi: dördüncü.

rakka: çok usta büyücü.

ravi: rivayet eden, anlatan.

refik-i şefik: şefkatli arkadaş.

reftar-ı fitne: baştan çıkarıcı yürüyüş.
rengin: renkli; güzel, tabiata hoş gelen.
rical: mevki sahibi kimseler.
ruhsar: yanak.
ruy-i mah: aya benzeyen yüz.

S

salaş: derme çatma dükkân.
sanem-i revnak: göz alıcı güzel.
sefiş: zevk ve eğlenceye düşkün, parasını pulunu israf eden kimse.
serv-i bülent: servi gibi uzun boylu.
sıdk u sefa: yürek temizliği ve iç rahatlığı.
siyaset: idam cezası.
sûz: yanma, ateş.
sübaşı: askeri ya da sivil yönetici hizmeti yapan bir görevliye verilen ad; subaşı.

Ş

şeb: gece.
şehbaz: yiğit, şanlı, gösterişli.
şehlevent: boylu boslu, şen, güzel genç.
şeker güftar: sözü şeker gibi tatlı.
şenaat: kötülük, fenalık.
şerir: kötü, hayırsız kimse.
şimşir: sert ve dayanıklı tahtası nalın ve topaç gibi eşyaların yapımında kullanılan sert bir tahta.
şivekâr: işveli, cilveli.
şuride: tutkun, âşık.

T

tafsil: ayrıntılarıyla, uzun uzadıya anlatma.
tahmis: kahve kavrulan ve satılan yer.
tamah: doymazlık, açgözlülük.
tannaz: herkesle eğlenen.
tarab: sevinç, şenlik, coşkunculuk.

teber: dervişlerin taşıdıkları uzun saplı, yuvarlak ağızlı balta.

teferrûc: gezinti; gezintiye çıkıp gam dağıtma.

telkârî: ince tel haline getirilmiş altın ya da gümüşü birbirine lehimleme yoluyla işleme tekniği.

teşrifat: törenlerde yapılacak şeyler, davranışlar; protokol.

tıynet: yaradılış, mizaç, maya.

tîr-i müjgân: divan edebiyatında, sevgilinin oka benzeyen kirpikleri.

tuğyan: taşma, taşkınlık, azgınlık, coşkunluk.

tuhfe: hediye, armağan.

tumturak: gösteriş, debdebe.

U

uyandırmak: soba, ocak, lamba vb'yi yakmak, tutuşturmak.

Ü

ülfet: görüşme, konuşma; dostluk.

Ülker: Süreyya da denilen yıldız kümesi.

V

vahşet: yabanıllık; korku, ürküntü.

vuslat-ı dildar: gönül almış sevgiliye kavuşma.

Y

yahey: sevinç ve coşku nidası.

yâr-i gar: çok vefalı dost, yol arkadaşı.

yâran-ı basefa: neşeli, sefalı dostlar.

yekta: tek, eşsiz, benzersiz.

Z

zağ: kılağı.

zeberdest: eli üstün, mahir.

zenpare: zampara.

zülf-i kement: divan edebiyatında, sevgilinin kement olmuş saçı.

